

TIZENHATODIK ÉNEK

NAGY EMBEREK A POKOLBAN

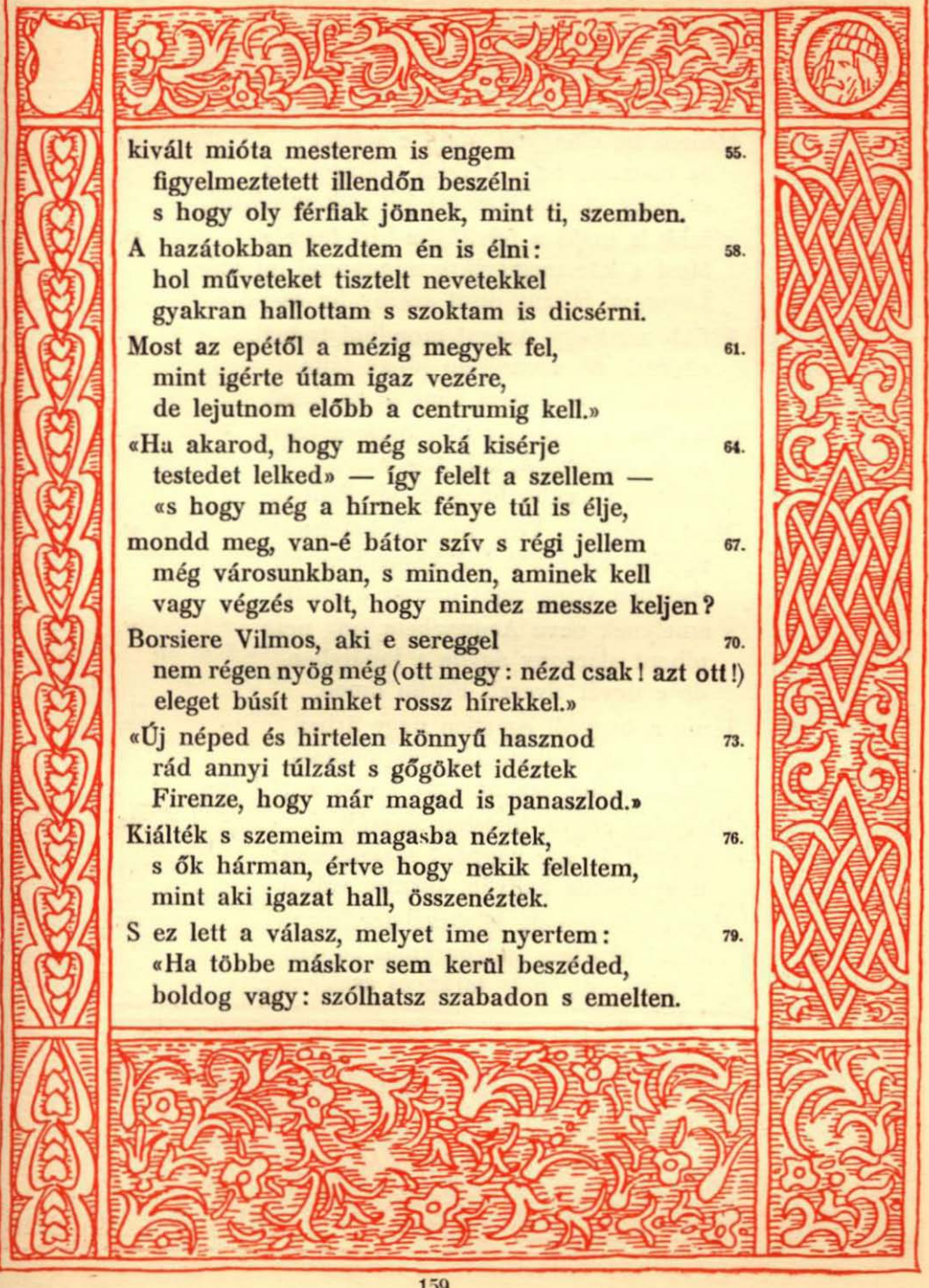
Hogy miért kell itt a lelkeknek folyton mozogni, megmondta Brunetto: XV. én. 37—39.

Guido Guerra Gualdradának, a krónikások által sokat dicsért hölgynek unokája; neki köszönhette Anjou Károly, hogy Manfredet megverte (életr. 10). — Tegghiaióról l. életr. 8. (v. ö. VI. én. 79.) — Rusticucci Jakab Firenze fénykorának (l. életr. 7.) legkiválóbb politikusa; felesége oly utálatos volt, hogy megutálta tőle a női nemet s természetellenes életbe merült. — Borsiere Vilmos, firenzei erszénykészítő.

Acquacheta a bal Appeninén az első folyó, mely nem ömlik más folyóba. Forlitól kezdve Montone a neve. A kötélről és a párducról l. életr. 18. és I. én.

Oly helyen voltunk, hol már zaja hallik 1.
a tulsó körben hulló nagy vízárnak:
olyan zaj, mint a méhkas hogyha zajlik,
mikor kiválni hármat láttam árnyat 4.
együtt azoknak egyik csapatából,
kik itt e kínok záporában járnak.
S felénk fut és kiált e törpe tábor: 7.
«Állj meg te, kinek látjuk a ruhádon,
hogy egy vagy romlott városunk hadából!»
Jaj, mennyi seb volt, arcon, mellen, hátan, 10.
(új s régi seb) husukba égve mélyen:
borzadok, ha csak emlékemben látom.
Kiáltásukra megállott vezérem 13.
s felém fordulva szólt: «Most várj! Ezekkel
illő, hogy ember illően beszéljen.
És ha a tűz nem volna, melyet e hely 16.
nyilaz, azt mondanám, az illem úgy szól,
hogy elibük sietni teneked kell.»
Amint megálltunk, nyögni kezdtek újból; 19.
haj régi nóta! és elénk teremve,
forgó karikát csináltak magukból.
Mint birkozó mezítlen és kikenve 22.
előnyt kinéz, fogásokat magának,
mielőtt öltre és ököltre menne:
úgy minden táncosa e karikának 25.
fejét felénk forgatta s körbe járva
a lába ellenmondott a nyakának.

- «Ha e buckás homokot megutálva 28.
meg nem vetsz minket és amit mi kérünk
s bús csúf arcunkat» — szólt egy, meg nem állva —
- «talán szivedet meglágyítja hírünk 31.
megmondani ki vagy, hogy át e poklon
eleven lábbal járva bizton érünk.
- Ez, kinek nyomát táncokkal bekotrom, 34.
bár meztelen jár s leégett szakállá,
nagyobb valaki volt mint véled, otthon.
- Ő a jó Gualdrának unokája: 37.
ő Guido Guerra: olyan ember élve
ki ésszel, karddal a helyét megállja.
- S ez ki itt tiprat nyomaimba térve 40.
Tegghiaio Aldobrandi; fönn a földön
haj, nem győzött tanácsa, s józan érve.
- És én, ki kínom itt velük nyöszörgöm, 43.
Rusticucci Jakab valék; az asszony
volt, mindennél inkább, ami megölt fönn.»
- Lett volna ernyőm, hogy láng ne havazzon, 46.
ledobom magam közibük bizonyyal
s nem vélem, hogy vezérem megakasszon.
- De megsütött volna a tűz azonnal! 49.
És jó kívánságom: ölelni őket
nem tudott megbírkózni az iszonnal:
- «Hogy vetném meg» — szóltam — «a szenvedőket? 52.
de olyan bánat kelt zavart szívemben,
amelyen lelkem csak lassan ha győzhet,

-
- kivált mióta mesterem is engem 55.
figyelmeztetett illendően beszélni
s hogy oly férfiak jönnek, mint ti, szemben.
- A hazátokban kezdtem én is élni: 58.
hol műveteket tisztelt nevetekkel
gyakran hallottam s szoktam is dicsérni.
- Most az épétől a mézig megyek fel, 61.
mint ígérte útam igaz vezére,
de lejutnom előbb a centrumig kell.»
- «Ha akarod, hogy még soká kísérje 64.
testedet lelked» — így felelt a szellem —
«s hogy még a hírnek fénye túl is élje,
- mondd meg, van-é bátor szív s régi jellem 67.
még városunkban, s minden, aminek kell
vagy végzés volt, hogy mindez messze keljen?
- Borsiere Vilmos, aki e sereggel 70.
nem régen nyög még (ott megy: nézd csak! azt ott!)
eleget búsít minket rossz hírekkel.»
- «Új néped és hirtelen könnyű hasznod 73.
rád annyi túlzást s gőgöket idéztek
Firenze, hogy már magad is panaszkod.»
- Kiálték s szemeim magasba néztek, 76.
s ők hárman, értve hogy nekik feleltem,
mint aki igazat hall, összenéztek.
- S ez lett a válasz, melyet ime nyertem: 79.
«Ha többre máskor sem kerül beszéded,
boldog vagy: szólhatsz szabadon s emelten.

Hanem ha elhagyod majd e setétet 82.
és visszaszállsz a kedves csillagokhoz
és hogy «Lenn voltam» jól esik *mesélned*,
rólunk is majd a felvilágba hírt hozz!» 85.
Most a kör megtörik s mindannyi fut már,
kavargva lábaik, mint szárny ha csapdos.
Előbb mint egy Áment mondani tudnál, 88.
eltűntek ők s vezérem jónak látta
menni tovább, nem állni itt az útnál.
Követtem s nem sok útat hagyva hátra, 91.
az árhoz értünk, hol alig lehetne
hallanod önnön hangod bár kiáltva.
Mint a folyam, Veso hegytől keletre 94.
az első folyam a bal-Appeninen,
melynek végig saját marad a medre
s amelynek neve Acquacheta, míg nem 97.
pihent alacsony ágyba a lapályban,
de e nevét elveszti Forlin innen,
lezúg a hegyről egyetlen nagy árban 100.
Alpesi szent Benedek klostrománál
(jobb volna, szállna száz külön sugárban),
itt épügy zúgva, hirtelen alászáll 103.
a sötét ár egy roppant szakadékon:
hogy sokáig hallván, süketre válnál.
Egy kötelem volt, kötözve derékon: 106.
azzal akartam meghurkolni hajdan
a párducot, mely tarka és csalékony.

Azt ekkor derekamról lecsavartam, 109.
mert mesteremnek utasíta jobbjá
s átadtam néki csomózva, csavartan.

Es ő most kissé elfordulva jobbra 112.
s a parttól valamellyest hátralépve
a nagy mélységbe kötelem ledobja!

«Kell, hogy nagy ujság tünjön most elénkbe» — 115.
mondtam magamban — «ilyen furcsa jelre:
vezérem olyan szemekkel kísérte!»

Ah, kéne, hogy az ember jól ügyelne 118.
olyan mellett, ki nem csupán a tettét
nézi, hanem lélekbe lát a lelke!

«Amitől lelked gondolatja retteg, 121.
várom, hogy fölfelé már» — szólt a mester —
«jön s nemsokára föltűnik szemednek!»

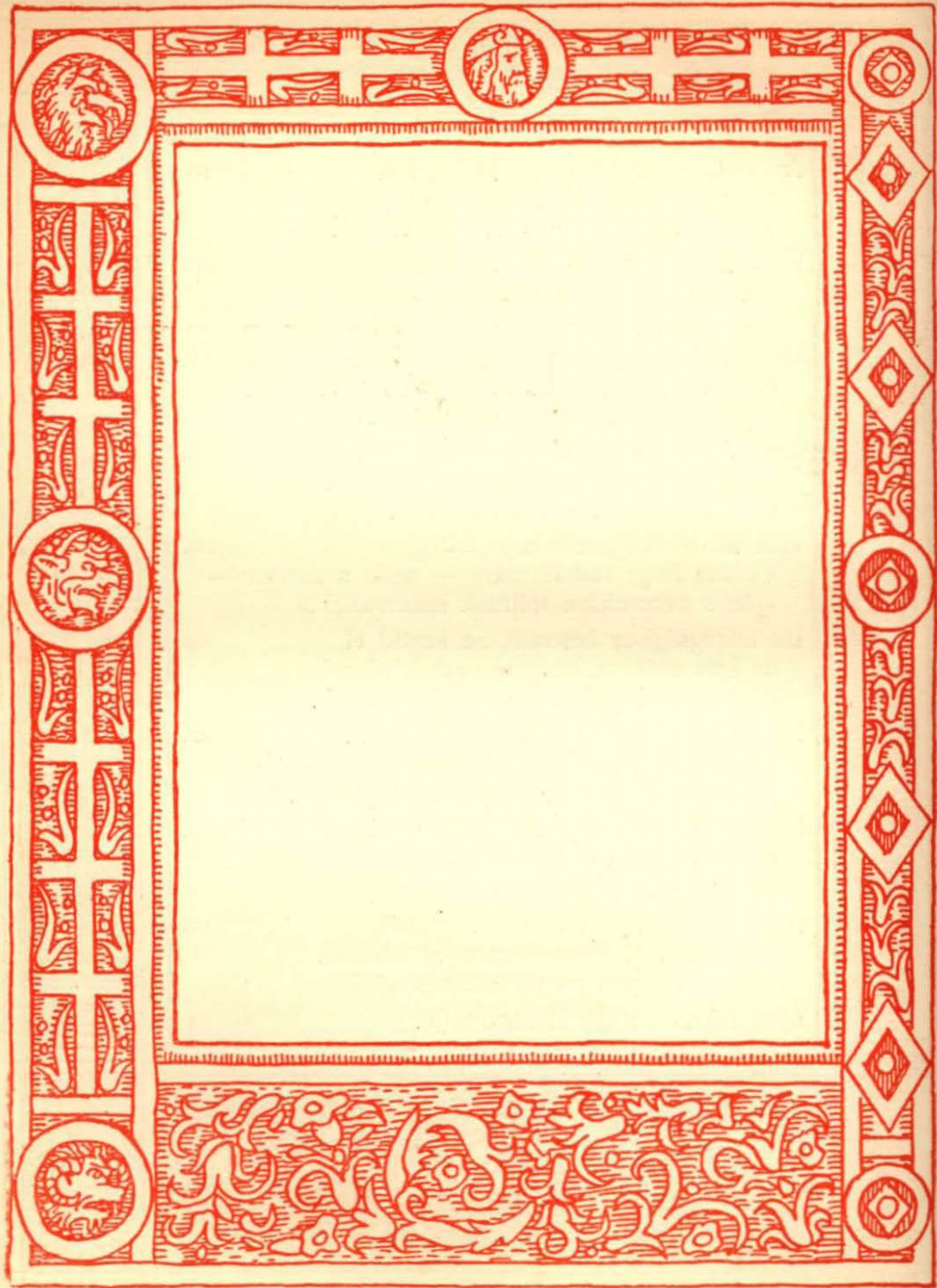
Ha hazugsághoz hasonlít, ne kezd el 124.
az igaz szót se, hogyha nem kívánod,
hogy olyat, amit meg se tettél, restelj.

De *itt* szólnom kell. Hát Komédiámat 127.
hívom esküdve olvasó, tanúmul,
ha nem igaz, akár ma sutba hányjad,

hogy láttam, a nagy vak ködből alulrul 130.
uszkálva egy nagy szörny emelkedik föl
csodául s minden bátorságra gúnyul,

mint a bűvár, ki visszatér a vízből, 133.
hová leszállt, hogy horgonyát feloldja,
amelyben épen megakadt, a szirtről,

nyujtózkodik s lábait összetolja. 134

TIZENHETEDIK ÉNEK

A SZÖRNYETEG HÁTÁN

Az Istent bántják az uzsorások is, Caorsa népe (l. XI. ének). A táskán a cimereket viselik. Sárga mezőn kék oroszlán: a Gianfigliazziak, nagy uzsorások cimere. Itt az Obriachi-familia is (fehér lud piros mezőn) és a padovai Reginaldo degli Scrovegni (kék disznó fehér mezőn). A főlovag: Giovanni Buiamonti (cimere három sasorr).

Geryon, a szörnyeteg, a nyolcadik kör őre. Mese szerint Herakles ölte meg. Dante tette a család szimbolumává.

Arachne volt az, ki a női kézimunkában versenyre mert kelni Minerva istennővel. Ezért pókká változtatták.

A hód állítólag úgy lesi a halakat, hogy a partról benyúlik a vízbe.

Faéon apjától a Napistentől elkérte a napszekér hajtását, de ügyetlenségből végigpörkölte vele az eget: innen a tejút. Daedalus és Icarus meséje ismerős.

A sólymot néha cselnek készített madárformával csalogatják fel a levegőbe.

«Imitt a hegyes farkú állat; itt ki hegyen áttör, falon és fegyveren; imitt ki a világot bűdösíti.»	1.
Igy kezdett hozzám szólni mesterem s odaintette őt partunk elébe, hol véget ért az átment kőperem.	4.
És a csalásnak ez a ronda képe eljött, s kiszállt fejjel, derékkal is még, de farkával nem szállt a part fölébe.	7
Arcát igaz ember arcának hinnéd, oly jóságosan síma volt a bőre, de teste végig kigyó teste innét.	10
A hónán két szőrös kar nyult előre s hátán mellén máslizva, karikázva s két oldalán is festve volt a szőre.	13.
Tarkáiban még, egy szint rakván a másra, nem verte szőnyegét török, tatár, sem ily színes nem volt Arachne vászna.	16.
Mint parton néha bárka sorban áll, faruk a földön, orruk vízbe furják, s mint arra, hol a német iddogál, a hód, mikor készíti háborúját:	19.
a kő szélén mely a fővenyt övezte, ez a gonoszság bestiája úgy állt.	22.
Egész farkával a nagy űrt evezte, csavarva a mérges villát magassan, mely végét skorpióként fegyverezte.	25.

- S vezérem szólt: «Most útunk óvatossan 28
arrafelé kell vinnünk: vár reánk ott,
e gonosz állat terpeszkedve hosszan.»
- Tehát le, jobbmell felé fordulánk ott 31.
s tíz lépést tettünk, szépen kikerülve
párkány szélén a homokot s a lángot.
- Amint hozzánk érünk sikerülne, 34.
kissé tovább szemem egy csapatot lát,
a homokon, az űrhöz közel űlve.
- Es mesterem: «Látom vágysz látni; hogy hát 37.
teljes tudást gyűjthess e körről össze» —
szólt — «menj e néphez s nézd meg állapotját.
- De kurtán szólj: én várom innen jössz-e? 40.
és addig e bestiával beszélek,
hogy izmos vállát nekünk kölcsönözze.»
- Igy, egész magam, szélről, lépdegélek, 43.
hetedik körben, nem messzi a parttól,
oda hol űl a sok szomorú lélek.
- Kínjuk kibuggyan s könnyet könnyre sajtol 46.
s hol itt, hol ott kezükkel védekeznek,
hol a gőztől, hol az égő talajtól.
- Az ebek nyáron épigy cselekesznek, 49.
orral vagy lábbal, csipéstől ha telten
bolhával, légygel összeverekesznek.
- Amint néhánnyal szembenézni mertem, 52.
akikre a fájó tűz rácsapódott,
senkit sem ismertem, de megfigyeltem,

55. hogy mindenik nyakán egy táská lóg ott;
melyeknek volt bizonyos színe, címe,
s rossz szemük e táskára kapcsolódott.

58. Amint nézni közéjük mentem, ime
egy sárga táskán látok egy oroszlán
alakot és arcot — de kék a színe!

61. S szememmel rajtuk még tovább motozván,
egy másik táskát láttam vérveresset;
s vajnál fehérebb lúd ült a pirossán.

64. S egy kék kövér disznóval cimeresset,
(fehér táskán) hallottam rám rivallva
szólni: «Hát ez ideleenn mit kereshet?

67. Eredj tovább! De mert még nem vagy halva,
tudd meg, hogy szomszédom, ha ő is eljő,
Vitaliano, itt fog űlni balra.

70. Én vagyok itten Padovából első
flórenciek közt, kik csak ezt dudolják
fülembe: *Majd a főlovag is eljő*

73. *hozva a táskán három nagy sasorrát!*» —
Itt száját vontá és nyelvét a résen
kidugta, mint barom ha nyalja orrát.

76. S én félve, hogy haragszik majd ha késem,
az ki meghagyta ne késsem sokáig,
elhagytam e bús lelkeket egészen.

79. S láttam, hogy mesterem hátára mászik
— már fel is mászott — a vad szörnyetegnek
és szólt hozzám: «Légy bátor s jól vigyázz itt:

lefelé most már ily lépcsők vezetnek: 82.
 mássz rá elül, hadd üljek én középen,
 hol farkai bennünk kárt nem tehetnek.»
 Mint aki visszatérni érez épen 85.
 negyednapos lázat, már körme kékül
 s árnyat ha lát remeg minden ízében:
 olyanná lettem én is e beszédül; 88.
 de szégyen jött rám, amely tenni szokta,
 hogy hős lesz a hős úr szolgálja végül.
 Feltelepedtem a két nagy lapocka 91.
 közé s ha kihozhattam vón'egy árva
 hangot, így szóltam volna: «Fogj karodba.»
 De ő ki máskor is javamra válva 94.
 segített másban is, mihelyt felültem,
 átkulcsolt most is karjaiba zárva
 s szólt: «Geryon! mozoghatsz már az ürben! 97.
 De gondoldj rá, hogy a terhed szokatlan
 és lassan ereszkedj le, tág gyűrűkben.»
 Mint sajka, míg partról a vízbe klappan 100.
 hátrálva száll: úgy szállt ez élő sajka
 s amint magát kint érzé a szabadban,
 hol melle volt, oda fordult a farka: 103.
 aztán mint az ángolna tova hussant
 uszonnyal a szelet magára hajtva.
 Ki ijedt úgy meg, amikor kicsusszant 106.
 kontár Faéton kezéből a zabla
 s megégett az ég, mint még látni, hosszant

vagy mikor a viasz vált tágasabbra 109.
s szegény Ikárusz érzé hullni tollát
(«Rossz útra mentél!» — jajgatott az apja,)

mint én, hogy eltűnt előlem a korlát 112.
s nem láttam mást, csak levegőt s e szörnyet
mint a hajós csak vizet és vitorlát?

S ő úszva lassan-lassan szállni görnyed 115.
kering és száll; s nem veszem másról észre,
mint hogy alulról s szembe szél söpör meg.

És hallok már, hogy balról mint esésre 118.
tóduló víz, alattam zúg az örvény,
s fejemet szemmel kidugom lesésre.

Most borzadok csak! A mélyből kitérvén 121.
lángok villannak s sírás hangja hallszik:
remegek összekuporodva görbén.

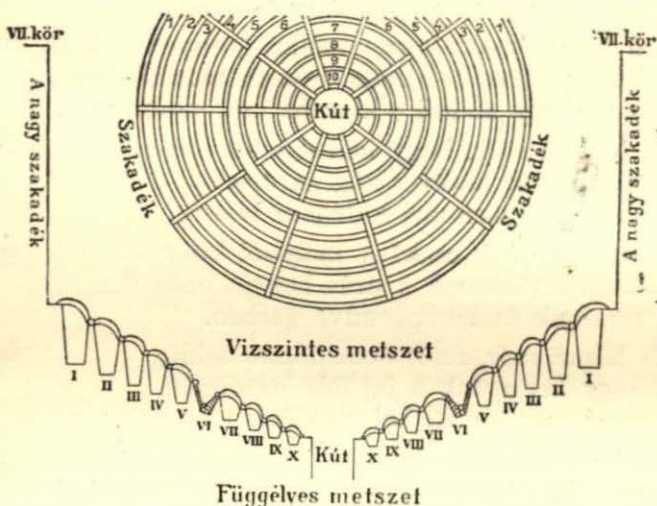
És látom már, amit nem láttam addig, 125.
hogy keringünk a jaj fölé leszállván,
mely minden zúgból mifelénk tolakszik.

Mint a sólyom mely soká lengve szárnyán 127.
nem látott zsákmányt, sem csejt, sem valódit
mondatja a solymárral: «Jaj, leszáll mán!»

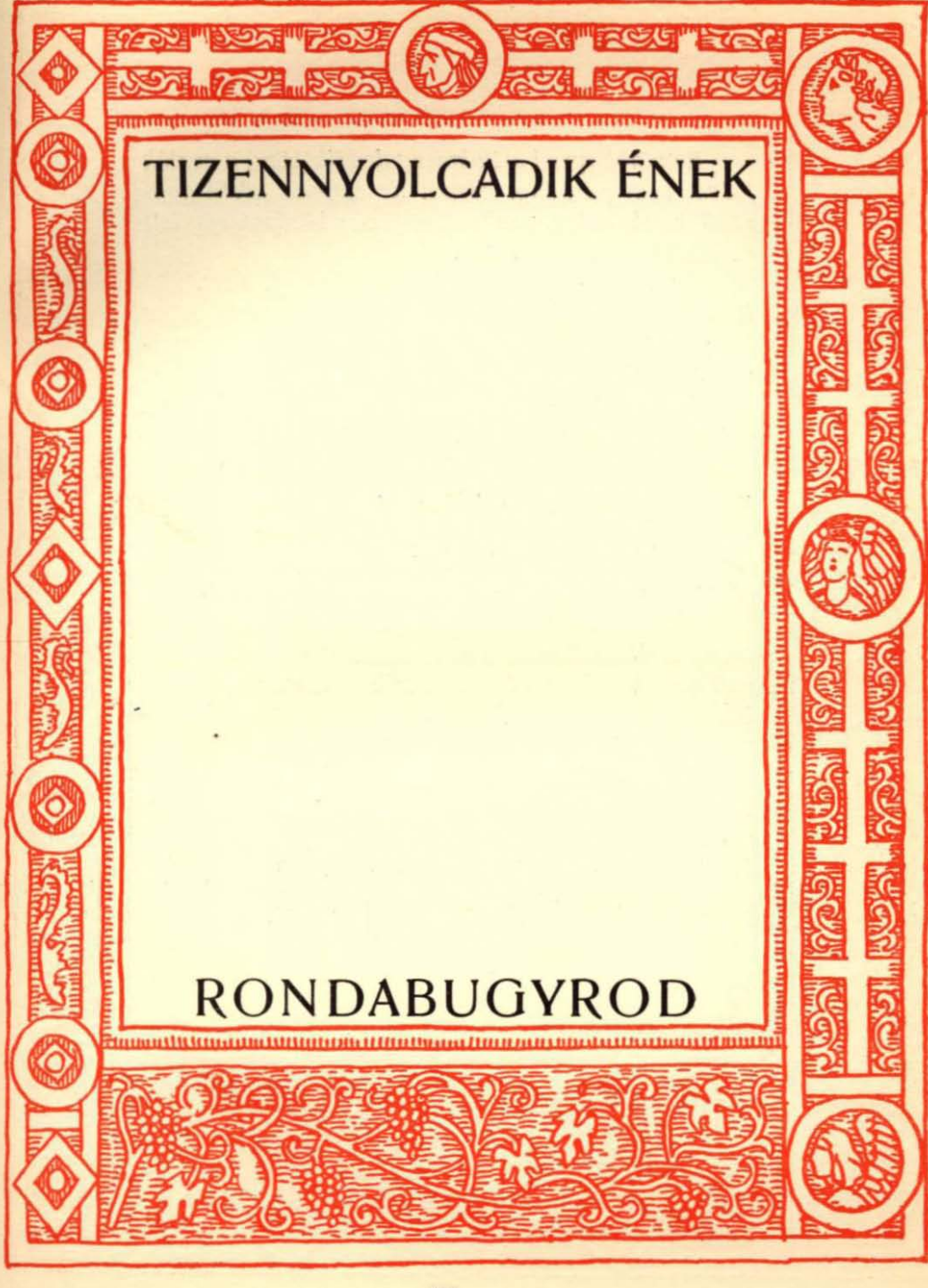
gyorsan röptült föl, le lassan csapódik 130.
magát, morcan szállva száz lomha körbe
leteszi és urától elhúzódik:

úgy tett le minket Geryon a földre 133.
a szakadt szírtnek lábánál, alulról
s szabadulván terhünkötől mely gyötörte,
elsurrant mint a nyilvessző a hurról. 136.

A POKOL VIII. KÖRE (RONDABUGYRÓD) KERESZTMETSZETBEN.

I. bugyor: Csábitók.	VI. bugyor: Képmutatók.
II. « Hízeltők.	VII. « Tolvajok.
III. « Simoniákusok.	VIII. « Rossz tanácsadók
IV. « Jósok.	IX. « Viszályszítók.
V. « Csalók.	X. « Hamisítók.

TIZENNYOLCADIK ÉNEK

RONDABUGYRÓD

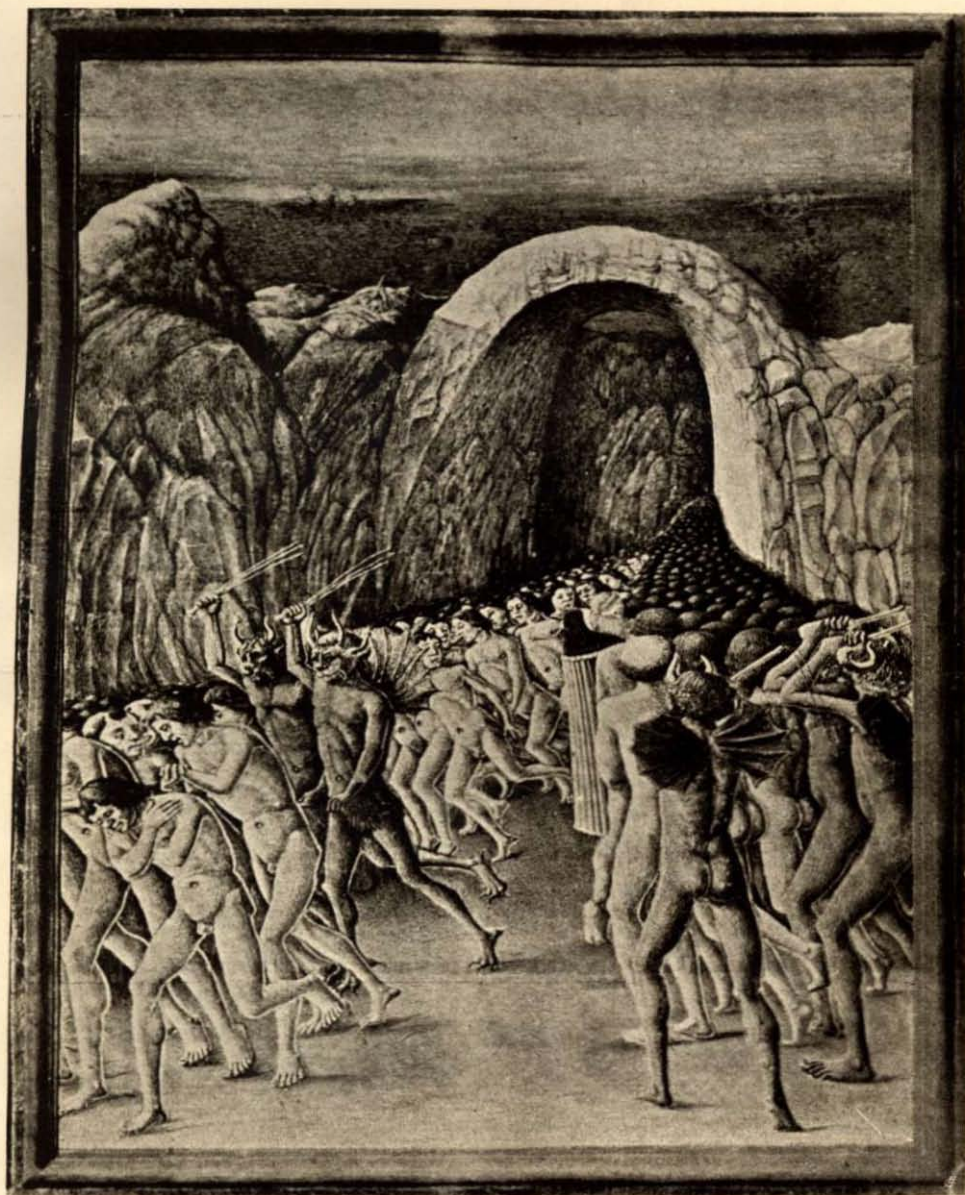
Rondabugyrod a Pokol nyolcadik köre, a családok helye; nem párkány, hanem tíz egymás körül gyűrűző kerek völgy, ezek a bugyrok; középen egy kút (l. XXXI. és XXXII. én.).

Az 1300-iki egyházi jubileumkor (l. életr. 23.) Rómában a zarándokokat a Tiberisen, szent Péter templomához az Angyalhíd vitte át, mely az Angyalvár és a Giordano-hegy közt nyúlik.

Az első bugyorban az egyik oldalon a kerítők, másikon, szembe a csábitók futnak körbe. — Venedico Caccianemico saját nővérét, Ghisolabellát, keríté meg a ferrarai gróf, Obizzo d'Este (v. ö. XII. én. 111.) számára. Bologna vidékén, Savena és Reno folyók közt igen (sì) helyett sipát mondanak (sì puo = meglehet; v. ö. s i-nyelv: életr. 13.).

Jázon, aki az aranygyapjat Colchisból elhozta, nemcsak Medeát csábitá el, hanem Isiphilét is. Isiphile volt az, aki mikor a lemnosi nők minden férfit megöltek bosszúból, megcsalva társnőit, ügyesen el tudta rejteni apját.

A második bugyor a hízeltők helye: ilyen volt a luccai Alessio Interminei; ilyen Thais (Terentius egy vígjátékában), aki gazdag és bőkezű szeretőjének hízelt és hazudott.

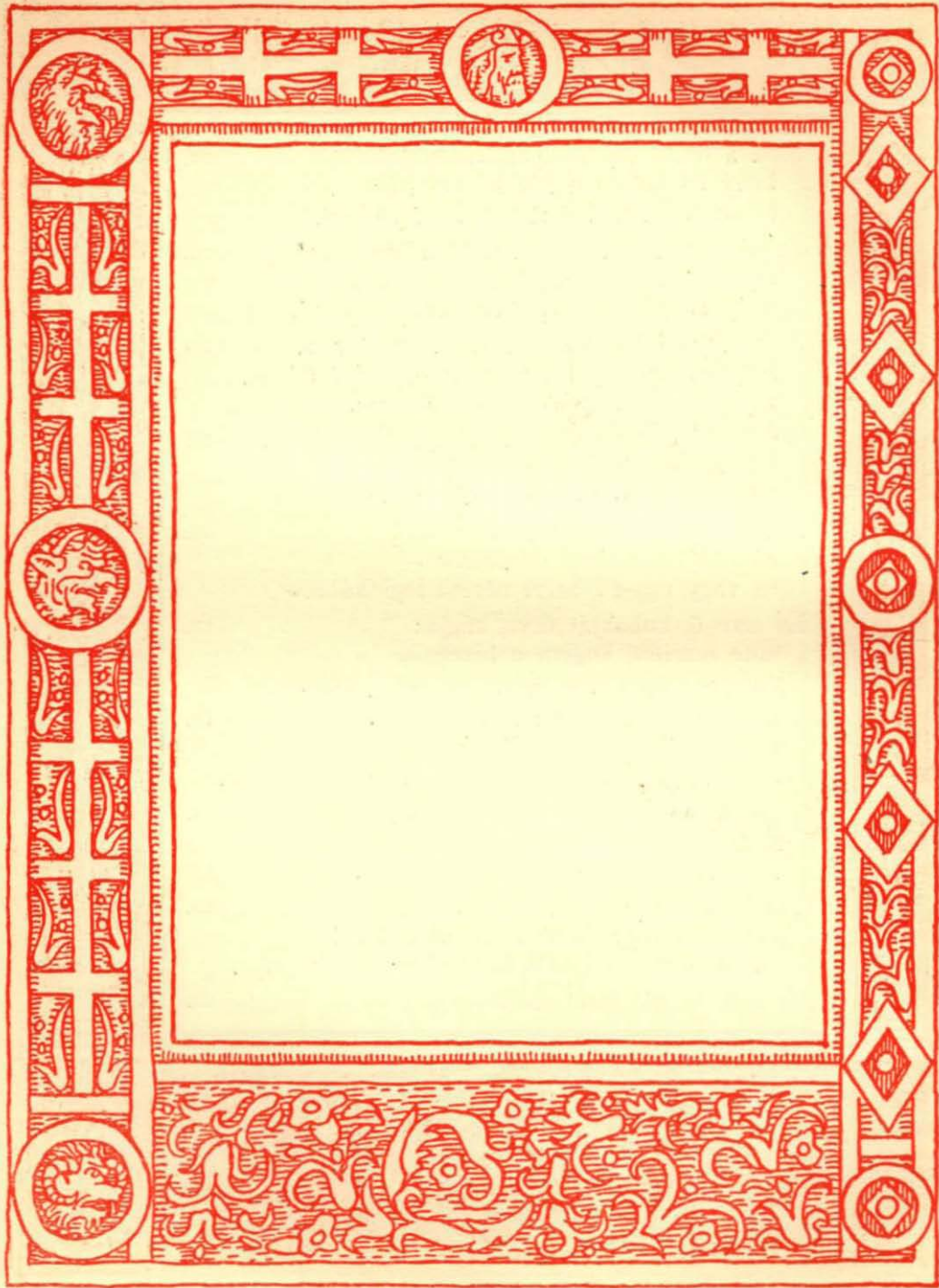
Van egy hely a pokolban, *Rondabugyrod*, 1.
 vasszinű kőből, mint a hetedik kör,
 mely fönn keríti e sok ronda bugyrot.
 És e kőrétnek közepén nyílik föl 4.
 egy széles, mély kút óriási szája
 (annak idején szólok mindezekről).
 Gyűrű tehát a kőmező formája 7.
 a kút s a nagypart lába közt, középen
 s tíz kerek völgyre van felosztva tája.
 S mint várat néha bekerítve szépen 10.
 árok árokra gyűrűsen övedzik,
 olyannak tetszett nékem e hely épen,
 minőnek az ily vár környéke tetszik; 13.
 s mint az ily árkokat a várkűszöbötől
 a külső partig kis hidak ha metszik:
 úgy itt is a nagy külső kötőmegettől 16.
 szirthidak metszik e tíz görbe bugyrot
 a Kútig, hol a hidak sora megtör.
 E helyen voltunk, s mesterem leugrott 19.
 Geryon nagy hátáról s balra tartott
 s én véle, nézve ezt az újabb poklot.
 S láttam, hogy jobbról újabb kín nyavalygott, 22.
 új ostorozók, új ostorozottak,
 akiktől az első bugyor kavargott.
 A fenekén mezítlen támoltyogtak, 25.
 innenső részén nekünk szembejövén
 tulsón velünk, de lépteik nagyobbak.

Rómában a jubileumnak évén	28.
rendezték így járását a tömegnek, a hídon, a tolongás nagyra nővén, hogy át az Angyalvár felé mehetnek	31.
egyik szélén, szent Péter templomához, a másikon meg vissza csak, a hegynek.	
S fönn a csúf szirten szerteszét csatároz	34.
nagy ostorokkal sok nagy szarvas ördög és le-lecsap hátra a pőre nyájhoz.	
Hejh, hogy kapkodta sarkát és nyöszörgött	37.
mind az első ütésre! Egy se várt ám, amíg a második nyakába csörgött.	
S míg nézdegélve mentem fönn a vártán	40.
a szemeim lenn egy bűnösre estek.	
«Ezt én már láttam valahol!» — kiáltám.	
És megállottam, jobban nézni, vesztég	43.
és jó vezérem is megállva, túrte hogy látni kissé vissza is mehessek.	
S az ostorzott szememet úgy kerülte	46.
hogy földre nézett: de hiába volt az, mert rászóltam: «Te, ki szemed a földre	
sütöd le, ha nem hamis arcot hordasz,	49.
te vagy Venedico Caccianemico; de mi vitt rá, hogy kínban itt sikoltasz?»	
S ő: «Nincs jókedvem, szép szókra tanító;	52.
nem is felelnék, ha nem volna hangod régí világról emlékem-újító.	

-
- Én voltam, ki a kitűnő kalandot 55.
a grófnak, a szép Gizellát, szereztem,
melyről bolond hírt annyi pletyka mondott.
- S nem vagyok itt Bolognából egyetlen, 58.
sőt van itt földim annyi, mint a tenger :
nem mond *sipát* az egész kerületben
- Savena s Reno közt ma annyi ember ; 61.
gondolj a bolognai kapzsiságra
s aztán egyéb, szavam elhinni, nem kell.»
- S míg így beszél, egy démon hátba vágja 64.
a nagy korbáccsal és kiált: «Előre!
Itt nem csinálhatsz tüzetet rimákra!»
- S én visszamentem most és útam öre 67.
elvitt egynéhány lépéssel odáig,
ahol az első szírhíd nyúlt előre.
- Elég könnyen másztunk a híd csucsáig 70.
s megálltunk, jobbra visszanezve balrul,
mint a külső köröktől aki válik.
- Mikor középen voltunk, ahol allud 73.
nagy ívet tát a híd a bűnösöknek :
«Nézz le» — szólt költőm — «most e szirtkarajrul :
azok közt, kik lenn ostorozva nyögnek, 76.
még nem láthattad arcát némelyeknek,
mivelhogy vélünk egy irányba jöttek.»
- S így kezdem az ősz hídról a menetnek 79.
azt a részét szemlélni, kik a másik
oldalon, szintén ostorral üzetnek.

- «Nézd azt, kiről a fenség úgy sugárzik» — 82.
szólt kérdés nélkül, jó vezérem ajka —
«és nem sír, míg a többi kínban ázik.
- Milyen királyi most is még az arca! 85.
Ő az a Jázon, aki drága gyapját
Colchisnak bátor cselével kicsalta.
- S Lemnos szigetnek is hajózta habját, 88.
hol olyan vakmerően küldte halni
férjét a sok kegyetlen hölgy meg apját.
- És ott ő csalta meg csábítva talmi 91.
igéretekkel ifju Isiphilét,
aki társnőit mind meg tudta csalni.
- Teherben hagyta és megrontva hírét: 94.
ilyen bűnért bűnhődik ily kínokkal,
mert Médeával is tett ilyesfélét
- s idejön mind, ki így tesz asszonyokkal! — 97.
De végzünk az első bugyorral itt már
és a sok benne futkosó konokkal».
- A partnál jártunk már, a másodiknál, 100.
mely a híddal keresztbe tartja vállát
s második hídnak lesz belőle hídváll.
- És ide már azoknak zaja száll át, 103
akik a második bugyorban orron
szuszognak át s körmük husukba vájják.
- Kérges penész ült itt a parti ormon, 106.
mert a bugyornak gőze lecsapódott
s szemem gyötörte és csavarta orrom.

- S itt a fenék oly mélyre lehuzódott,
 hogy fel kellett a híd hátára kúszni:
 a partról nem lehettünk látni módot. 109.
- Felkúsztunk. S láttunk ronda népet úszni
 oly rondaságban nyakig fulladozva,
 mely árnyékszékekből szokott lecsúszni. 112.
- S egy fejet láttam, szemmel ott motozva. 115.
 Polgár-e vagy pap? nem volt látni módom,
 úgy össze volt e lében maszatozva.
- «Mért csak engem figyelsz, hogy hánykolódom?» — 118.
 kiáltott — «Miért nem a többi rondát?»
 És én feleltem: «Mert, ha nem csalódom,
 száraz-hajassan is emlékezem rád, 121.
 Alessio Interminei da Lucca —
 az vagy ugy-é? azért nézlek leginkább.»
- És erre ő, kobakját ütve, zúgja: 124.
 «Ide merített engem a hízélgés,
 mellyel szájamnak sohse telt be lyukja.»
- S vezérem szólt most: «Ez örök kesergés 127.
 fölé dugd arcot egy kicsinyt előrébb
 s szemeddel köztük még egy percre cserkéssz,
 hogy lásd a ringyót, ama ronda pórét, 130.
 ki testét összehúzza, széldobálja,
 és sz . . . s körmével vakarja bőrét.
- Thaisz, a kurtizán az, kit mucája 133.
 kérdezve rég: «Kedves fogok-e lenni
 szemedben?» — «Csodamód» — felelte rája.
- De elég legyen látni ebből ennyi.» 136.

TIZENKILENCEDIK ÉNEK

FEJJEL LEFELÉ

Nyolcadik kör, harmadik bugyor. Itt a simóniakusok. Simon mágus pénzért kérte szent Pétertől a csodatevés erejét; azóta simóniakusnak hívják azt, aki az Isten dolgait, szentségeket, egyházi méltóságokat, pénzért adja-veszi.

A szent János-templom a firenzei dóm keresztelő kápolnája (l. életr. 9.). Keresztelő-kútján volt több kerek nyílás («kutacska») Dante prior-korában (23.) egyet fejszével tört össze, másképp nem lehetett megmenteni egy kis fiút, aki bennszorult. Ezért némelyek tiszteletlenséggel, szentségtöréssel vádolták a költőt.

III. Miklós (l. életr. 15.) a pápai palástot hordta (1277—1280). Az Orsini-családból származott, akik *de filiis Ursi* — a medve kölykeiről — nevezték magukat, s családja javára üzte a simóniát és nepotizmust. Aragoniai Péter lázadását Anjou Károly ellen (l. életr. 15.) pénzért támogatta. VIII. Bonifácról (1294—1303) l. életr. 22., 23., 24., 26. — A legközelebbi simóniás pápa V. Kelemen (1305—1314) aki a francia király befolyása alatt Avignonba tette székhelyét (l. életr. 26.).

A Makkabéusok könyvében szó van Jázon zsidó főpap üzelmeiről, melyeket a szíriai király pártfogásával üzött. János Jelenéseiben szó van a Vizek felett ülő hölgyről; Dante ehhez hasonlítja az Egyházat; hét feje a hét szentség; a tiz szarv a tiz parancsolat; férje a pápa.

Régi firenzei törvények szerint a gyilkost elevenen a földbe ásták.

- Ó Simon mágus s hitvány követői, 1.
kik Isten dolgait, e szent csodákat,
erények aráit, ti pénz lesői,
ezüst-arannyal prostituáljátok! 4.
- Ti jöttök most, rólatok trombitálok,
mivel a harmadik bugyorban álltok.
- S én már a harmadik hídhátra szállok 7.
költőmmel, a párkánynak főcsúcsára,
hol ép középen mered le az árok.
- Ó bölcs Igazság! mint ragyog sugára 10.
az égen, földön s a gonosz vidéken
művednek: hogy mindennek megvan ára!
- Láttam ott, szerte, oldalt s a fenéken 13.
ezer lyuk volt a fakó kőbe sebnek
— egyforma mind — kerekre vágva szépen.
- Nem látszott sem nagyobbnak, sem kisebbnek, 16.
mint az én szép szent János-templomomban
kútjai a keresztelő vizeknek.
- (Egy ilyet én hagytam pár éve romban 19.
hogy kimentsek egy beesett fiucskát;
csalódik, aki mást gondol honomban.)
- És minden lyukból lábukat kinyujták 22.
a bűnösök s vastagáig a lábszárt;
a többi részüket a lyukba fúrták.
- És a talpáról mindeniknek láng szállt 25.
s úgy rezgett lábuk minden íze végig,
mintha letörve látsz rezegni nádszált.

Mint olajjal kent tárgy, ha lángok érik, 28
a tűz csupán a külső héján táncol:
úgy égett mind sarkától ujjhegyéig.

«Ki az jó Mester, aki úgy ficáncol, 31.
még jobban, mint e többi keserű nép?» —
kérdém — «s vörösebb lánggal aki lángol?»

Felelte: «Hogyha vélem megkerülnéd 34.
a partot, hol leszáll lankája messzibb,
tőle hallhatnád, hogy ki ő, s a bűnét.»

És én: «Nekem jó, ami néked tetszik: 37.
uram vagy, akarathban sohse válunk;
te látod mi szivemben rejtve fekszik.»

És így a negyedik partig leszállunk 40.
s aztán balkéz felé fordulva, immár
lenn a kilyuggatott fenéken állunk.

És mesterem megfogva karjaimnál, 43.
el nem bocsát, míg nem gödréhez ér
annak, ki síró lábbal úgy kalimpál.

«Ó» — szóltam, amint megállt a vezér — 46.
«Te földbe vert karó, szomorú lélek,
ki fejtetőn állsz, hogy ha tudsz, beszélj!»

Úgy álltam, mint pap, kit gyóntatni kéret 49.
a gyilkos, már leásva, elhalóban, —
hogy egy perccel tovább nyúljon az élet.

Es ő kiáltott: «Itt vagy már valóban? 52.
Itt vagy, elhagytad, Bonifác, a földet?
Egynéhány évvel úgy látszik, csalódtam.

Megelégetted már a drága Hölgyet, 55.
akit csalással vettél el magadnak
vagyonáért, és aztán meggyötörted ?»

Úgy néztem, mint azok, kik fönnakadnak, 58.
mert a válasz, mit kaptak, érthetetlen,
és szégyenülve szó nélkül maradnak.

S Vergiliusz szolt: «Mondd ezt néki menten: 61.
— Nem az vagyok, nem az vagyok, akit vársz —»
És én, amint kívánta, úgy feleltem.

Erre lábával kinyújtózva hintáz 64.
a lélek és sóhajtvá, sírva, zordan
így felel nékem: «Akkor erre mit jársz ?

De ha oly fontos néked, hogy ki voltam, 67.
hogy csak azért leszálltál e gödörbe,
tudd meg, hogy én a nagy palástot hordtam.

S valóban ki valék? *A medve kölyke.* 70.
Bocsaim vágyva gazdagítani, raktam
fönn pénzt, itt lenn meg magamat vödörbe.

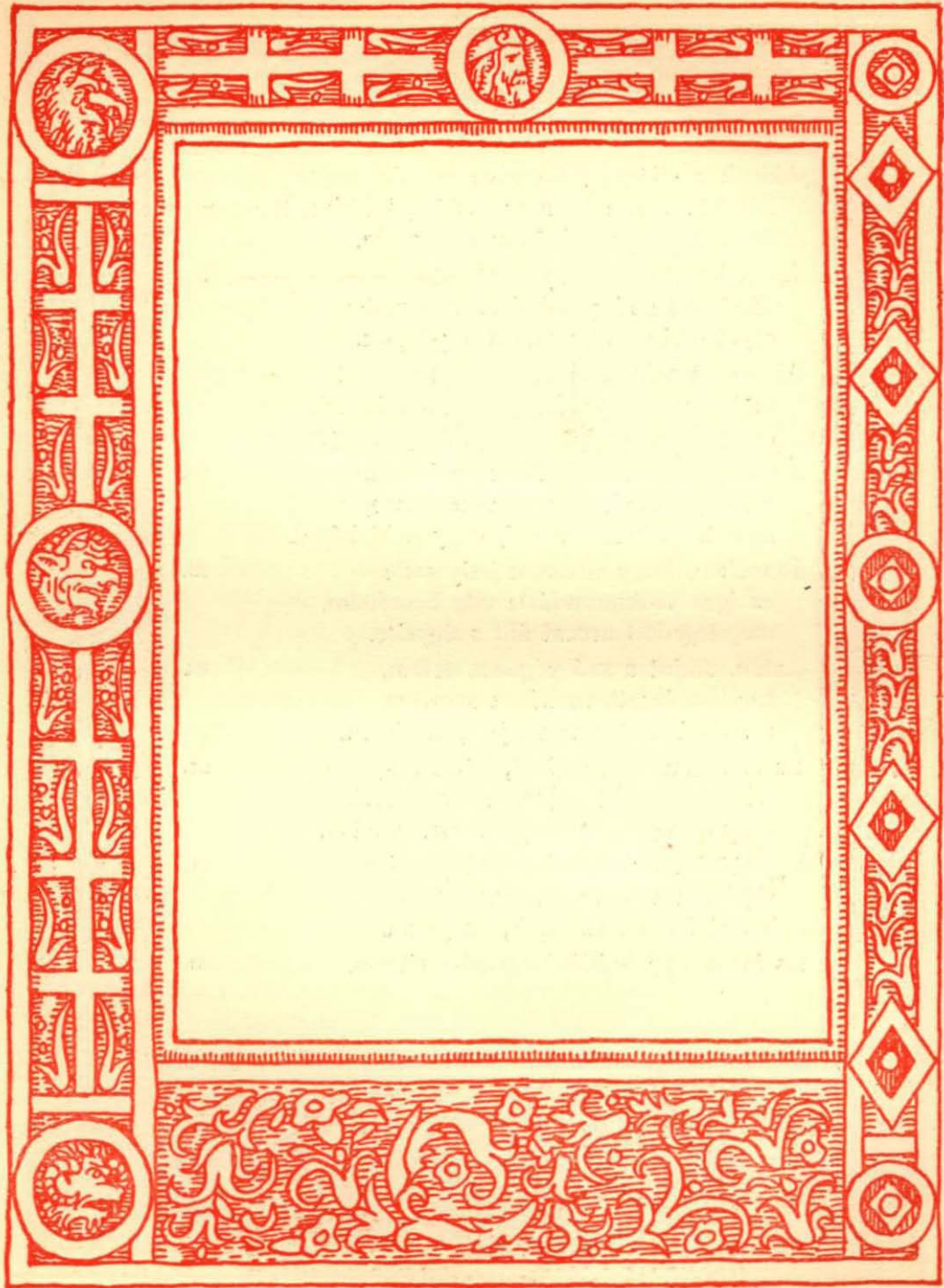
S a többi pápák itt vannak alattam, 73.
kik megelőztek a simoniában,
lapítva zárja mind e szíklakatlan.

Nekem is lejjebb csúszik majd a lábam, 76.
ha egykor eljön, kit már jönni véle
szóltam tehozzád az imént hiában.

De én régebben várok elitélve 79.
fővő talpakkal, s lefelé a fejjel,
mint ő vár majd égő lábbal kiérve;

- mert jó utána nagyobb bünteherrel 82.
egy törvénytelen pásztor napnyugatról
s engem is, őt is lejjebb nyom egy hellyel.
- Új Jázon lesz ő (olvashatsz e papról 85.
a Makkabéusoknál): néki szintén
egy *király* lesz, ki pártfogolva tapsol.»
- Nem tom, más is oly balga lenne, mint én, 88.
aki, amikor elnémult siráma,
megszólítottam: «Mondd meg most őszintén
- Pétertől az Úr mennyi pénzt kívána, 91.
mikor letette kulcsait kezébe?
semmit, úgy-e, csak hogy jőjjön utána?
- S Péter, s a többiek, maguk közébe 94.
Mátyást a helyre, melyet elveszített
az Áruló, nem ingyen helyezék be?
- Azért csak bűnhődjön meg, aki vétett! 97.
s a gonoszul kapott pénzt ne feledd el,
mely Károly ellen oly hősvérűvé tett.
- S ha nem nézném még itt is tisztelettel 100.
a szent kulcsokat, miket vígan élve
kezeltél ott fönn szennyezett kezeddél,
- még keményebb lennék hozzád beszélve, 103.
mert kapzsiságtok rontja a világot
jókat tiporva, rosszakat kimélve.
- Már gondolt az Evangelista rátok, 106.
mikor egy Nőt vizek fölött csücsülve
a királyokkal szajhálkodni látott.

- Akinek e világra fölkerülve 109.
hét feje volt s tíz szarv védte, ha küzdött;
de férje megrontá, bűnbe merülve.
- Istenné tettetek aranyt, ezüstöt 112.
nálatok bálványimádó se rosszabb:
egyét imád az és százat a püspök.
- Aj, Konstantinus, látod mennyi rosszat 115.
szült nem megtéréсед, de adományod,
mellyel először lett egy pápa gazdag!)
- És amíg szavam ekként rájatámadt, 118.
bezzeg a lábát ugyan rázta, verte,
nem tom, harag volt-é, vagy lelki bánat.
- Remélem, hogy vezérem helyeselte 121.
az igaz szókimondást; míg beszéltem,
megelégedett arccal állt s figyelte.
- Aztán, amint a szó végéhez értem, 124.
karjába fogott, melléhez szorítva
s visszaindult, amerre jött, az éjben.
- És nem fáradt így vinni, bátorítva, 127.
míg el nem ért velem az ív csúcsára,
mely a negyedik völgyre van borítva.
- Gyengéden tett a híd párkányzatára, 130.
vigyázva a meredek sziklaháton,
hol elfáradna az őz is, ha járna.
- És innen egy másik bugyorba láttam. 133.

The page is framed by a decorative border in red ink. The border consists of several repeating elements: a diamond shape with a central dot, a circle with a central dot, and a circle containing a profile of a woman's head. The background of the border is filled with intricate, repeating floral and scrollwork patterns. The central area of the page is a plain, light-colored rectangle.

HUSZADIK ÉNEK

A JÓSONK

Nyolcadik kör, negyedik bugyor: a jósek és varázslók.

Amfiarúsz nem akart Théba ellen menni: jóslétére előrelátta vesztét. Felfedezték rejtekét és kényszerítették a harcba; aztán állítólag Théba falai előtt megnyílt alatta a föld és elnyelte. — Babona szerint, aki párzó kigyót bottal elválaszt, nemet cserél. — Aruns elruszk jók Carrara márványhegyei közt élt s a csillagokból és a tenger habjaiból megjósoló Caesar diadalát. — Tiréziász Thébában, Bacchus isten hazájában élt. Leánya Manto alapította Mantovát, melynek közelében Vergiliusz született. A Benacus ma Garda-tó. A pont, ahol három püspök áldást mondhatna, az a hely, hol a három püspökség kerülete érintkezik. — Mantovában a guelf Casalodi uralkodott; de folytonos elégedetlenség volt a városban. Pinamonte, ghibelin nemes, ezért rábeszélte Casalodit, hogy száműzzön néhányat az elégedetlen urak közül. De ezáltal a nép dühe Casalodi ellen csak fokozódott, Pinamonte pedig megszabadult vetélytársától és könnyen hatalmába keríthette az uralmat.

Mikor a görögök Trója ellen mentek, Aulisnál kellett vesztegelniök, mert az istenek nem adtak szelet, míg Ifigéniát fel nem áldozták. Calchas és Eurypilus jósek jósolták meg az indulás idejét: ők adtak jelet, elválni a hajóköteleket. Vergiliusz ír erről az Aeneisben. — Skót Mihály, Bonatti Guidó astrologusok; Asdente pármái csizmadia, jóslással foglalkozott. — A boszorkány viaszbabut készít és szurkálja: minden szurást az érez, akit meg akar rontani.

Az olasz paraszt Kaint és tüskét lát a holdban, épúgy mint a magyar Szent Dávidot.

(1300. ápr. 9. nagyszombat; reggeli hét óra: fenn a hold akkor nyugszik.)

Új büntetésről kell most énekelnem 1.
és tárgyat adnom huszadik dalomnak
a poklot festő első énekemben.

Készen álltam csúcsán a hídoromnak 4.
lenézni már egész a nyílt fenékgig,
mely könnyében fürdött a fájdalomnak.

S láttam a kerek völgyön jönni végig 7.
néma népet, mely sírva járdogála,
mint litániák ütemét ha lépik.

S hogy arcuknál szemem lejjebbre szálla, 10.
hát im, csavarva mindannyi csodásan
hol melle kezdődik s végződik álla,
mellétől arca elfordult vizsásan 13.
és hátrafelé kellett menni útján
(elveve tőle, hogy előre lásson).

Talán a nyaknak benuháása útján 16.
volt már, aki így elferdült egészen,
de én nem láttam és hinni se tudnám.

Ha Isten adja és javadra léssen 19.
olvasó, leckém, gondold el magadban,
hogy száraz szemmel lehetett-e nézmem,
mikor így láttam elfordulva nyakban 22.
önnön képünket, és az alfelének
hasadékán folyt le a könny patakban!

Haj, bizony sírtam, a korlát kövének 25.
dőlvén; amit útam vezére meghall
s szól: «Újra úgy téssz, mint más, balga lények?

- Itt akkor él a jóság, hogyha meghal; 28.
jajgatni az ellen, mit Isten intéz,
lehet-e nagyobb bűn és bűnösebb jaj?
Emeld fejed, emeld és kedv szerint nézz: 31.
nézd azt, ki alatt a thébai tábor
láttára föld nyilt. Szóltak is: «Megint mész
Amfiarász? elmész a csatából?» 34.
El is ment, meg sem állt, e mélybe bukva
Mínosz, ki mindenkit zúgva vádol.
Nézd, hátából mellet csinált hazudva. 37.
Mert nagyon is akart nézni előre,
most hátranéz s hátrafelé visz útja.
És nézd amott Tiréziászt, ki nőre 40.
cserélte egykor férfiú-mivoltát;
és minden hímség elveszett belőle;
s aztán sokáig kellett lesni, hol lát 43.
párvó kigyót, hogy bottal messe által,
hogy újra visszanyerje férfitollát.
Hasa mögött Aruns követi háttal, 46.
ki Luni hegyén hol Carrara népe
írt erdőt — házuk lenn a hegyre hátall —
lakni a fehér márványok űrébe 49.
húzódott, honnan csillagot figyelvén
vagy tengert, semmi gát nem állt elébe.
S ama hölgy, ki haját előnti mellén, 52.
mely hátul van s nem látható tenéked,
minden szőrös részt egyfelén viselvén,

Mantó, ki átkutatva száz vidéket 55.
ott állt meg végül, ahol én születtem;
azért hallgasd meg e rövid beszédet.

Amikor atyja meghalt vénhedetten, 58.
Bacchus várossa szolgaságba esvén,
e nő sokáig bolygott száműzötten.

Fönn, szép Itália fölött, a mesgyén 61.
Alpok alján, mik Némethont kerítik
Tirol fölött, határt köréje metszvé,

van Benacus tó. Száz érből merítik 64.
vizüket Appenin folyói Garda
s Val Camonica közt, melyek telítik.

Van egy pont ott középen; arra tartva 67.
Trientből, Bresciából, Veronából
mindhárom püspök, áldást vetne rajta.

Peschiera, szép erősség, sziklatábor 70.
ül, szemben Bresciának s Bergamónak,
ahol leglankább a tó partja távol.

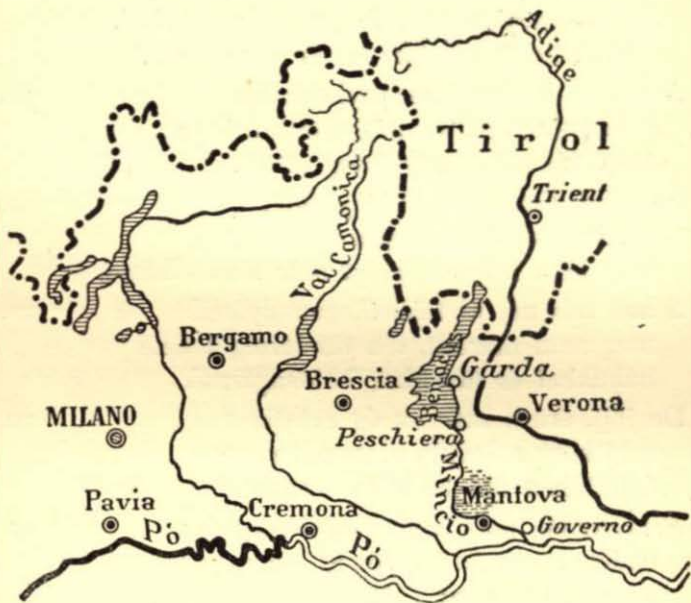
És itt kiárad medréből a tónak, 73.
nem fér meg a víz Benacus ölében,
a zöld mezőkre száll s beáll folyónak.

S amint e víz folyását kezdi épen, 76.
Benacus helyett neve Mincio lesz
Governóig, hol megszáll Pó vizében.

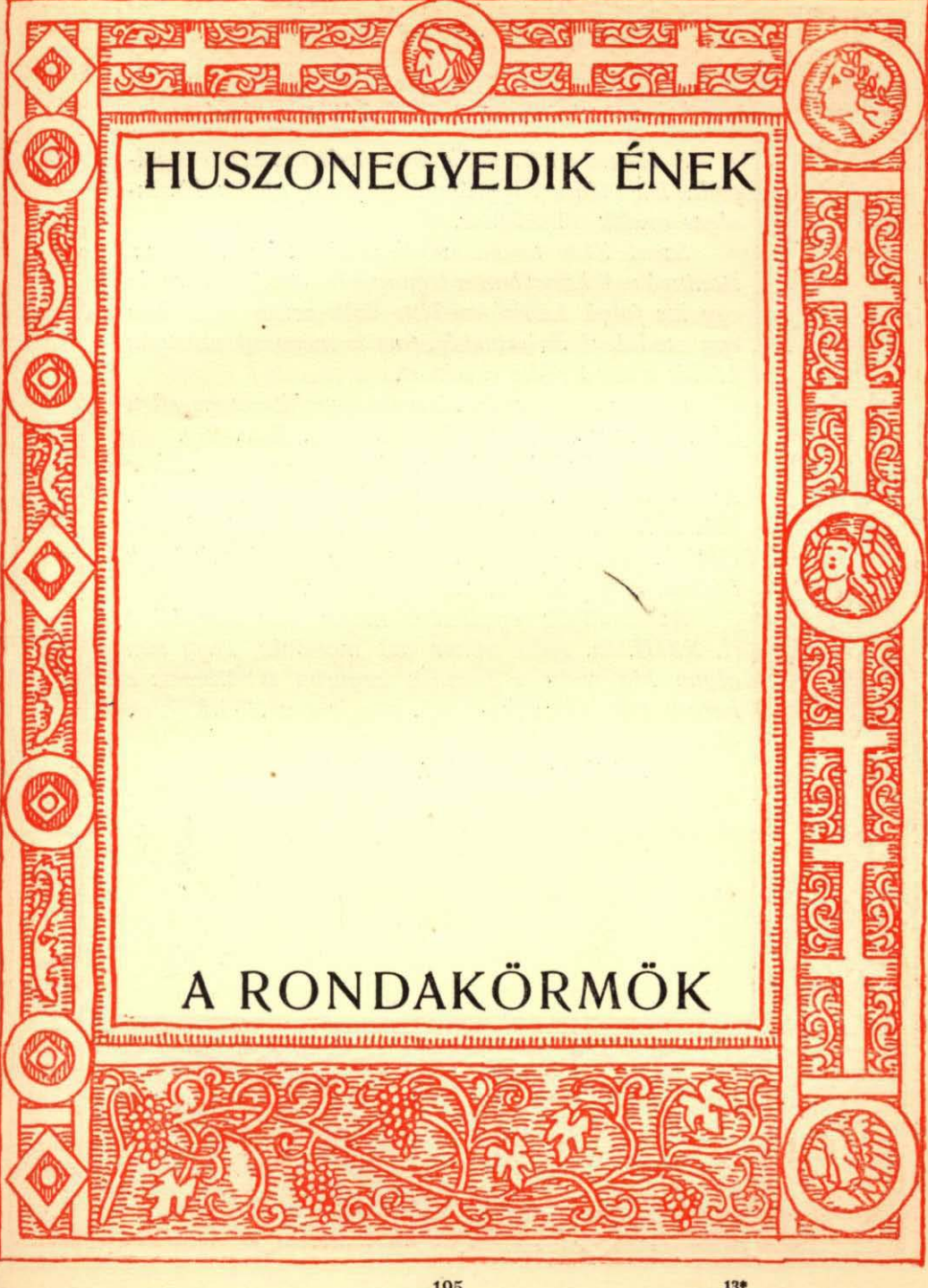
Nem messze fut még, mikor újra tó lesz, 79.
mert elterül egy lápmezőn mocsárrá
s nyáron olykor lázával vészthozó lesz.

- Amint a zord szűz e vidéket járná, 82.
lát a láp közt mezítlen szigetecskét,
mely mintha árván művelőjét várná.
- Itt, hol emberi szemek nem keresték, 85.
szolgáival megállt, úzni búbáját
itt élt és meghalván itt hagyta testét.
- S a nép, mely szórtan őrzé erre nyáját, 88.
ide gyűlt később, mert e hely erős volt
a láptól, mely mindenhol fedte táját.
- Igy lett egy város őse ez az ősz holt; 91.
S Mantuának hívták róla, ki régen
kiszemelvén, megkezdte a jövő sort.
- És már gyarapodott a népe szépen, 94.
amikor az együgyű Casalodit
megcsalta Pinamonte e vidéken.
- Azért mondom, a hírnek szava lódít, 97.
ha másképp mondja, hogy eredt e város:
hamis hír el ne fedje a valódit!»
- S feleltem: «Mester, szavad úgy sugároz, 100.
hogy bizonyában hitem sohse csorbul:
más hír aludt szén lesz nekem, homályos.
- De mondd, e hosszú létánia-sorbul 103.
látsz-e még említésre érdemesset?
mert lelkem arra mindig visszafordul.»
- S felelt: «Az, kinek hosszúra eresztett 106.
szakálla barnaszín hátára fut,
mikor Göröghon férfitől üres lett

- (alig maradtak bölcsőben fiuk) 109.
időt tűzött ki a kötélvágásra
Aulisban, hogy most a hajó kijut.
- Eurypilus volt és Calchas a társa. 112.
Te, ki nagy versem könyv nélkül tudod,
tudod, hogy szedtem én is őt rovásra.
- A másik, ki úgy lesóványkodott 115.
a Skót-Mihály, ki mágus-tudományra
csaló játékkal nagy fokig jutott.
- És nézd: Bonatti Guidó jó utána. 118.
S Asdente, aki, hogy a kaptafánál
meg nem maradt, most már hiába bánja.
- S sok bús nő, ki tűjénél, guzsalyánál 121.
meg nem maradt, s a tündérséget fízte
bábukkal és fűvekkel, holdsugárnál.
- De jőjj, érinti már az ég ezüstje 124.
a látkört s Sevilla alatt a tengert
a holdban ülő Káin és a tüske.
- A holdvilág már tegnap éjre megtelt: 127.
emlékezhetsz, az erdőben bizannyal
nem ártott, hogy előtted fénye felkelt.»
- Igy szólt és beljebb indulánk azonnal. 130.

MANTOVA KÖRNYÉKE.

HUSZONEGYEDIK ÉNEK

A RONDAKÖRMÖK

A Rondakörmök egy ördögezred; a nyolcadik kör ötödik bugyrában tanyázik, ahol a közönséges csalók bűnhődnek.

Szent Zita Lucca szentje; Zita városa Lucca. Bonturó volt Luccában a legnagyobb csaló. A Serchio egy kis folyó Lucca mellett. Volt aztán Luccában egy csodatevő Krisztuskép, (ma is megvan), amely a közhit szerint védte a várost.

Caprona Lucca és Firenze egyesült serege ellen adta fel magát; Dante is ott volt (l. életr. 16.).

A hatodik híd a földrengéstől szakadt le, mikor Krisztus a pokol tornácában járt (vö. IV. 53. VIII. 124. XII. 37. stb.). Ez nyomban Krisztus halálakor történt: a hagyomány szerint időszámításunk 34-ik évében, nagypénteken d. u. 3 órakor.

Az ördögök egyébként megcsalták Dantéékat (l. XXIII. én. 140.) mikor azt mondták, hogy van olyan híd mely a hatodik bugyron is átvezet: e helyen mind leszakadt. (L. a rajzot a XVIII. ének előtt.)

(1300. Nagyszombat d. e. 10 óra.)

- Igy hídról-hídra, egyebet beszélve 1.
amivel Komédiám nem törődik
mentünk; és megálltunk a csúcshoz érve,
- látni a jaj okát, mely fölverődik 4.
e Rondabugyrodébéli új bugyornak
csodás homályából a híd-erődig.
- Mint szívós kátrány és szurok ha fornak 7.
télen a velencei arzenálban
amivel rossz hajókat orvosolnak
- ha nincs hajózni jó idő s a gyárban 10.
egyik új deszkát ácsol, régi bordát
foldoz a másik, mely már járt az árban,
- egyik a gálya farát, másik orrát 13.
kalapácsolja, evezőt faragja,
kötelet fonja, varrja a vitorlát:
- úgy itt nem tűz, hanem az ég haragja 16.
nagy sűrű szurkot forralt lenn örökre,
melynek a partot bevoná salakja.
- Láttam; s nem láttam rajt' mást, csak körökbe 19.
fölvetett bugyborékát a fövésnek,
mely fölfuvódott, majd elült pöfögve.
- És míg szemeim mereven lenéztek: 22.
«Tekints, tekints föl!» — mesterem kiált
s kezei hozzá közelebb idéztek.
- Hátrafordultam, s mint kinek megárt 25.
látni, amitől inkább kéne futni,
minden ereje az inába szállt,

- s nézéstől nehéz neki futni tudni, 28.
 úgy láttam én is, mögöttünk szaladva
 egy éjszín ördögöt a hídra jutni.
- Ah, milyen vad volt az egész alakja! 31.
 a szárnya tárva, s könnyű, gyors a lába
 ah, mint remegtem minden mozdulatra!
- Egy bűnös volt ültetve a nyakába 34.
 hegyes, magas vállára, és az ördög
 megfogni jól, bemarkolt lábainába.
- S hídunkra érve: «Itt van, Rondakörmök! 37.
 egy tanácsúra Zita városának
 visszamegyek még — dugjátok le» — dörmög —
- «Az kitűnő hely! nagyszerűen állnak: 40.
 csal ott mindenki — Bonturót kivéve!
 pénzért a *nem*-ből is *igen*-t csinálnak.»
- S lecsapta — s hátrafordult, visszatérve 43.
 a szirten; nem volt soha még szelindek
 olyan gyors, tolvajok nyomába érve.
- Amaz lefult s görbülve fölkeringett, 46.
 de az ördöghad a hídon futóban:
 «Itt nincsen Szentkép!» — csúfolódva intett —
- «Itt más a fürdés, mint a Serchióban! 49.
 Azért, ha nem kívánod horgainkat
 maradj csak mélyen a szurokfolyóban!»
- S száznál több villát mind feléje ingat 52.
 az ördöghad s kiált: «A fejed üsd be!
 Kinek itt nem muszáj, ki nem kacsingat!»

- Szakácsok parancsára a nagy űstbe 55.
a kukták, hogy fenékről föl ne szálljon,
villával ép így nyomkodják a hust be.
- S a mester: «Nehogy egyik rád találjon, 58.
guggolj le valamelyik sziklalábnál
és paizsoddá az a szikla váljon.
- S bár engem tőlük sértve, szidva látnál, 61.
ne félj, mert ismerem már én e csürhét,
mert értem én máskor is ily csatát már».
- És lábai a hídfőt megkerülték; 64.
s amint a partra ért a hatodikra,
hej, ottan volt ám bátorságra szükség!
- Mint dühhel törnek a kutyák uszítva 67.
a szegényre, ki meg-megállva koldul,
úgy tört itt egy gonosz csoport a szikla
hídja alól ki mesteremre zordul, 70.
de ő kiált: «Ne nyuljon egy se hozzám!»
(mert a sok villa mind feléje fordul)
- «Várj még te Kampós, nyugton táborozván 73.
hallgasson egy meg, jöjjön egy előre
s nem bánom, tépjetek, ha tetszik, osztán.»
- «Rondafark menjen!» — zúgtak nyakra-főre 76.
és mind megállott s egy előrelépett
és ment duzzogva: «Mi hasznod belőle?»
- «Hiszed te Rondafark, hogy e vidéket 79.
elértem volna» — szólt most bölcs vezérem —
«s minden fegyvertől lettem volna védett

úgy, hogy ég kegye s jó sors ne kísérjen. 82.

Hagyjatok! mert az égben úgy akarják,
hogy átvezessenek valakit ez éjen».

Így szólván göggyének letörte szarvát, 85.

úgy hogy a villa lába elé hulla.

«Senki rá» — úgymond — «ne emelje karját!»

S vezérem: «Ó te, ki lapulva, bujva 88.

a híd kövei közé kuporodtál» —

szólt hozzám — «bujj ki, mert biztos vagy újra».

És én kijöttem, látva mily nyugodt már. 91.

De a démonok felénk kapkodának:

féltem, nem állnak majd adott szavoknál.

Mint láttam rég várából Capronának 94.

az ellenség közt hitre kivonulva

félni csapatját néhány katonának:

úgy féltem én, vezéremhez simulva 97.

és szememmel szemükről el se váltam,

mert láttam, rajtuk semmi rossz se mulna.

Villát a lábhoz! — «Akarod, hogy hátban 100.

megcsapjam?» — így az egyik sugva dörög;

és mind felelnek: «Csak csapj neki bátran!»

De megfordulva rögtön az az ördög, 103.

aki beszélt költőmmel, közbemordult

és: «Nyughass Tépász, nyughass!» — rájadörgött.

És aztán hozzánk ígyen szólva fordult: 106.

«Tovább itt nincs út, mert a szikla törve

s e hatodik ív közepén kicsorbult.

S ha beljebb vágytok, menjetek e görbe 109.
ároknek partján, s leltek majd egy másik
hidat, mely átvisz az alábbi körbe.

E perchez épen öt óra hibázik 112.
és pont ezerkétszázhatvanhat éve
s egy napja lesz, hogy e híd törten ásít.

Küldök pár fickót, kik szemügyre véve 115.
a szurkot, örködnek, hogy fel ne bukjon
senki — s nem lesztek bántásnak kitéve.»

«Hejh Szárnyas! Hejh Rugós! Előre — nyugton! 118.
s te Mérges!» — kezdett rendelkezni gonddal —
«s Szemigszakáll lesz káplártok az úton!

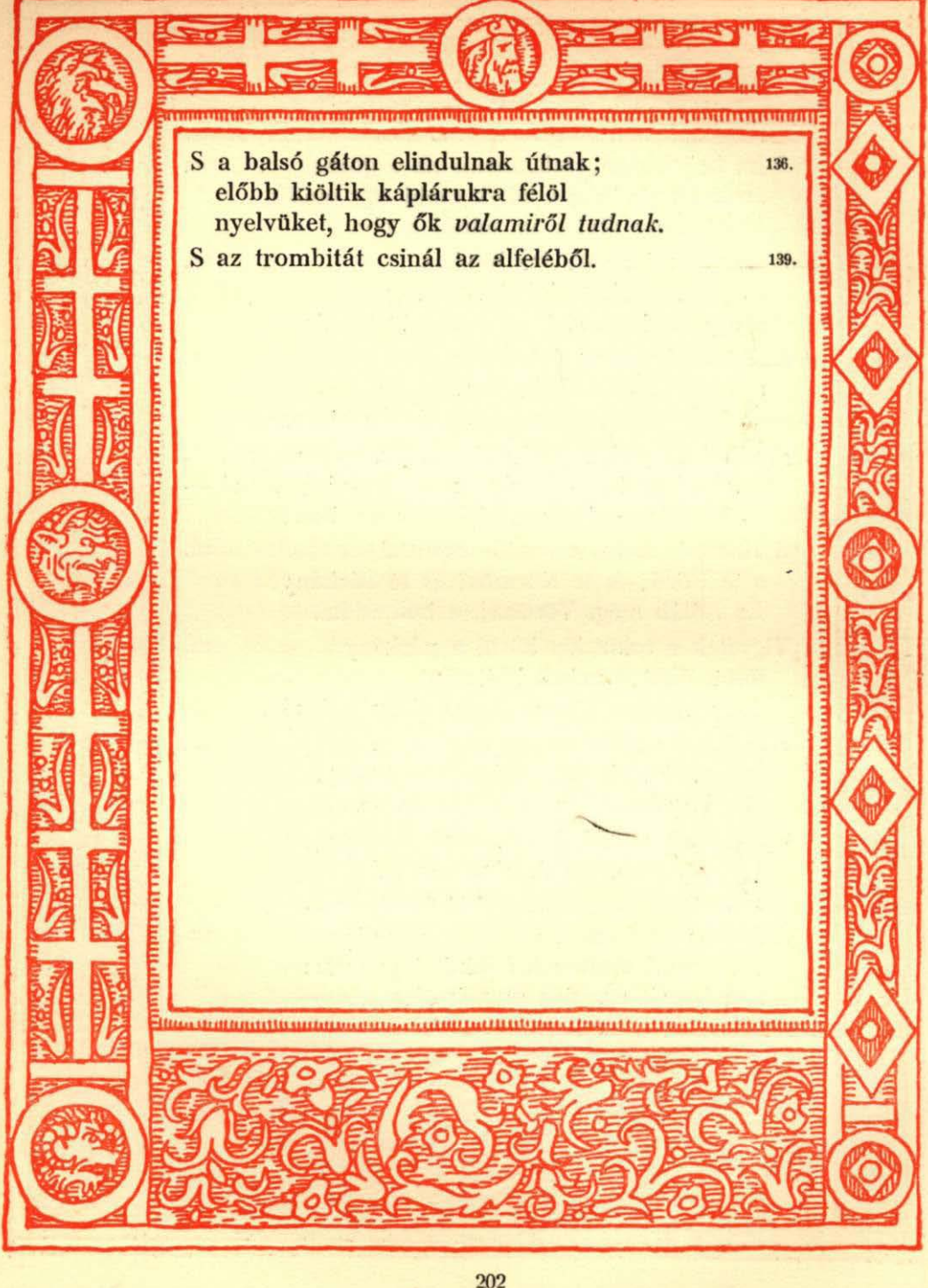
S Harapós avval a fogféle csonttal 121.
s te Főző! és te Körmös! és te Sárkány!
És Lóláb még, Vörössel, a bolonddal.

Vigyétek e rossz lép körül a párkány 124.
fölött őket a másik hídtetőre,
mely minden völgynek végigfekszik árján.»

«Jaj inkább menjünk egyedül előre 127.
mester, ha birunk! Kalauznak ördög?
Magam részéről nem kérek belőle.

Oy szemes szoktál lenni: nézd, könyörgök 130.
a foga mindeniknek ránk fehérül
s fenyeget kinnal a gonosz szemöldök.»

Szóltam; és ő felelte: «Sohse rémülj; 133.
csak hadd mutassák fehérét foguknak:
annak szól ez, ki a szurok ölén ül.» —

S a balsó gáton elindulnak útnak;
előbb kiöltik káplárukra félől
nyelvüket, hogy ők *valamiről tudnak*.
S az trombitát csinál az alfeléből.

136.

139.

HUSZONKETTEDIK ÉNEK

POKOLI BOHÓZAT

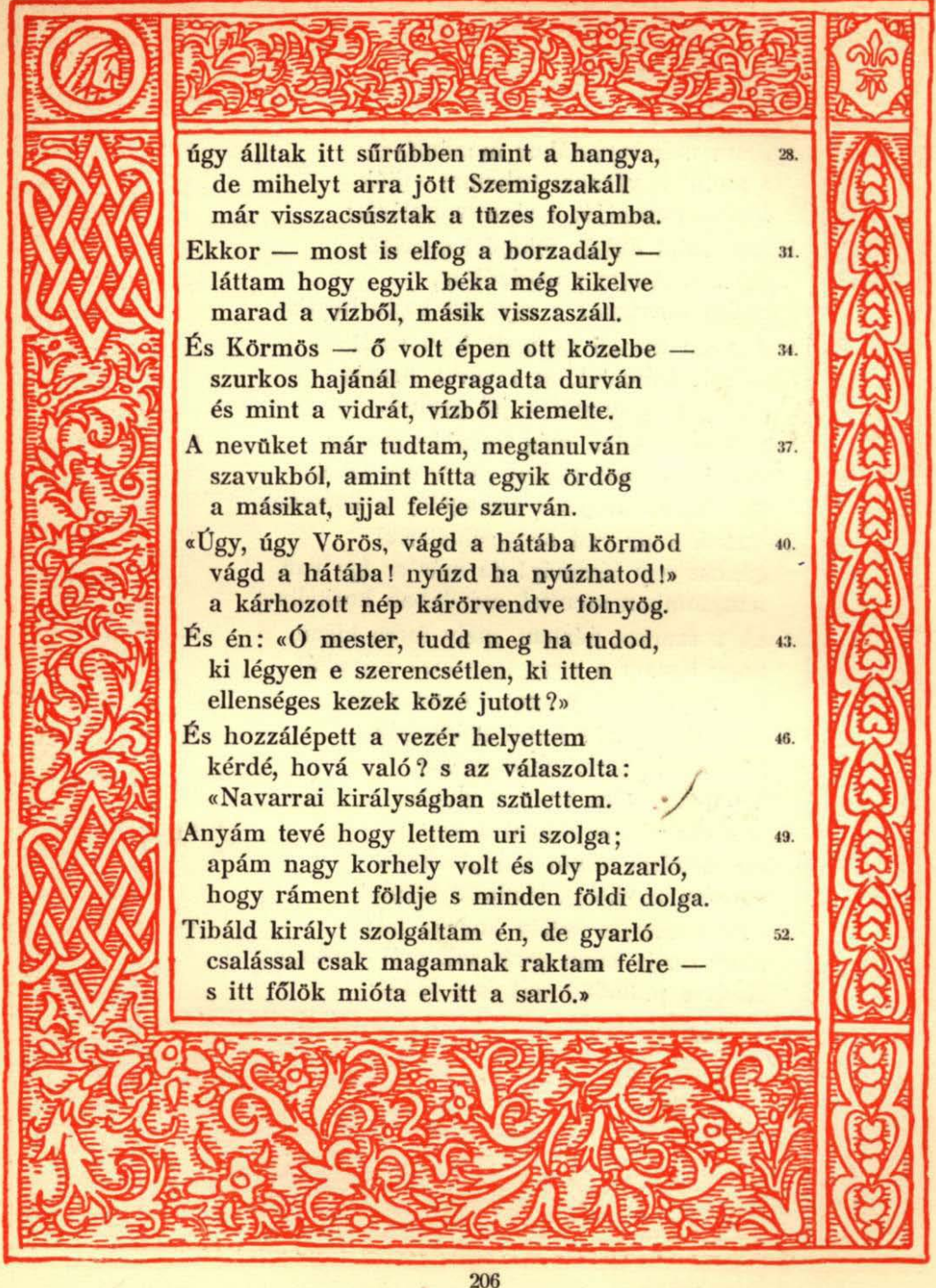
Arezzo portyázóit Dante a campaldinói csatában láthatta (vö. életr. 16.).

A lélek, aki az ördögöket becsapja, Ciampolo, kit anyja már gyermekkorában V. Tibald navarrai király szolgálatába adott, hol magas állásra vitte.

Az egyik szardíniai kerület, Gallura, a pisai Nino Visconti birósága alatt állt (akit később Ugolino üzött el Pisából. L. életr. 15.). Ennek a bizalmas embere volt Frater Gomita.

Egy másik szárd kerület, Logodoro, bírása, Michel Zanche, Enzo királynak II. Frigyes fiának helytartója, mikor Enzo fogságba esett, elcsábitotta urának nejét. Zanche urat veje Branca d'Oria ölte meg, ebéd fölött, hogy ő kapja meg Logodorót. (Vö. életr. 12.)

Láttam már lovastábor mozdulását, 1.
s amint a várakat rohamra víjják
hadak pompáját s visszavonulását;
láttam mint dúlják földedet guerillák 4.
Arezzo, láttam portyázóikat,
amint tornáznak s egymást bajra híjják;
miközben csengő csengett, kürt riadt, 7.
dobok dobogtak és a várak ormán
ahány nép, annyiféle jel gyuladt.
De sohasem indult még trombitaformán 10.
sem lovas sem gyalog ily furcsa jellel,
sem gálya, melynek csillagfény a kormány.
Mentünk a tíz vad ördögsihederrel 13.
gonosz egy társaság! de már ez így van,
templomban szenttel, csárdában korhellyel.
Csak a szurkot néztem, mely forra higan, 16.
hogy lássam a nagy teknőnek mivoltát
s a népet, amely égett benne vígan.
Mint vízből görbe hátukat kitolják 19.
a delfinek, amit jelnek tekint
a hajós, partra vinni a vitorlát;
úgy olykor itt enyhíteni a kint 22.
egyik-másik bűnös kidugta hátát
és mint a villám, lebukott megint.
És mint pocséta szélén hogyha látád 25.
hogy tartja künn orrát sok csúf varangya
elrejtve puffadt hasát és a lábát:

-
28. úgy álltak itt sűrűbben mint a hangya,
de mihelyt arra jött Szemigszakáll
már visszacsúsztak a tüzes folyamba.
31. Ekkor — most is elfog a borzadály —
láttam hogy egyik béka még kikelve
marad a vízből, másik visszaszáll.
34. És Kőrmös — ő volt épen ott közelbe —
szurkos hajánál megragadta durván
és mint a vidrát, vízből kiemelte.
37. A nevüket már tudtam, megtanulván
szavukból, amint hitta egyik ördög
a másikat, ujjal feléje szurván.
40. «Úgy, úgy Vörös, vágd a hátába kőrmöd
vágd a hátába! nyúzd ha nyúzhatod!»
a kárhozott nép kárörvendve fölnyög.
43. És én: «Ó mester, tudd meg ha tudod,
ki légyen e szerencsétlen, ki itten
ellenséges kezek közé jutott?»
46. És hozzálépett a vezér helyettem
kérdé, hová való? s az válaszolta:
«Navarrai királyságban születtem.
49. Anyám tevé hogy lettem uri szolga;
apám nagy korhely volt és oly pazarló,
hogy ráment földje s minden földi dolga.
52. Tibáld királyt szolgáltam én, de gyarló
csalással csak magamnak raktam félre —
s itt fölök mióta elvitt a sarló.»

Ekkor Harapós, kinek olyanféle 55.
agyar volt mint a vadkannak a száján,
hogyan dőf az, megkóstoltatta véle.

Rossz farkasok közé került a bárány, 58.
de Szemigszakáll gyorsan átkarolta,
s szólt: «Félre, amíg én ölelem, várj rám!»

S vezéremhez fordult a szőrös orca, 61.
s szólt: «Kérdezd amit még kitudni vágyol,
míg pajtásom szavát belé nem fojtja.»

S a mester szólt: «Mondd hát, a szurkos ágyból 64.
ismersz-e több itáliai embert?»

S felelt: «Hol imént kijöttem a lágyból, 67.
egy épen ott a szomszédságba hemperg —
bár én is jaj a villák és a körmök!
Jobb volna uszni már a szuroktengert!»

Most Főző: «Sokra megy már, sokra!» dörmög, 70.
s úgy fogja meg, izmot lyukasztva, karját
a villával, hogy az sikoltva fölnyög.

Sárkány meg s többen a lábát akarják 73.
megcsípni alul, ámde kapitányuk
mérges szemekkel int, hogy ne zavarják.

Amint egy percre csönd maradt utánuk, 76
vezérem újabb feleletre hitta
a bűnöst, ki még friss sebére bámult,

«Ki az, ki mellől, hol szurok boríta, 79.
amint mondod, vesztedre jöttél partra?»
És ő felelt: «Az volt fráter Gomita

Gallurából, ki már biztosra tartva urának ellenségeit kezében, egy követ fűtt velük s urát megcsalta.	82.
Pénzt vett tőlük és futni hagyta «szépen» mint ő nevezte; s más dologban is gonosz volt szívben, májban és vesében.	85.
Vele van Michel Zanche úr, hamis ura Logodorónak; nyelve vásik Sardiniáért a pokolban is.	88.
Jaj, nézd hogy fogat viczorit a másik többet mondanék még, de tőle félek, hogy körmével varos testemre mászik.»	91.
Csakugyan Lóláb, egyik gonosz lélek csapásra célzott; de az ördögprépost szólt: «Félre rossz madár, hol én beszélek!» —	94.
«Ha vágytok látni vagy hallani még most toszkánit vagy lombardot» — kezdte halkán a rémült bűnös újra — «híhatnék most.	97.
Csak körmötök ne csüggjön egyre rajtam, hogy ne lennék tőle folyvást ijedten; s én e helyen csücsülve mozdulatlan	100.
ki egy vagyok, hetet hívok helyettem csak egyet fűttenek, miként hívóra szoktunk egymásnak jelet adni ketten.»	103.
Felüti orrát Mérges úr e szóra s szól, fejét rázva: «Halld, minő gonoszság hogy akar visszaszökni lám a tóba!»	106.

S a bűnös, minden szava új ravaszság
felelt: «Gonosz volnék, ha fűttem
bajtársaimat körmötökbe hoznák.» 109.

S felugrik. Erre megdühödve im
felpattan Szárnyas: «Futhatsz, elszalajtunk,
Szárnyas nem fog kergetni lábain, 112.

de a szurok fölött röpülve hajtunk
pajzsod a part lesz; elhagyjuk a dombot
meglássuk: egymagad győzhetsz-e rajtunk.» 115.

Most új komédiát látsz, új bolondot,
jó olvasóm: im Mérgező már a jelzett
irányba fordult, melyet társa mondott. 118.

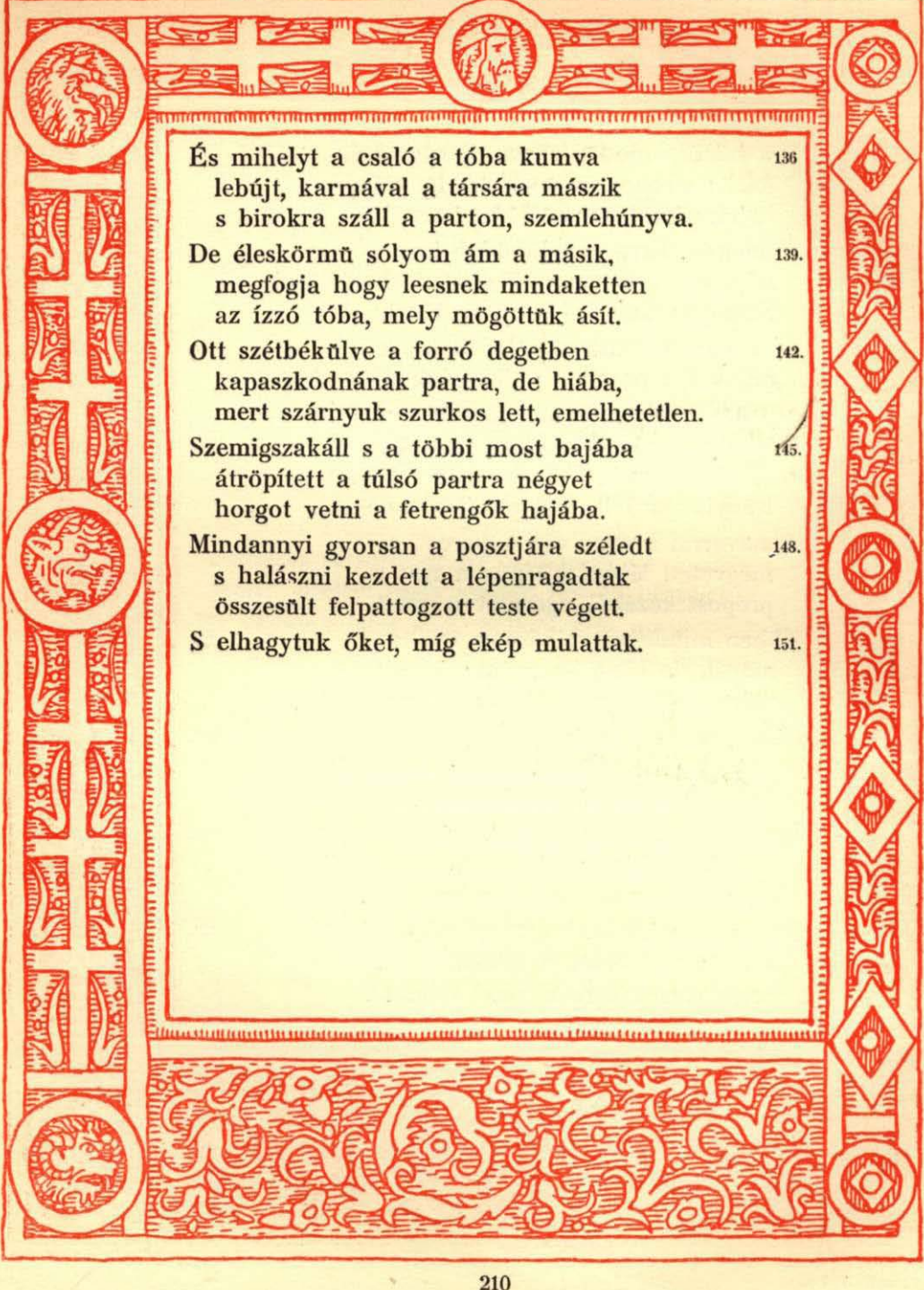
A navarrai használván a percet,
megvetett lábbal kitépve magát a
prépost kezéből, egerutat szerzett. 121.

Ebben mindegyik hibásnak találta
magát, de főleg Szárnyas; ő azért
utána szökkent s «Mégvagy!» így kiálta. 124.

Hiába, mert az már a tóhoz ért
(túltett a félsz a szárnyon); s üldözője
felütve mellét, légszuszogva visszatért. 127.

Így a kacsza, ha ölyvöt lát, előle
a vízbe bukkan; s bosszusan a fáradt
ölyv visszaszáll megint a levegőbe. 130.

Rugós nem bánta, hogy így odébb állott
a rab; még örült, a játékot unva
hogy veszekvésre új okot találhat. 133.

És mihelyt a csaló a tóba kumva 136
lebújt, karmával a társára mászik
s birokra száll a parton, szemlehubnya.

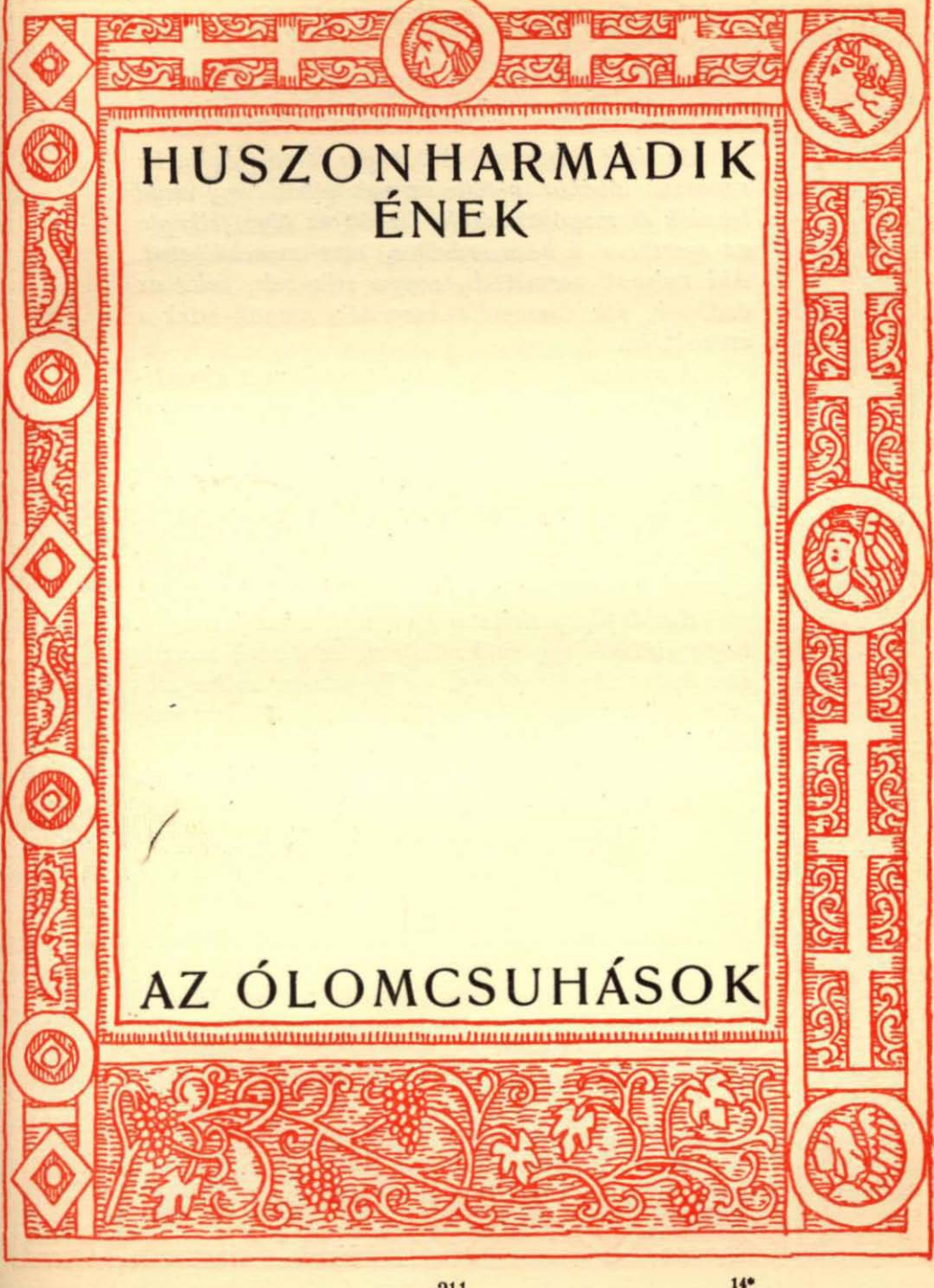
De éleskőrmű sólyom ám a másik, 139.
megfogja hogy leesnek mindaketten
az izzó tóba, mely mögöttük ásít.

Ott szétbékülve a forró degetben 142.
kapaszkodnának partra, de hiába,
mert szárnyuk szurkos lett, emelhetetlen.

Szemigszakáll s a többi most bajába 145.
átröpített a túlsó partra négyet
horgot vetni a fetrengők hajába.

Mindannyi gyorsan a posztjára széledt 148.
s halászni kezdett a lépenragadtak
összesült felpattogzott teste végett.

S elhagytuk őket, míg ekép mulattak. 151.

HUSZONHARMADIK
ÉNEK

AZ ÓLOMCSUHÁSOK

Az egér kérte a békát, vigye át a folyón. Ez ravaszul lábához kötötte az egér lábát, hogy majd lebukik és magával rántja. De jött az ölyv, felkapta az egeret: s a béka, ráköteve, nem menekülhetett. Aki másnak vermet ás, maga esik bele, mint az ördögök, kik Ciampolót kergették, maguk estek a szuroktóba.

A nyolcadik kör hatodik bugyrában a hipokriták, képmutatók járnak körül, mint egy szerzetesi kollégium.

II. Frigyes császár a felségsértőket bujtatta ólomruhába.

A víg barátokról I. életr. 10. Gardingo városrész Firenzében; ott volt az Ubertiek háza, melyet a lázadók rontottak le, mikor elüzték a víg barátokat.

Kaifás főpap Krisztus kivégzését avval javasolta, hogy «inkább egy ember haljon, mint a nép vesszen el». Apósa Annás főpap. — Vergiliusz, mikor először szállt e bugyorba (I. IX. én.) nem láthatta még Kaifást, mert az akkor még élt.

A bolognai egyetemen híres theológusok is voltak. Az ördögök csalásáról I. XXI. én.

Némán, magunk, elhagyva társaságot 1.
előttem ő, és én mögötte mentem,
mint ahogy járnak kolduló barátok.

Aesopusnak meséje járt eszemben: 4.
A béka és egér; e furcsa párharc
emlékeztetett erre nagyon engem.

Mert talán több különbséget találhatsz 7.
eb és kutya közt, mint, jól összemérve,
e két történet közt találni várhatsz.

És gondolat gondolatot cserélve 10.
ebből egy olyan eszme született meg,
hogy félelmemet megduplázta érve.

Mert így tünődtem: «Lám ez ördögöknek 13.
mi okoztuk a csúfot és a nagy bajt
s hiszem, hogy érte ugyancsak dühödnek.

S ha rossz szívükhöz járul a harag majd 16.
kegyetlenebbül fognak ránk zudulni,
mint a vadász kutyája, ha nyulat hajt.»

S már érzem fürtöm ég felé tolni 19.
féltemben; és füelve hátrahajlom
és szólok: «Mester, nem jó volna bújni

mind a kettőnknek? Rettegek, ha valjon 22.
a Rondakörmök hada nem-e kerget?
Annyira képzelem, hogy szinte hallom!»

«Hogyha tükörből volnék» — így felelt meg — 25.
«nem tükörözhetném jobban testi képed,
mint most, lelkemmel, tükörözöm a lelked.

- Mert gondolatod az imént belépett
gondolataim házába rokonként
s egy akarattal velük frigyre lépett. 28.
- Azért, ha e part lejtőzik fokonként
a képzelt hajszát elkerülni véled 31.
ez új bugyorra itt, leszálok önként.»
- Még e tanácsnak végéhez sem érhet, 34.
hát szárnyat tárva jönnek ám előre
elfogni minket — jaj mindjárt elérnek!
- Karjába vont most útam vezetője, 37.
mint az anya, ha zajra ébred éjjel
és lángot lát felcsapni a tetőre,
- fogja fiát, fut, dacol a veszéllyel, 40.
csak róla gondoskodik, nem magáru
egy ingbe' van, mindene szerteséjjel
- úgy szállott le a sziklapart nyakáru 43
költöm, kézzel kapaszkodván a kőbe,
hol már a mélység másik bugyra tárul.
- Malomnak hajtván kerekét előre 46.
nem hull gyorsabban hulló víz futása,
amikor már-már a lapátig jó le,
- mint mesterem szállt le a szírtnyílásba 49.
oly gonddal fogva engem kebelére,
minthogyha fia volnék, nem a társa.
- S még a fenéig lábával sem ére 52.
már a parton láttam az üldözőket
fölöttünk; de ő nem gondolt veszélyre,

mert a Gondviselés, mely örül őket 55.
az ötödik bugyorba állította
nem tűri, hogy elhagyják e tetőket. —

Lenn festett arcú népség vánszorogta 58.
körül a völgyet, kerülvén a gátat
s kínját leverve, lankatag zokogta.

Csuhát viseltek, olyatén kabátot, 61.
s alacsony csuklyát, jól lehúzva szemre,
mint Clugnyban viselnek a barátok.

S kívül vakító volt e nép köpenyje 64.
aranyozástul; bellül súlyos ólom:
Frigyes csuhája ehhez szalma lenne.

Ó bús nép, kit ez örök takaró nyom! — 67.
Mi a bugyorban balra kanyarodtunk
függvén szemünk e nyomorult sírókon

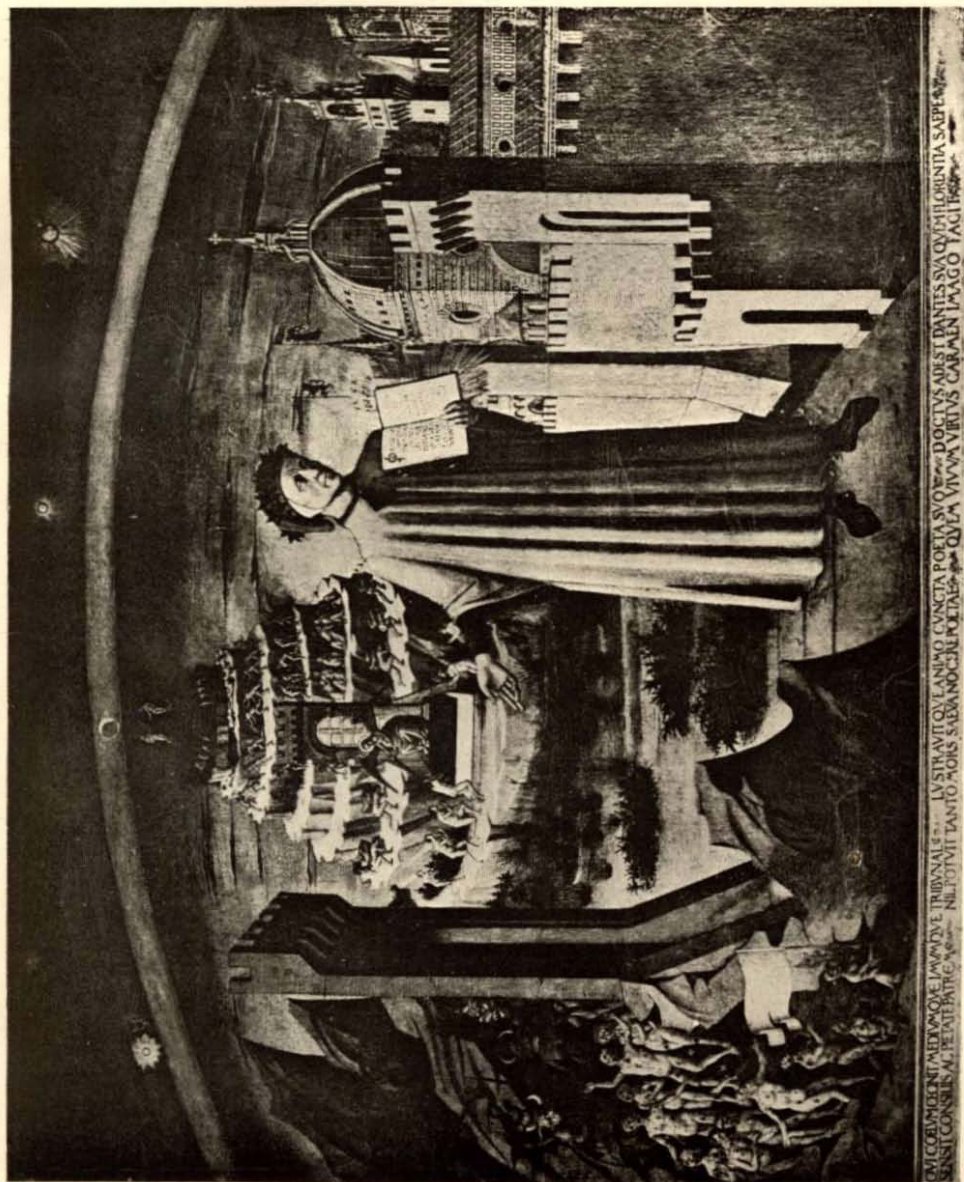
s hozzájuk képest, mondhatnám, futottunk. 70.
Súlyukkal úgy tipegtek, hogy mi minden
lépésnél újabb pár mellé jutottunk.

És én, míg síró sorukat tekintem: 73.
«Nézz körül, Mester, hátha szemed lelhét
hirest, vagy ismerőset szemeimben.»

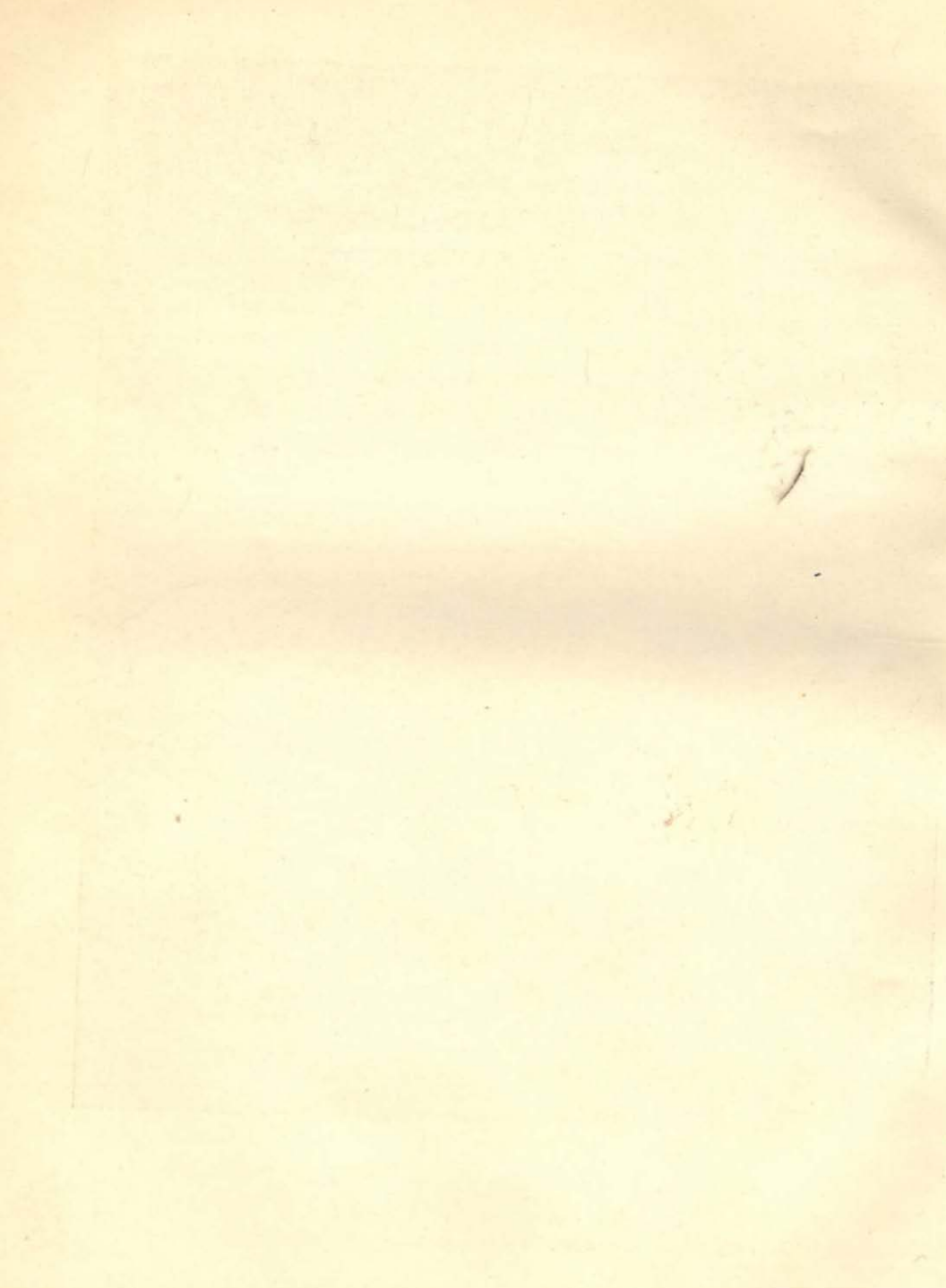
És egy, ki érté a toszkáni nyelvet 76.
mögöttünk: «Lassan lépjetek!» — kiált már
«Te, aki itt jársz, nem viselve terhet,

tán tőlem kapod meg, amit kívántál.» 79.
S szólt költőm hátranézve: «Várd meg őket
és lépést tartva, velük egyiránt járj!»

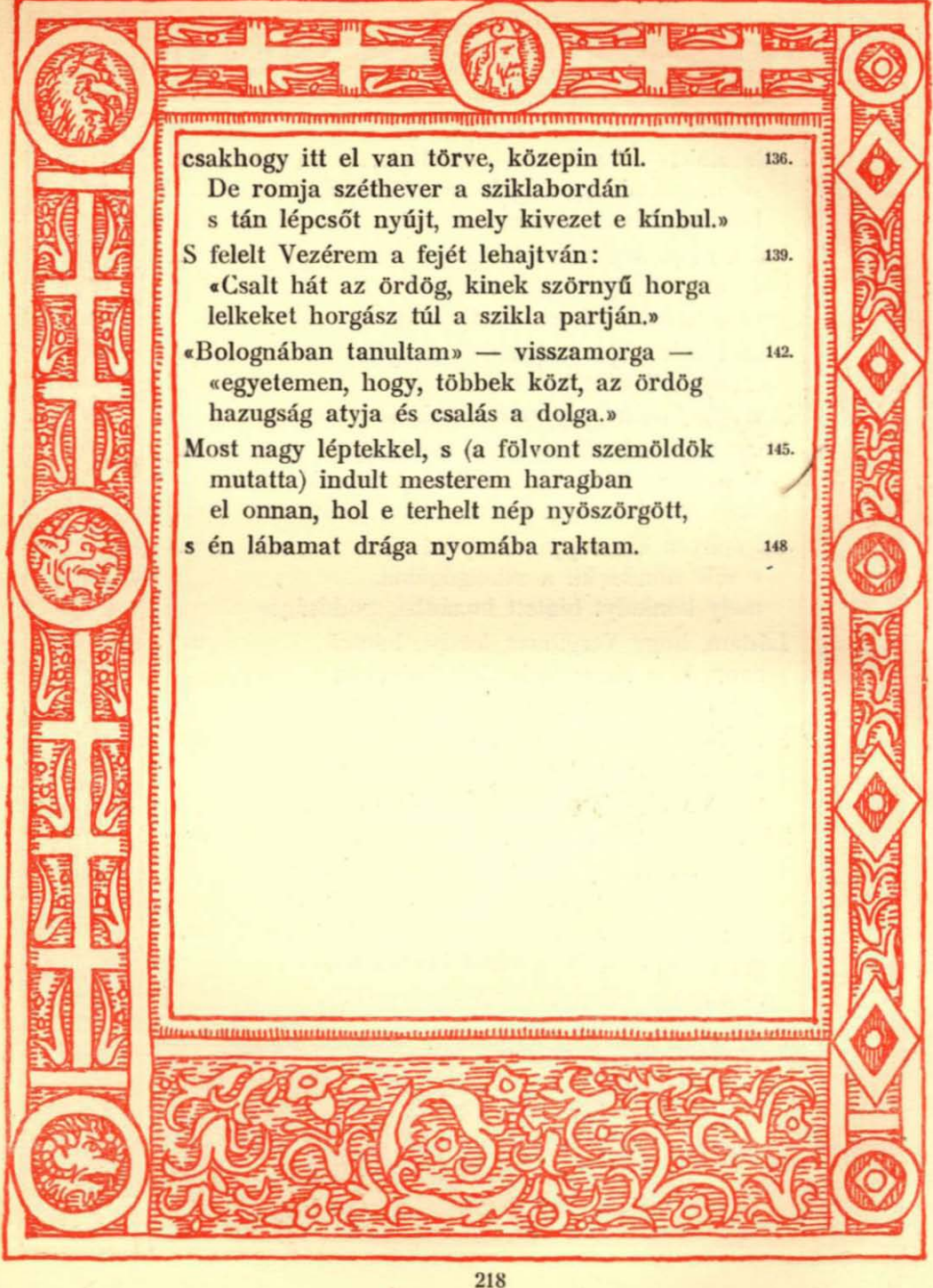
- S láttam, hogy két árny sietést erőtet 82.
 mögöttünk, arcon, s lélekben; de terhük
 s a szűk út késlelé a sietőket.
- Amint elérnek, szemük rajtam elcsügg 85.
 összenéznek, mint valamely csodára
 s egymáshoz szólnak — szóvalan figyeljük — :
- «Ez élni látszik: lélegzik a szája! 88.
 de ha nem él, mily privilégiumban
 jött miközénk, hogy nincs nehéz csuhája?»
- S szóltak hozzám: «Ne vess meg régi búnkban 91
 mondd meg ki vagy, toszkán, te ritka vendég/
 e bús, hipokrita-kollégiumban!»
- «Ott voltam gyermek és ifjú növendék 94.
 a nagy városban, szép Arnó folyónál
 s a testtel jöttem, melyben jártam mindég.
- De ti ki vagytok, kiknek könyvfolyó száll 97.
 az arcotokra; s mily kín rajta, kérlek
 amely fölírva olyan láthatón áll?»
- Felelt: «Ha már kívánod, hogy beszéljek, 100.
 e sárga csuha rajtunk ólom-átok
 és már a súlytól csikorog a mérleg.
- Bolognaiak voltunk, *víg barátok* 103.
 én Catalano, ez meg Loderingo,
 kiket birónak meghívott hazátok,
 mint szoktak élni pártokhoz nem ingó 106.
 messziről-hívott békítő biróval; —
 hogy mit tettünk, mutatja még Gardingo.»

EM CELESTIBUS MEDIANOVE JANUARI TRIDUUM EST
LU STRAVITON L'ANMO CUNCTA POETA SV O DOCTVS ABST DANTES SV AQVCHORINTA SAEPE
SENSIT CONSILIA REATITICA NILEFVIT TANTO MOIS SABA NOGENDIAE QVIA VIVVA VIRVS CARVALN IANNO TACI 1666

«Barátok!» — kezdtem — «bűnötök...» S a szóval 109.
 itt megakadtam, meglátván a földön
 letűzve valakit három karóval,
 aki a mint felnéz, testére görcs jön 112.
 és ezer sóhaj lengeti szakállát
 és Catalano fráter mondja rögtön:
 «Ez, kinek kínját szemeid csodálják 115.
 farizéusok közt javallta hitlen
 a nép javáért egy ember halálát.
 Keresztben fekszik az úton meztlen, 118.
 mint látod; s e csuhások megtapossák
 mert minden súlyt kell éreznie itt lenn.
 Es épilyen kín sújtja az apósát 121.
 s vele mindenkit a zsinagógából,
 mely konkolyt hintett buzádba, zsidóság!»
 Láttam, hogy Vergiliusz, közbe, bámul 124
 azon, ki e Nagy Száműzés helyében
 így van keresztre feszítve csunyául.
 S aztán a fráterhez fordult eképen: 127.
 «Ha elbeszélni nektek tiltva nincsen,
 van-é kijárás e völgy jobbfelében,
 kérlek szavatok ahhoz útba intsen, 130.
 hogy hozzá ne kelljen fordulnom újra
 egy szurkos angyalhoz, hogy átsegítsen.»
 Szólt: «Közelebb van, mintsem véled, útja 133.
 egy hídnak, mely a külső körből indul
 és mind e völgyet végigmetszve futja,

-
- csakhogy itt el van törve, közepin túl. 136.
De romja széthever a sziklabordán
s tán lépcsőt nyújt, mely kivezet e kínbul.»
- S felelt Vezérem a fejét lehajtván: 139.
«Csalt hát az ördög, kinek szörnnyű horga
lelkeket horgász túl a szikla partján.»
- «Bolognában tanultam» — visszamorga — 142.
«egyetemen, hogy, többek közt, az ördög
hazugság atyja és csalás a dolga.»
- Most nagy léptekkel, s (a fölsvont szemöldök 145.
mutatta) indult mesterem haragban
el onnan, hol e terhelt nép nyöszörgött,
s én lábamat drága nyomába raktam. 148.

HUSZONNEGYEDIK
ÉNEK

AZ EMBERI FÖNIKSZ

A nyolcadik kör hetedik bugyra a tolvajok helye.
Vanni Fucci, egy pistojai nemes törvénytelen
fia, kirabolta a Szent Zeno-templom sekrestyéjét;
a gyanu Rampino di Ranuccio Foresira esett, aki
már börtönben ült, mikor az igazi bűnös kiderült.

Pistojából 1301-ben űzték el a Feketéket, mikor
a Fehérek Firenzében is hatalomra jutottak (l. életr.
22—23.). De nemsokára jött Valois Károly s min-
den megváltozott (életr. 24.). Ekkor Malaspina gróf
(Lunigianából, a Magra völgyéből) élére állt a pistojai
Feketéknek s leverte a Fehéreket. Pistoja a picenoi
síkon terül el.

Mikor ifjú az év, mikor lemossa 1.
 haját a Nap a Vízöntő vizében;
 az éjnek már csak félnap lesz a hossza,
 s a dér a földre rajzolatja szépen 4.
 fehér nénje képét a dombok alján,
 de hamar fölszárad a toll kezében;
 a paraszt, kinél fogytán a takarmány 7.
 fölkel, kinéz és látja hófehérben
 a tájat: csügged, a fejét vakarván,
 házába visszatér, dül-fül dühében, 10.
 mint kárvalott: «most nem tom' kicsinájjak»;
 s megint kinéz és remény kel szívében
 látva néhány óra alatt a tájat 13.
 változott arccal; veszi visszamenve
 botját s kihajtja legelni a nyáját:
 úgy néztem én csüggedve mesteremre 16.
 látva, hogy elborúl a drága homlok,
 de flastromot tett rögtön a sebemre,
 mivel a hídhöz érve, mely leomlott 19.
 biztatva nézett újra, mint midőn
 először láttam, elhagyván a dombot.
 Szeme ottjárt a roncsolt hídtetőn. 22.
 Karját kitárta egy kicsit tűnődve,
 a szirtet nézte és karjába vőn.
 Mint aki tettét kinézi előre 25.
 és hogy mit tegyen ahhoz méri mit lát
 úgy felsegítvén az alábbi kőre

már följebb mérte mesterem a hídhát 28.
romjait, szólva: «Kapaszkodj meg ottan!
De előbb próbáld ki, bír-e, a sziklát.»

Csuhásnak nem való út, ami ott van: 31
Ő könnyű volt és engem ő fogott föl
mégis csak bajjal másztunk e romokban.

S ha a szirtből a völgy köré huzott kör 34.
nem alacsonyabb e helyt, mint a másik:
ő: nem tudom, de én: alig jutok föl.

De mivel a középső kútnyílásig 37.
befelé Rondabugyrod egyre mélyed
s mindenik völgynek, mely itt körben ásít

külső magasabb, belső partja mélyebb: 40
mégis elértük honnan leszakadva
levált a végső kő, a sziklaélet.

A lég tudomból úgy ki volt apadva 43.
tovább nem bírtam, feljutván a csúcsra
lerogytam azonmód a sziklapadra.

«Most össze kell magadat szedned újra!» — 46.
szólt mesterem — «mert ülve párnaszékben
nem nyerhetsz hírt, se dunna közt lapulva.

És aki nem nyer hírt e földi létben 49.
maga után nagyobb nyomát se nyomja
mint hab a vízen és a füst a légben.

Hát talpra! Fittyet a fáradalomra, 52.
mert győz a lélek minden akadályon
csak a test súlya földre le ne vonja!

Nagyobb út kell még, hogy készen találjon 55.
legkisebb lépcsőnk volt e sziklagádor;
vigyázz, ha értesz, hogy javadra váljon!»

Én szinlelém, hogy már semmise gátol, 58.
pedig a lélegzethől ki-kifogytam
«Jer» — szóltam — «erős vagyok újra, bátor!»

S vele az útnak újra nekifogtam 61.
a szirten, mely szűkebb, rosszabb, rögösebb
és meredekebb volt, mint eddig, ottan.

S beszéltem is, hogy ne lássak nyugósnek. 64.
S a völgyből hang jött, mely nem tagolódott
szavakká; sokkal durvább volt, s szűkössebb.

Az ív hátán álltam, mely ott húzódott 67.
ez új bugyor fölött, de mitsem érték,
csak hogy haragudhatott, aki szólott.

Lenéztem; de az éjben el nem érték 70.
élő szemeim ezt a mély világot
s szavaim mesteremet erre kérték:

«Jerünk ott túl le! Másszuk meg a gátot! 73.
mert itt csak hallok és semmitsem értek
és le csak nézek és semmit se látok.»

És mesterem ajkai így beszéltek: 76.
«Nem szólok: legjobb válasz kérelemre
megtenni, amit illőn szólva kértek.»

S a híd fejénél odaát lemenve 79.
hol a nyolczadik parttal kapcsolódik
nyiltan tárult az új bugyor szemembe.

S láttam tömegben rengeteg kigyót itt, 82.
ezret, hogy már gondolva is azokra
arcomból a vér szinte kiszívódik.

Ne dicsekedjen Libia homokja, 85.
mert csörgő, gyűrűs, pöttyös, óriás
kigyói száma nőjön bármi sokra,

sem annyi szörnyeteg, sem oly csodás, 88.
sem ott, sem a Vörös tengeri tájban,
sem Aethiópiában nem tanyáz.

S e kigyónyájban, e nagy, szörnyű nyájban 91.
meztelen nép futkároz szörnyűködve,
nem hívva sem bűvésiban, sem bűbájban.

Kigyókkal volt a kezük hátrakötve 94.
s testük körül a kigyók feje-farka
elől ért össze s volt csomóra kötve.

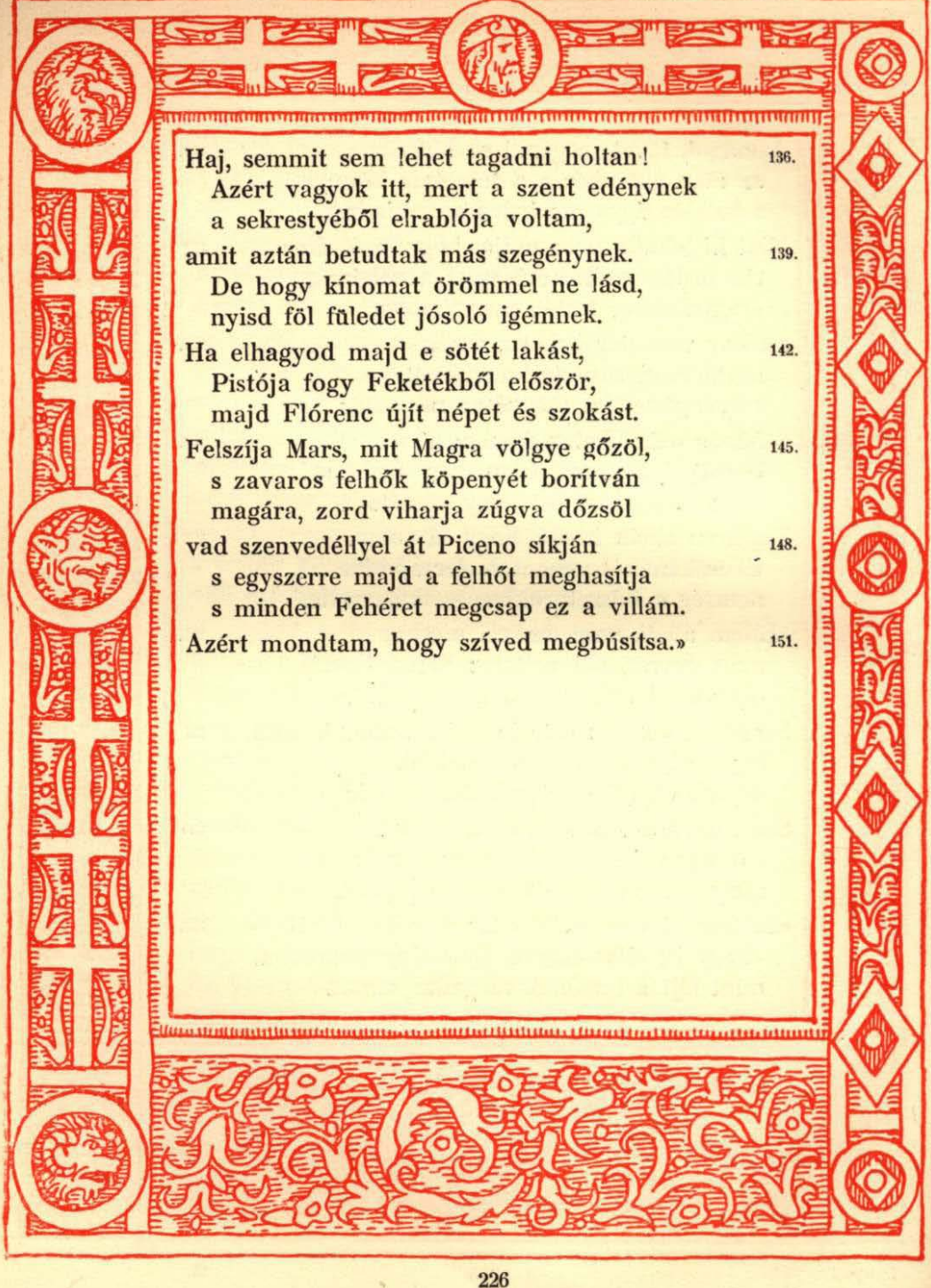
S a népből, mely partunk körül kavarga 97
láttam rászökni egyre egy kigyót
s megcsípni hátán, hol a nyak űlt rajta.

Oly gyorsan le nem írhatasz I-t, vagy O-t, 100.
mint én ezt láttam gyúlni, égni, rogyini
s hamuvá hullni szét a lerogyót.

A földre hullt s nem látszott rajta hogy mi, 103.
mígnem a por egyszerre újra élni,
gyúlni kezdett s emberré visszafogyni.

Épígy beszélnek bölcseink regéi, 106.
hogy a főnixsznek bölcső lesz a sírja,
ha ötvenedik évét már eléri.

- A magot, fűvet megenni se bírja, 109.
 az étke gyömbér, s a tömjénfa könnye
 s halálos ágya a nárdus s a mirrha.
- Mint ki lehullt, nem tudja, hogy, a földre: 112
 tán ördög szállt belé, vagy a nehézség
 megnehezítve testét, meggyötörte,
- amikor visszatér belé az érzék 115.
 körülréved zavartan a kiállott
 szorongás után, fölzihálva néz szét:
- e bűnös ott fölkelve ép úgy állott. 118.
 Ó mily igaz vagy, Isten nagy hatalma!
 boszuddal a bűnöst hogy eltalálod!
- Vezérem aztán kérdé, hogy ki volna. 121
 «Toszkánából zuhantam lecsapódva
 nemrég e bűsz torokba» — válaszolta. —
- «Éltem állati, nem emberi módra, 124.
 mint öszvér, aki voltam: Vanni Fucci,
 oly vad, kinek Pistója méltó odva.»
- S költőmhöz én: «Ne hagyd moccanni, futni. 127
 Izgágaságáról mindenki hallott,
 de rablók közé mi vihette, tudd ki!»
- S a bűnös aki meghallotta, vallott. 130
 Gonosz szégyenkezés festette arcát,
 mely lelkével együtt előmbe hajlott.
- «Jobban fáj» — szólt kitérve lelke harcát — 133.
 «hogy itt látsz engem, ily silány pokolban,
 mint fájt a halálnak megadni sarcát.

-
- Haj, semmit sem lehet tagadni holtan! 136.
Azért vagyok itt, mert a szent edénynek
a sekrestyéből elrablója voltam,
amit aztán betudtak más szegénynek. 139.
De hogy kínomat örömmel ne lásd,
nyisd föl füledet jósló ígémnek.
Ha elhagyod majd e sötét lakást, 142.
Pistója fogy Feketékből először,
majd Flórenc újít népet és szokást.
Felszítja Mars, mit Magra völgye gőzöl, 145.
s zavaros felhők köpenyét borítván
magára, zord viharja zúgva dőzsöl
vad szenvedéllyel át Piceno síkján 148.
s egyszerre majd a felhőt meghasítja
s minden Fehéret megcsap ez a villám.
Azért mondtam, hogy szíved megbúsítsa.» 151.

HUSZONÖTÖDIK ÉNEK

A KIGYÓEMBEREK

Pistoja magva a hagyomány szerint Catilina csapatának egy töredéke, mely menekülve itt telepedett le. — A thébai káromló Capaneus (l. XIV. én.).

Cacus azért nem visel hivatalt a többi centaurral a hetedik körben (l. XII. én.), mert tolvaj volt: elhajtá Herkules nyáját, miért az buzogányával agyonütötte.

A három árny: Agnello Brunelleschi, Buoso Donati és Puccio Sciancato.

A nagy hatlábú kígyó Cianfa dei Donati, híres betörő. Akire ráveti magát, Agnello de' Brunelleschi; már kiskorában kifosztá az apját. — A kis barnásfekete kígyó Francesco Cavalcanti, akit a Gaville-beliek öltek meg zsarolásaiért, amiért a Cavalcanti-család véres bosszút állt.

Akit köldökön szur, az Buoso Donati, sikkasztó; még lesz róla szó (XXX. én. 44.). — Végre Puccio Sciancato dei Galigai, firenzei rabló.

Sabellus és Nassidius római katonák, kiket Afrikában kígyók martak halálra, mint Lucanus elbeszéli a Pharsaliában.

- Amint a rabló végzé e beszédet, 1.
dupla kézzel fügét emelt az égre
kiáltva: «Vedd el Isten, nesze néked!»
- Azóta kedves kigyók földi népe 4.
előttem; mert *egy* a nyakát befonta
mintha mondaná: «Több *egy* szót se! Vége!»
- Egy másik a két karját egybevonta 7.
s összecsukódva gyűrűvé magában
hogy moccanni se tudjon, összenyomta.
- Aj, Pistoja, Pistoja, a tanácsban 10.
mért nem határozod magadnak vesztét,
mert magvadat fölmúlod rosszaságban?
- Bejártam a pokolt, az örök estét: 13.
nincs lélek több ily káromlással terhes,
nem, az sem, kinek Théba látta estét.
- És nem szólt többet, elfutott a nyelves. 16.
És láttam egy centaurt nagy dühössen
jönni kiáltva: «Hol, hol a keserves?»
- Nem hiszem, hogy Maremmában lehessen 19.
annyi kígyó, mint ezt, szügyétől arcig,
hol emberré vál, ellepé rühössen.
- Hátán, a lapockák gödrében, alszik 22.
egy szörnyű sárkány, szárnyait kinyitván,
s ki szembe jő, arra lángot viharzik.
- És mesterem szólt: «Cacus ez, a hitvány, 25.
ki gyakran Aventinus szirtje alját
öntözte volt, vértóval elborítván.

Nem osztja társainak hivatalját, 28.
mert a nagy nyáját elcsalni merész lett,
mely a szomszéd rétnek legelte sarját.

Miért is kancsal tetteivel végzett 31.
Herakles buzogánya, aki rá tán
mért száz csapást is, s ő tizet sem érzett.»

Amíg beszélt, odébb állt ez a sátán 34
s alánc jött három szellem; e csoportot
költöm nem vette észre s én se látám,

mígnem az egyik: «Kik vagytok?» — rikoltott 37.
s ez beszédünket félbeszakította
s figyelmünk azontul másra se volt ott.

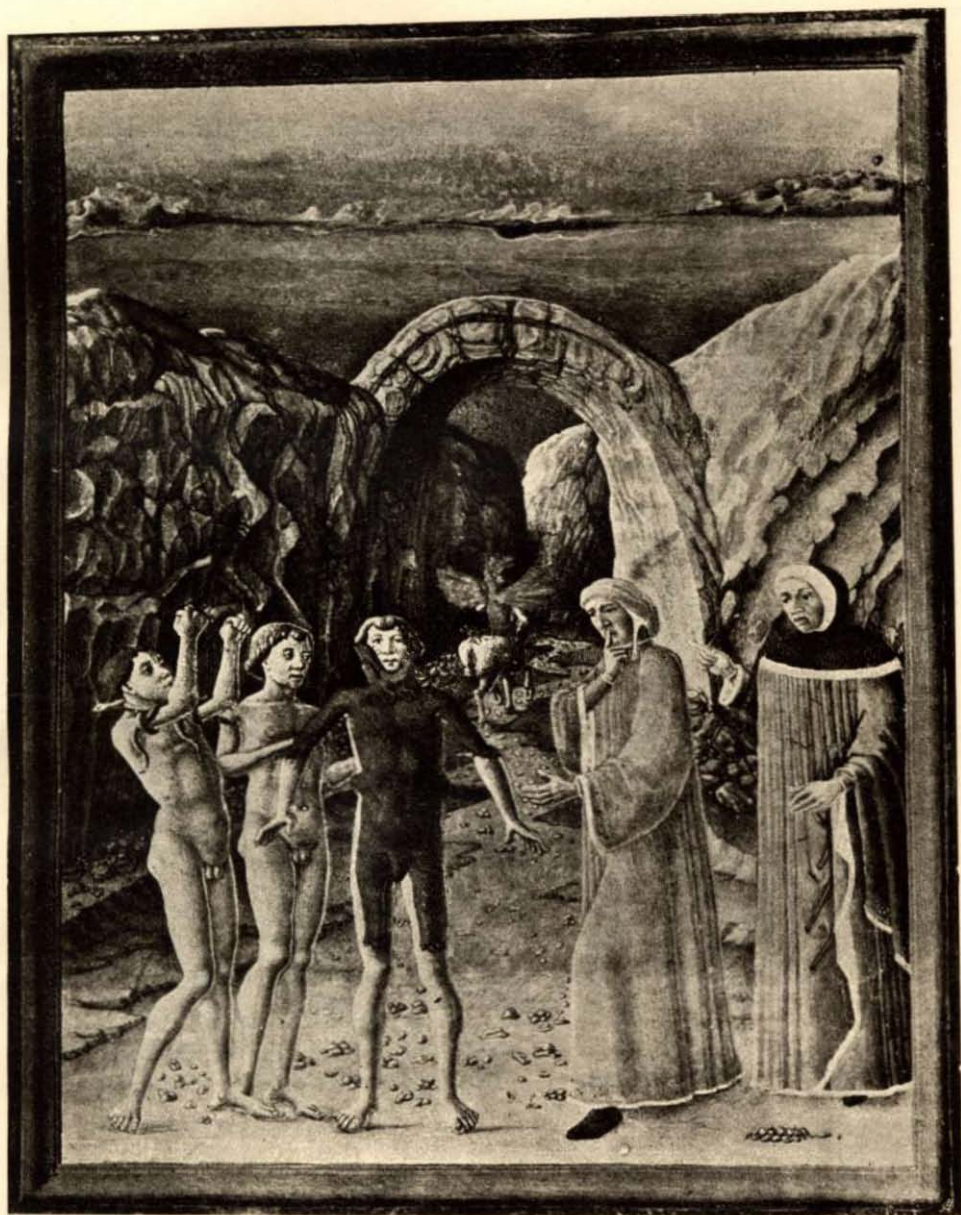
Nem ismertem kik; de mint néha szokta 40.
úgy hozta a sors néhány perc alatt,
hogy egy a társát néven szólította,

szólván: «Hát Cianfa vajjon hol maradt?» 43.
Azért is én hogy mesterem figyelne
orrom alá támasztám újjamat.

Ha nem találna nálad gyors hitelre 46.
olvasó, amit mondok, nem csodálnám,
a kétkedés még tőlem is kitellne,

pedig jól láttam, rájuk kandikálván. 49.
Egy nagy hatlábú kígyó rávetette
magát egyikre, s elfeküdt a vállán.

Hasát középső lábaiba vette 52.
az elülsőket karjára tapasztván
és hol egyik, hol másik arcát ette.

Hátsó lábait combjain nyugasztván 55.
a két comb közt a farkát hátradobta
s a hátulján teríté végig aztán.

Fagyöngy szakálla még sohase fogta 58
meg úgy a fát, mint ez a rém — utálat —
testét a más testére borította.

És akkor ez a két test egybemállott 61.
forró viaszként; eggyé vált a szín már;
s az nem volt ember többet, ez sem állat.

Mint amely égő papír szélein jár, 64.
a barnaság, láng előtt, olyan lett ő,
mely nem fekete még s fehér se immár.

A másik kettő néz és sírja feddő 67
hangon: «Jaj, Agnél, hogy olvad a tested!
Jaj látod, nem vagy már sem egy, se kettő!»

A két fej is már eggyé válni kezdett 70
két ábrázat jelenvén meg, vegyülve
egy archan, mely kettőt magába vesztett.

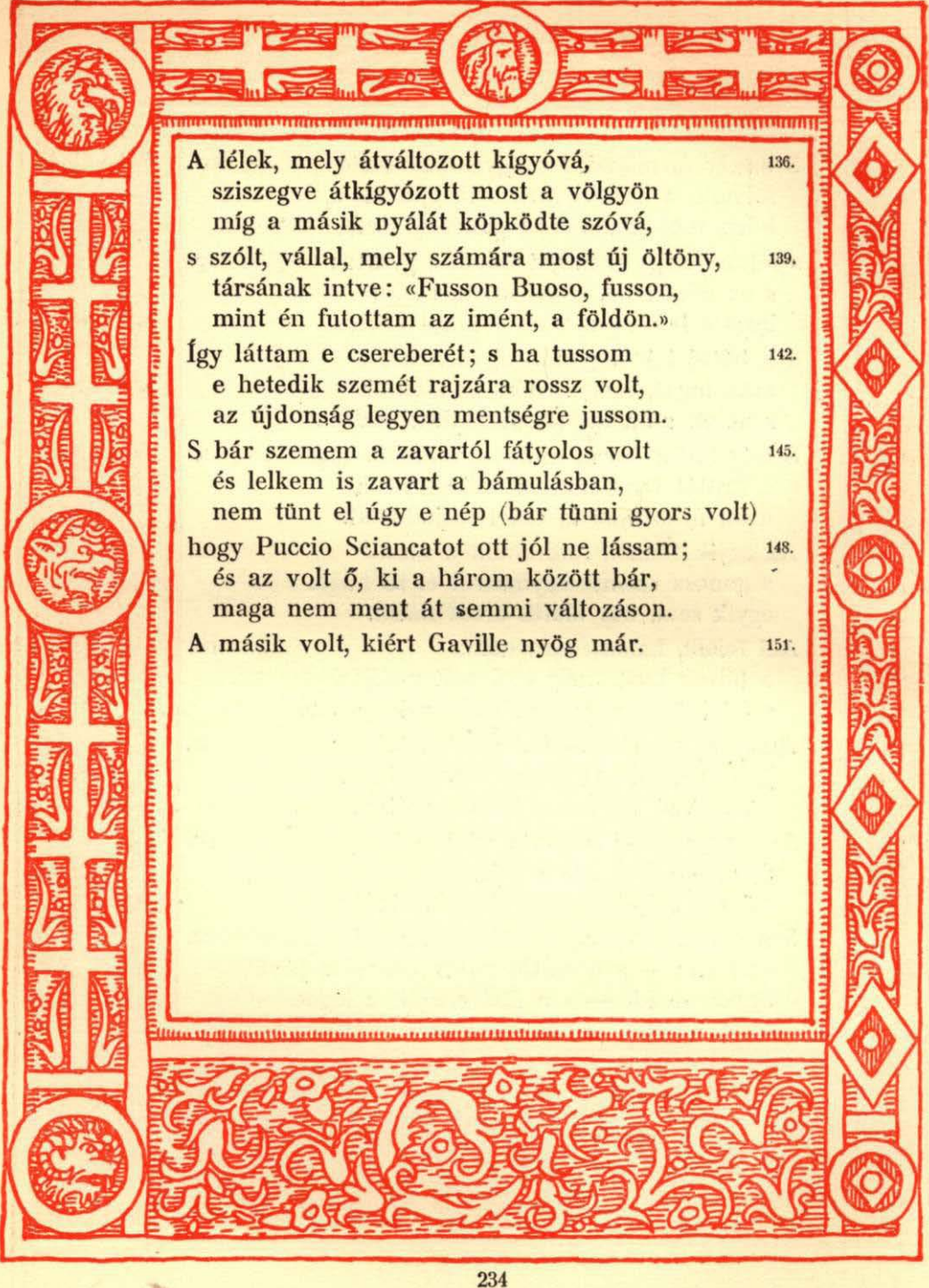
A négy kar összenőtt, egy párba gyülve, 73.
s a comb a lábbal és a has s a mell,
még sohasesem látott tagokká gyűrve.

Minden volt formát így vet gyorsan el 76.
(hogy két személynek vagy egynek se vélnéd)
a perverz kép és így megy lassan el.

Mint gyík az úton, cserélvén sövényét 79.
nyári verőn ha átfut oly igen gyors,
mintha villámnak látnád futni fényét,

akként felszökni egy kis eleven torz kigyót a más kettő gyomrára láttam; barnás-fekete volt akár egy szem bors.	82.
S egyiknek ama részét, melyen által első táplálékát nyeri a magzat, átszúrta és elnyúlt előtte háttal.	85.
Az akit átszúrt, némán nézte hosszát csak tátogott, a lába földbe nőtt mint aki lázban álmodt látna rosszat.	88.
Ő a kigyót s a kigyó nézte őt s az ő sebe s a kigyó szája, bajsza füstölt erősen s füstjük egybefőtt.	91.
Némuljon most Lucanus régi rajza szegény Sabellusról s Nassidiusról: füleljen erre, amit ajkam ajza.	94.
Némuljon, akikről Ovidius szól, hogy Cadmus kigyó, forrás Arethusá lett költeményben, engem az nem unszol.	97.
Mert soha még így szembe-szembe kúsz cserében két formát nem gyűrt eleggyé, hogy egy a másikat magára húzza.	100.
S a formák ily módon illettek egygő: hogy a kigyó villába tárta farkát, s akit megszúrt, lábszárát csukta egygő.	103.
A combját, a lábszárát és a talpát összesimítá, hogy már nem jelezte semmi csipőjét, se térdét, se sarkát.	106.

- S amely formának lőn így nála veszte, 109.
 fölvette a hasadt fark s megpuhult a
 bőre, míg amazt friss páncél övezte,
- s láttam hogy a karját hónába gyurta; 112.
 s az állat lába, e két kurta oszlop
 hosszú lett és az ember karja kurta.
- S a hátsó két kígyóláb egybefoszlott 115.
 ama taggá, melyet takarni szoktak
 s amott ama tag két kis lábra oszlott.
- S míg füstbe borul minden változott tag, 118.
 a füsttől *erről* minden szőr levásik
azon új szinnel új szőrt sarjadoztat.
- Az egyik fölkelte, földrehullt a másik 121.
 s gonosz szemét egymásról el se húzta
 egyik sem, bár alatta arcot másit.
- Aki felállt, halántékára húzta 124.
 a túlsok hust, mely elül volt pofáján
 - s fül jött ki a helyen, mely vala pusztá.
- Ami hús nem ment hátra, orra táján 127.
 gyűl össze és az arcon orrot húz át
 s az ajkat vastagítja lenn a száján.
- A fekvő meg előrevonta húsát 130.
 és a fülét behúzta a fejébe,
 mint a csigák a szarvukat behúzzák.
- S a nyelv, mely egy volt s képes a beszédre, 133.
 szétvált; — s a kettős nyelv beszédre jóvá
 eggyé olvadt — s a füst elszállt a légbe.

-
- A lélek, mely átváltozott kígyóvá, 136.
sziszegve átkígyózott most a völgyön
míg a másik nyálát köpködté szóvá,
s szólt, vállal, mely számára most új öltöny, 139.
társának intve: «Fusson Buoso, fusson,
mint én futottam az imént, a földön.»
Így láttam e csereberét; s ha tussom 142.
e hetedik szemét rajzára rossz volt,
az újdonság legyen mentségre jussom.
S bár szemem a zavartól fátyolos volt 145.
és lelkem is zavart a bámulásban,
nem tűnt el úgy e nép (bár tüni gyors volt)
hogy Puccio Sciancatot ott jól ne lássam; 148.
és az volt ő, ki a három között bár,
maga nem ment át semmi változáson.
A másik volt, kiért Gaville nyög már. 151.

HUSZONHATODIK ÉNEK

ODYSSEUS UTOLSÓ UTAZÁSA

Prato Firenzének szomszédvárosa volt: s a szomszédvárosok mind óhajtották titkon a hatalmas Firenze pusztulását.

Mikor Elizeus prófétát suhancok csufolták, medvék jöttek az erdőből és széttépték a csufolódot. — Illés Elizeus szemeláttára szállt tüzes szekéren az égbe.

Eteokles és öccse Théba trónjáért párbajozva ölték meg egymást. Testeiket egy máglyán égették meg; de még a máglya lángja is két ágra oszlott, mintegy jelezve a testvérek viszályát.

A nyolcadik kör nyolcadik bugyrában a rossz tanácsadók bűnhődnek. Ulisses s Diomédes adták a tanácsot a görögöknek, hogy a falóval álnokul foglalják el Tróját. Ugyanők, mikor Achillest, a legnagyobb hőst, kinek eleste meg volt jósolva, neje Deidamia lányok közé lányruhába rejté a harc elől, árusoknak öltözve, különböző portékát hoztak a lányokhoz, köztük egy kardot; Achilles a kard után kapott, elárulva nemét. Így a harcba ment, elesett, neje bújában utána halt. A Palladium Pallas istennő csodatevő szobra, mely Tróját védte; Ulisses s Diomédes csellel elrabolták. — E két hős szerepel Vergiliusz Aeneisében is.

Ulisses (Odysseus) a tíz évi bolyongás után hazakerülve Trójából, a hagyomány szerint nem tudott megmaradni: tengeri utra ment és nem tért többé vissza. — Circe a varázslónő, ki őt utjában visszatartá, Homéros szerint. Azon a helyen később alapítá Aeneas Caētát. — Herkules oszlopa Gibraltárnál jelzé a világ végét. (Egyfelől a spanyol Sevilla, másfelől az afrikai Septa.) — Az Óceánból kiemelkedő nagy barna hegy, az ellenlábasknál, alkalmasint a Purgatórium szigete; ez van a nyugati féltekén. (L. XXXIV. én.)

Örülj Firenze, oly nagy vagy te hírrel, 1.
hogy tengereket s földet ver a szárnyad,
és nagy neved a mély pokolig ér el.

Népedből ott rablók közt öten állnak 4.
olyak, hogy én szégyeltem magam értük,
s neked se nagy dicsőségedre válnak.

Amit hajnalkor álmodunk, megéljük: 7.
mi is megérjük nem sok idő múlva
mit Prátó kíván, és mások, hogy megérjük.

És ha most jönne, korán az se volna, 10.
s ha jönni kell, most jöjjön, és ne később,
mert fájóbb lenne, aggkoromra hullva. —

Most magával vont mesterem, a lépcsőt 13.
megmászva, melyen az imént lehágtunk,
s mely bajjal vitt fel újra engem és őt,
s fenn újra a magányos útra vágtunk, 16.
mely kő és szirt között előnkbe nyílt,
s nem boldogult kezünk nélkül a lábunk.

Haj sírtam akkor és most újra sírok, 19.
s rágondolván, mit láttam, szorosabbra
vonom, okulva azon, amit írok,
lelkem fékét, ne menjen rossz utakra, 22.
nehogy kincsét önmaga elfecsélje
ha jó csillag, vagy még jobb Más megadta.

Mint a paraszt, ledőlve a hegyéle 25.
nyáron, mikor legkevesebb időn át
borúl a nap világos arca éjbe,

-
- s légy helyett szunyog zsong a levegőn át, 28.
tűzektől látja csillagozni lassan,
hol szüret áll, vagy szántás, lenn, a rónát:
úgy láttam én mihelyt elég magassan 31.
voltam, hogy szemeim fenékre láttak,
a nyolcas számú bugyrot, csillagossan.
S mint az, kiért a medvék bosszút álltak, 34.
látta az Illés szekerét utazni,
a lovak égnek ágaskodva szálltak:
de szemmel nem volt látható hogy az mi, 37.
mert a szekér nem, csak a lángja látszott,
mint egy felhőske, már csupán arasznyi:
úgy e völgy torkában táncolva játszott 40
minden kis láng, s egy sem mutatta titkát,
hogy egy-egy bűnös is jár benne táncot.
Hogy lássak jól, kihajoltam a hídgát 43.
fölött s lökellen is leestem volna,
ha nem kapok meg egy kinyúló sziklát.
S Vezérem, így figyelni látva, szóla: 46.
«Egy bús lélek van minden tűzbe rejtve,
és önnön lángja lesz számára pólya.»
«Gondoltam már» — feleltem — «erre, sejtve: 49
s most hogy szavadtól bizonyos dolog lesz,
megkérdem: kit zár, jobbra-balra lejtve
ott az a láng, mely végén hasított lesz, 52.
s két ágra oszlik, mint a máglya lángja,
melyen öccsével égett Eteoklesz?»

Felelt: «Két hőst borít e törpe máglya: 55.

Ulissest s Diomédest; kik kínokra
együtt mentek, mint hajdan a csatákra,

s lelkük e lángban nyögi és zokogja 58.

a Ló cselét, amely a drága magnak
kapút csinált, melyből nőtt Róma bokra.

S Deidámia bujáért is zokognak, 61.

ki Achillest gyászolja holtan is még;
s a Palladiumért is számot adnak.»

És én: «Ha szólni bír e lángban is még 64.

a lélek: mester, kérlek, újra kérlek,
s ezerszer is, vedd úgy, hogy kérlek ismét,

hogy engedd, hogy innen tovább ne térjek, 67.

míg a szarvas láng hozzánk nem fog érni;
von a vágý, látod, hogy velük beszéljek.»

És ő felelte: «Kérésed dicsérni 70.

méltó és nincs ok, hogy meg ne tehessem:
-hanem tenéked nem szabad beszélni.

Tudom, mit kívánsz tudni és szivessen 73.

fogok velük magam beszélni. Hagyj hát,
hogy nyelvedért a görög meg ne vessen.»

Aztán helyét kilesve s pillanatját, 76.

megvárva, míg a láng elébe lebben,
így hallottam beszélni lelkem atyját:

«Ó ti, egy tűzben egyesítve ketten! 79.

ha örömet tehettem nektek élve,
ha bármilyen kis örömet tehettem,

- nagy verseimben titeket dicsérve,
ne menjetek tovább: szóljon az egyik,
milyen tájra vonult meghalni félre?» 82.
- S lobogva az antik láng fényesebbik,
s nagyobbik ága most suhogni kezdett
mintha a tüzet szél ujjai pedzik. 85.
- S mialatt csücske ide-oda rezgett,
mintha nyelv volna, képes a szavakra,
magából ilyen hangokat eresztett: 88.
- «Elhagyva Círcét, aki visszatarta,
több mint egy évig, ős Caëta mellett,
mely Aeneástól még nevét se kapta,
se kis fiam, se vénségtől elernyedtt
atyám, se nőm, akinek öröme
őriznem kellett köteles szerelmet, 94.
- le nem győzhetett, lelkem szenvedélye:
látni világot, emberek hibáját,
s erényüket, s okulni, mennyiféle. 97.
- S bejártam a tenger ezernyi táját,
pár szál deszkával, és a pár legénnyel,
ki el nem hagyta még a csöppnyi gályát. 100.
- A két hispán part közt eveztem én el;
láttam Marokkót és Sardiniát,
a tenger többi fűrdő szigetével. 103.
- S vén, lassu volt már a kis társaság,
s a szoroshoz értünk, mely arra fekszik,
hol Herkules emelte oszlopát, 106.

109. hogy onnan már ne menjen senki messzibb,
s jobbkézről lassan elmarad Sevilla,
balkézről Septa tünedezni tetszik.

112. «Ó társak, bár veszélyek ezre víjja
sziveteket, mégis Nyugatra hágtok:
ha látástokból, bármi sok a híja,

115. őriztek» — szóltam — «még egy csöppnyi lángot,
ne sajnáljátok megkeresni tőle
a Nap útján, a néptelen világot!

118. Gondoljatok az emberi erőre:
nem születettek tengni, mint az állat,
hanem tudni és haladni előre!»

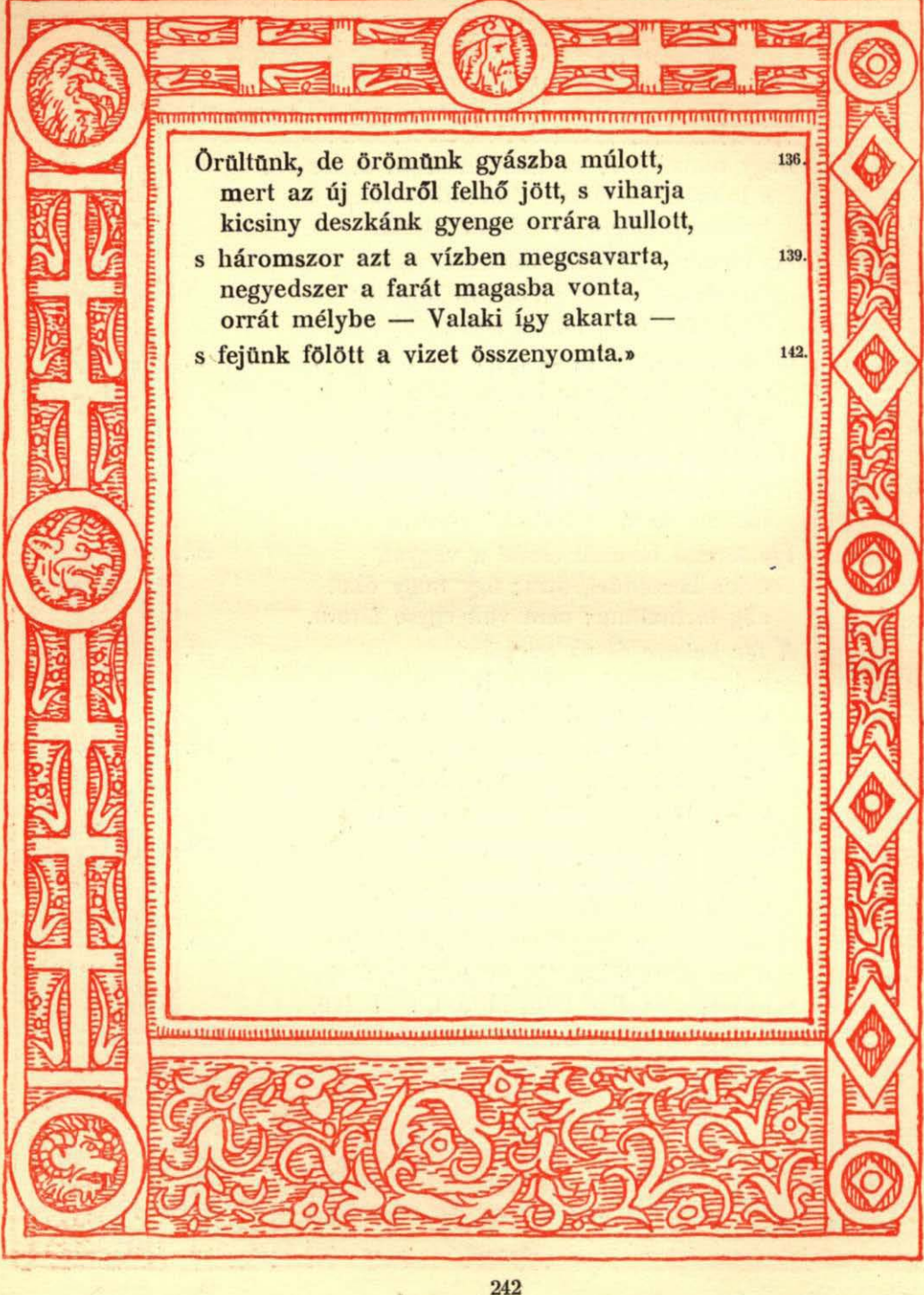
121. Így tettem bennük élessé a vágyat,
e kis beszéddel, útra; úgy hogy őket
alig tarthattam: nem volt egyse fáradt.

124. A far keletre és az evezőket
bolond röpülés szárnyaivá tettük,
s vitorláink mind balfelé verődtek.

127. Új ég, új csillag ragyogott felettünk,
ha jött az éj; a mi egünk lebújva
a tenger alá, már egészen eltűnt.

130. Ötször csempült meg, ötször telt meg újra,
új világgal a holdvilágnak alja,
mióta beléptünk a vészes útra,

133. mikor im egy hegy tűnt előnkbe, barna
a messzeségtől, s oly magasra nyúlt,
milyet sem élve nem láttam, se halva.

Örültünk, de örömünk gyászba múlt,
mert az új földről felhő jött, s viharja
kicsiny deszkánk gyenge orrára hullott,
s háromszor azt a vízben megcsavarta,
negyedszer a farát magasba vonta,
orrát mélybe — Valaki így akarta —
s fejünk fölött a vizet összenyomta.»

136.

139.

142.

¶ la proza ue ingui ce m'altrui piacque.
¶ In fin el xmar fu souranoi nehuiso :-

HUSZONHETEDIK ÉNEK

SZENT FERENC ÉS AZ ÖRDÖG

A szicíliai ökröt Phalaris zsarnok csináltatta kinző-
eszközül. A bűnöst belsejébe dugták, s aztán a rézőkröt
megtüzesítették: mikor a bűnös jajgatott, olyan volt,
mintha az ökör bőgne fájdalmában. A zsarnok először
azt a szobrászt dobatta bele, aki az ökröt készíté.

Vergiliusz, aki Lombardiában született (l. XX.
én.), lombardi kiejtéssel beszél még Ulissessel is.

Guido di Montefeltro (életr. 16.) Romagna szélén
született, Urbino és a Tiberis forrásvidéke közt.
Vénségére vezeklésül a Szent Ferenc rendjébe lépett.

Ravennában a Polenták uralkodtak (életr. 39.);
címerük a sas. Cervia Ravenna szomszédja. — Forli
(amely épen Guido di Montefeltro vezérlete alatt meg-
verte a franciákat) az Ordelaffi családé, melynek
címere zöld oroslán. — Verucchio Rimini mellett
van; urai, a «verucchioi komondorok», Malatesta és
fia, Malatestino.*) Az uralmukkal elégedetlen nemesek
Guido di Montefeltrot hívták segélyül, köztük Mon-
tagna: ennek halállal kellett lakolni. — Santerno
mellett Imola, Lamone partján Faenza; uruk Pagani
di Susinana; címerét és pártállását elmondja a költő. —
Savio mellett van Cesena. — A Nagy Pap VIII. Bonifác
pápa (l. életr. 22.) a Laterán körül lakó Colonna család-
dal volt ellenségeskedésben; Praeneste (Palestrina) a
Colonnák vára volt. A pápa miután bevenni nem tudta,
Guido di Montefeltro tanácsára ígéretekkel csikarta ki
a várat a Colonnáktól; persze nem váltá be az ígére-
teket. — Konstantinus császár leprában szenvedvén, a
legenda szerint Sorakte hegyéről elhivatta a száműzött
szent Szilvesztert, ki őt megkeresztelve meggyógyította.

A szíriai Acri-vár a kereszties háborukban sze-
repe; 1291-ben ostromolták a szaracének.

*) Többi fiai Gianciotto és Paolo; l. V. én.

- Már egyenes volt és megint a régi 1.
s néma a láng és már távozni kezdett,
mert édes Költőm megengedte néki;
midőn egy másik, mely mögötte rezgett, 4.
zavaros hangot bocsátván ki felső
végén, minden szemet magára vesztett.
Mint Szicília ökre, melynek első 7.
bőgése méltán lett nyögése annak,
kinek kezében mintázta a véső,
bőgött hangjával a boldogtalannak 10.
úgy, hogy elhitted volna, mint az Irást,
hogy réz bár, rémes fájdalmai vannak:
úgy ennek hangja sem útat, se nyílást 13.
egy jó darabig nem lelvén a tűztől,
a láng nyelvére fordítá a sírást.
Hanem miután a csúcsán keresztül 16.
útját találja: épolyan ütemmel
- rezgeti csúcsát, mint a nyelve rezdül,
és szól: «Te, kit megszólítok tüzemmel 19.
s ki társamhoz imént lombardi szóval
mondtad, hogy: *Többet nem zavarlak; menj el,*
bár lelkelem hozzád kissé késve szólal: 22.
én nem sajnálok szólni lángon át,
te se sajnálj szólni a lángolóval!
Ha csak most buktál a nagy árkon át 25.
e vak világba, elhagyván a drága
latin földet, bűneim otthonát:

mondd: béke lakja, vagy a harcok átka 28.
Romagnát; ott születtem Urbinónál,
hol bércből magát Tiberis kivágja.»

Figyeltem még, bár elnémult a szó már, 31.
de megérintett ujja a Vezérnek:
«Beszélj te, mert ez hazádból való már.»

S én elkészítve már, hogy mit beszéljek, 34.
szavam halasztás nélkül, hirtelen folyt:
«Ó, te ott lenn, te tűz takarta lélek,

a te Romagnád nincs és sohasem volt 37.
harc nélkül a tirannusok szívében:
de mikor elhagytam, nyílt harca nem folyt.

Ravenna áll ma is, mint álla régen, 40.
Polenta sassa úgy megfészkel ottan,
hogy szárnya Cerviát megvédi szépen.

A város, mely megállt nehéz napokban, 43.
s hegyet rakott francia harcosokból,
zöld karmok oltalmában ül nyugodtan.

Verucchiói ifju s agg komondor 46.
a díszes pár, mely Montagnát megölte,
fogát még most is vicsorítja sokszor.

Santernó tája és Lamone földje 49.
oroszlánkölyköt tart fehér mezőben,
de pártja színét egyre váltja kölyke.

S a város, amely Savio vizében 52.
tükröz, úgy lebeg szolgaság s szabadság
között, mint sík és hegy között, középén.

De most már kérlek, mondd el, hogy ki vagy hát, 55.
ne légy fukarabb másnál, ha kívánod,
hogy neved ott fõnn hír nélkül ne hagyják.»

És ekkor sírni hallottam a lángot 58.
a maga módján, s így beszélt a lélek,
míg tüze csücske ide-s-tova rángott:

«Ha azt hinném, hogy olyannal beszélek, 61.
ki földre megy még: volna jó okom rá,
hogy lángom többet moccantani féljek.

De mert tudom, hogy nincs mi visszavonná, 64.
ki egyszer itt van: szólok ime bátran,
mert szóm nem válhatik gyalázatommá.

Én harcos voltam és csuhában jártam, 67.
így vélve jóvá tenni a hibákat.

S nem is csalódom, abban amit vártam, 70.
ha nincs a Nagy Pap (verje meg az átok!)
ki régi bûnbe lelkem visszavonta
hogyan és *quare*: azonnal belátod.

Míg öltözve valék a húsba-csontba, 73.
melyet anyám adott reám, nem éltem
oroszlánmódra, hanem rókamódra.

Mindég lyukakba, rejtekútra tértem, 76.
mint aki minden ravaszsághoz ért,
hogy világhírt hozott rám e nagy érdem.

De amikor már a vénség elért, 79.
mikor a vitorlát bevonni illik
s összegöngyölni a hajókötélt,

mikor undort kelt, ami máskor izlik, 82.
jaj, gyónni, bánni kezdtem, azt remélve,
hogy még előttem üdv kapúja nyílik.

De az új Farizéusok vezére, 85.
ki Laterán körül indíta harcot
(s nem a zsidóra, nem a szaracénre,

hanem keresztények ellen viharzott, 88.
kik szultán földjén nem kufárkodának
és Acri várból egy sem hajta sarcot)

nem tekintette nagy hivatalának 91.
szentségét és a szent övet se rajtam,
melytől ki hordja, gyakran lesz soványabb,

hanem, mint Konstantinus kérte hajdan 94.
Szoraktéről Szilvesztert, hogy a leprát
űzze el tőle: engem kért a bajban,

hogy gyógyítsam meg lázas gögje poklát: 97.
tanácsot kért tőlem; de én nem adtam,
mert szava mintegy részegségben ugrált.

Akkor így szólt: «Bűntől ne félj miattam; 100.
vedd úgy, ha nékem Praenestét lerontod,
a feloldozást előre megadtam.

Hatalmam van — ne légyen semmi gondod — 103.
egetek nyitni s csukni; mert kezemben
a két kulcs, melyről elődöm lemondott.»

És győztek súlyos érvei szememben 106.
s amikor láttam, hogy hallgatni rosszabb,
így szóltam: «Atyám, mert feloldasz engem

a kintől, amit szavam bűne hozhat: 109.
*ha győzni akarsz a pápai székbén,
igérj nekik jót, tégy velük gonosszat!*» —

S jött Szent Ferenc, mikor meghaltam, értem, 112.
de jött egyúttal, s szólott egy sötét
angyal: «Ne vidd el, nincsen helye égben;

szolgáim közt készítem örökét 115.
s mióta adta a hamis tanácsot,
azóta folyton fogom üstökét.

Mert, hol nincs bánat, nincs feloldozás ott 118.
és, aki bűnt bán és tesz egyidőben,
önnönmagának ellenmond a vásott.»

Ó jaj nekem! hogy sírtam, vergelődtem, 121.
mikor megfogott s szólt: «Tán azt se vélted,
hogy tellik ez a kis logika tőlem?»

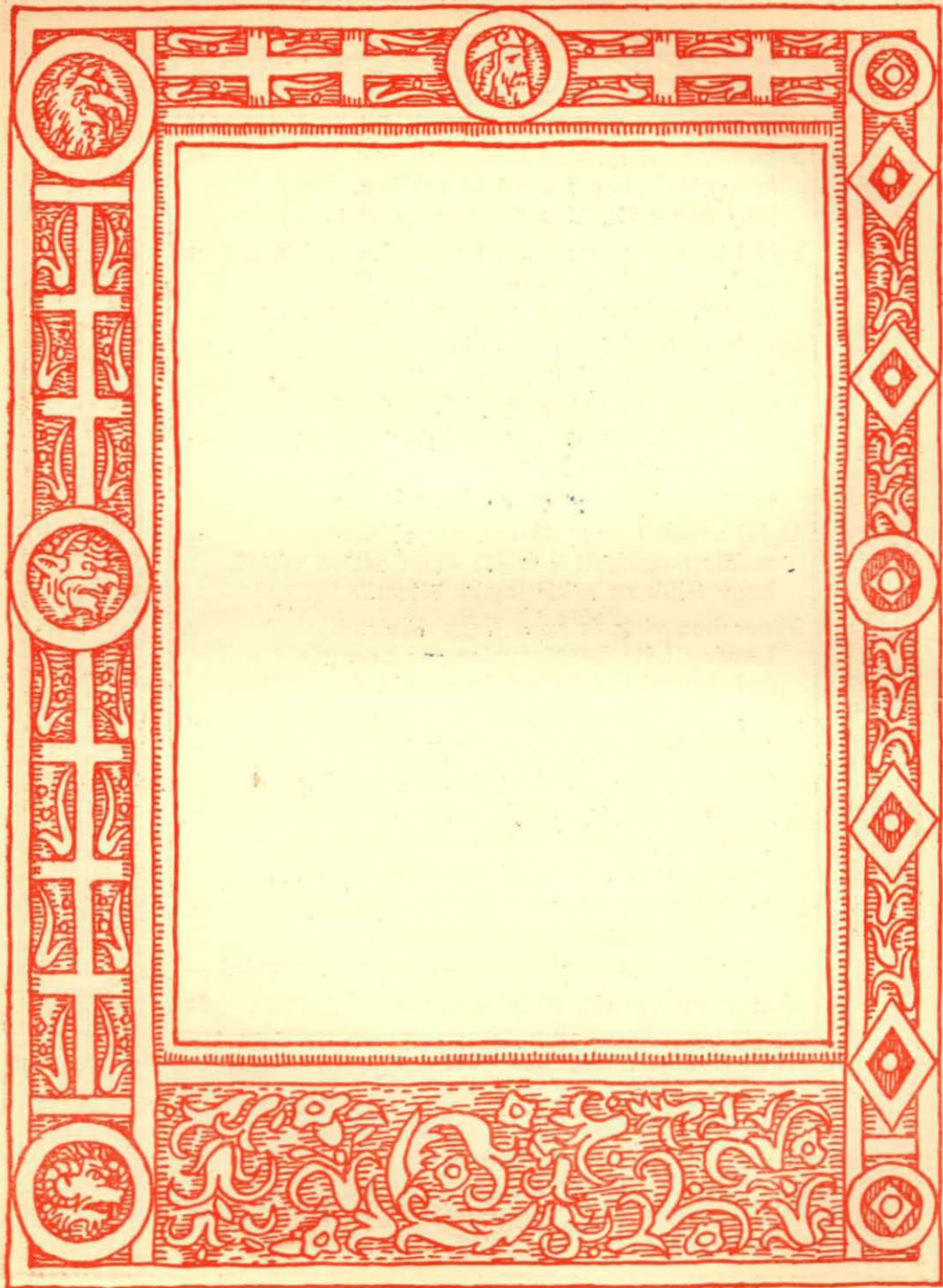
Minoszhoz vitt; és ez a Nagy Kisértet 124.
kemény háta körül nyolcszor csavarta
farkát s ajkába harapván a mérget,

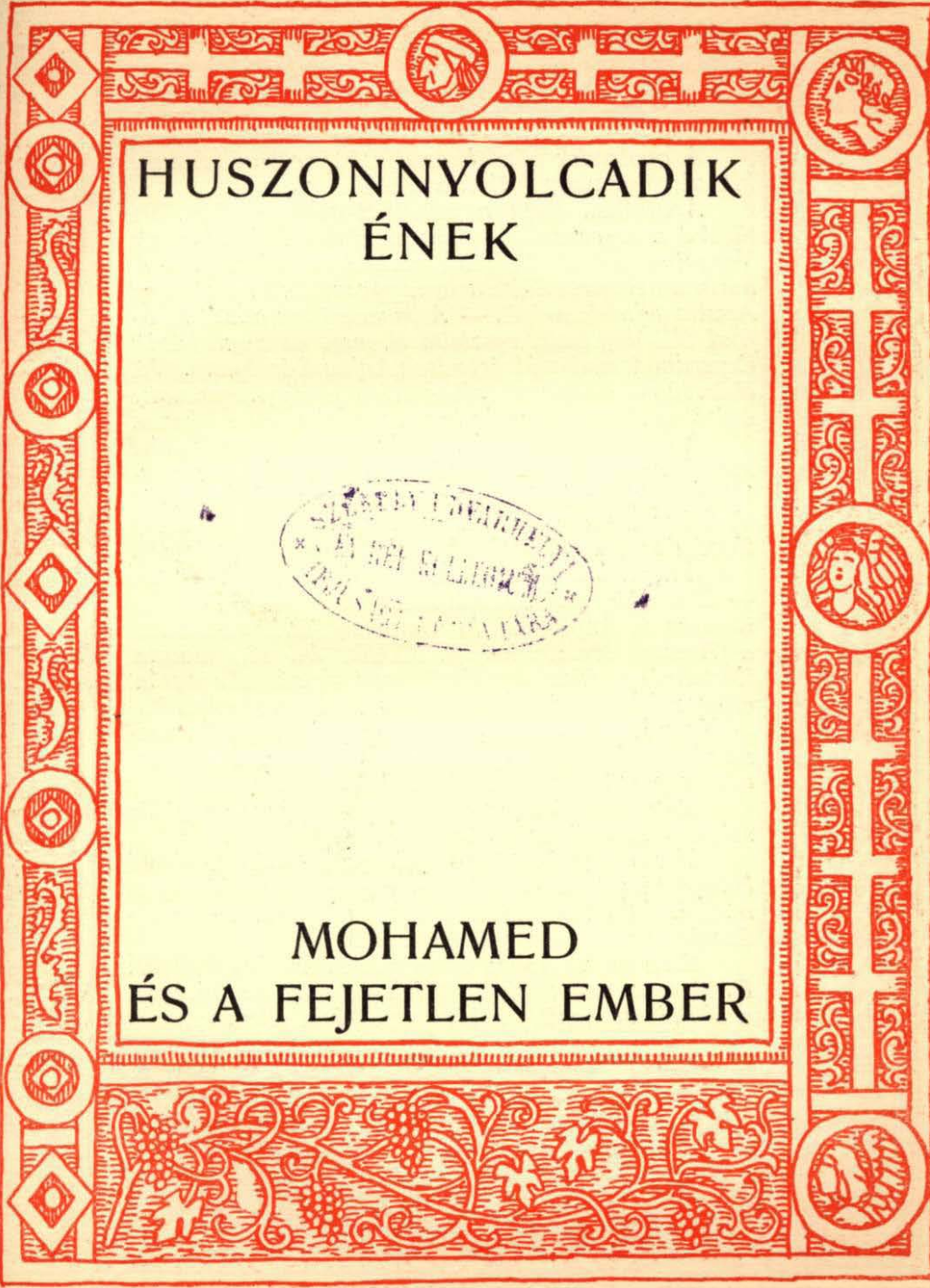
szólt: «Tűzköpenybe való ez a fajta!» 127.
Azóta járok itt s ezernyi jajjal
vert meg, ki e tüzet nyakamba varrta.»

Igy végezé szavát és mély sohajjal 130.
eltávozott a láng, ingatva zordul
hegyes taróját, és ment, küzdve, bajjal . . .

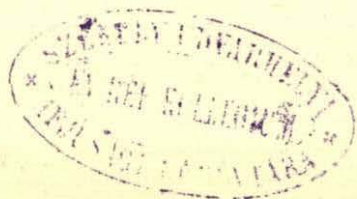
S én Költőmet, látván, hogy arra fordul, 133.
követtem hátára a sziklalapnak,
mely híd a bugyron, hol — bűnükre zsoldul —

akik szelet vetnek, vihart aratnak. 136.

HUSZONNYOLCADIK
ÉNEK

MOHAMED
ÉS A FEJETLEN EMBER

A nyolcadik kör kilencedik bugyrában vannak, kik viszályt vagy hibeli szakadást okoznak.

Apuliában folyt a pún háboru egy része, ott történt a szerencsétlen cannaei ütközet. A rómaiak Vergiliusz szerint Trójából szakadtak Itáliába. — A normann Roberto Guiscardo nagy csatákkal nyerte meg Apulia fejedelemségét. — A beneventumi csatát Manfred állítólag azért vesztette el, mert az apuli bárók Ceperannál szabadjárást adtak Anjou Károlynak. (Vö. életr. 10.) — A tagliacozói vereséget pedig (l. ugyanott) állítólag Alardo francia lovag váratlan csele okozta.

Ali, Mohamed veje, a fegyveres hitszakadást még kiélesíté. — Fra Dolcino, az apostolikusok szektájának feje, szintén fegyveres hitszakadást csinált; V. Kelemen keresztes haddal ment ellene s a piemonti Novárában, télen, körülvárva és kiéhezve győzte le.

A medicinai Péter botránycsinálásban volt mester. — Marcabó a Pó-torkolatánál volt. — Guido del Cassero és Angioiello da Cagnano fanói nemeseket a félszemű Malatestino (l. XXVII. é. 46.) hívatta Cattolicába (Rimini mellett) tanácskozásra s aztán a focarai hegy közelében hajóikról a tengerbe dobatta. — Épen Rimini mellett adta Curio néptribun Caesarnak a tanácsot, hogy keljen át a Rubicon folyón, ami a polgárháboru megkezdését jelenté.

Majorca a Baleárok legnagyobb szigete. A görög szigetek közt híres kalózvilág volt.

Mosca dei Lamberti (vö. VI. é. 80.) tanácslá Buondelmonte megöletését, (e szavakkal: Födolog a tett), ami Firenze viszályainak s a Lambertiek száműzelésének oka lett (vö. életr. 5).

Bertran de Born, híres provánszi troubadour. II. Henrik angol király fiát apja ellen lázítá, mint a bibliában Achitofel Absolont Dávid ellen.

Ki tudná, bár prózában, elbeszélni 1.
a vért, sebet mind, amit láttam akkor,
akárhányszor próbálná elmesélni ?

Ah, minden nyelv kifogyna a szavakból! 4.
Gyenge nyelve a gyenge értelemnek,
melynek ilyen már elgondolni nagy sor.

Ha összegyülne mélyén egy veremnek 7.
mind, aki átkozott Apuliának
földjét öntözte hosszú küzdelemnek

vérével s Trója elszakadt hadának; 10.
hol mint Livius, ki nem téved, írja,
csak gyűrűkből dús zsákmányt húzhatának,

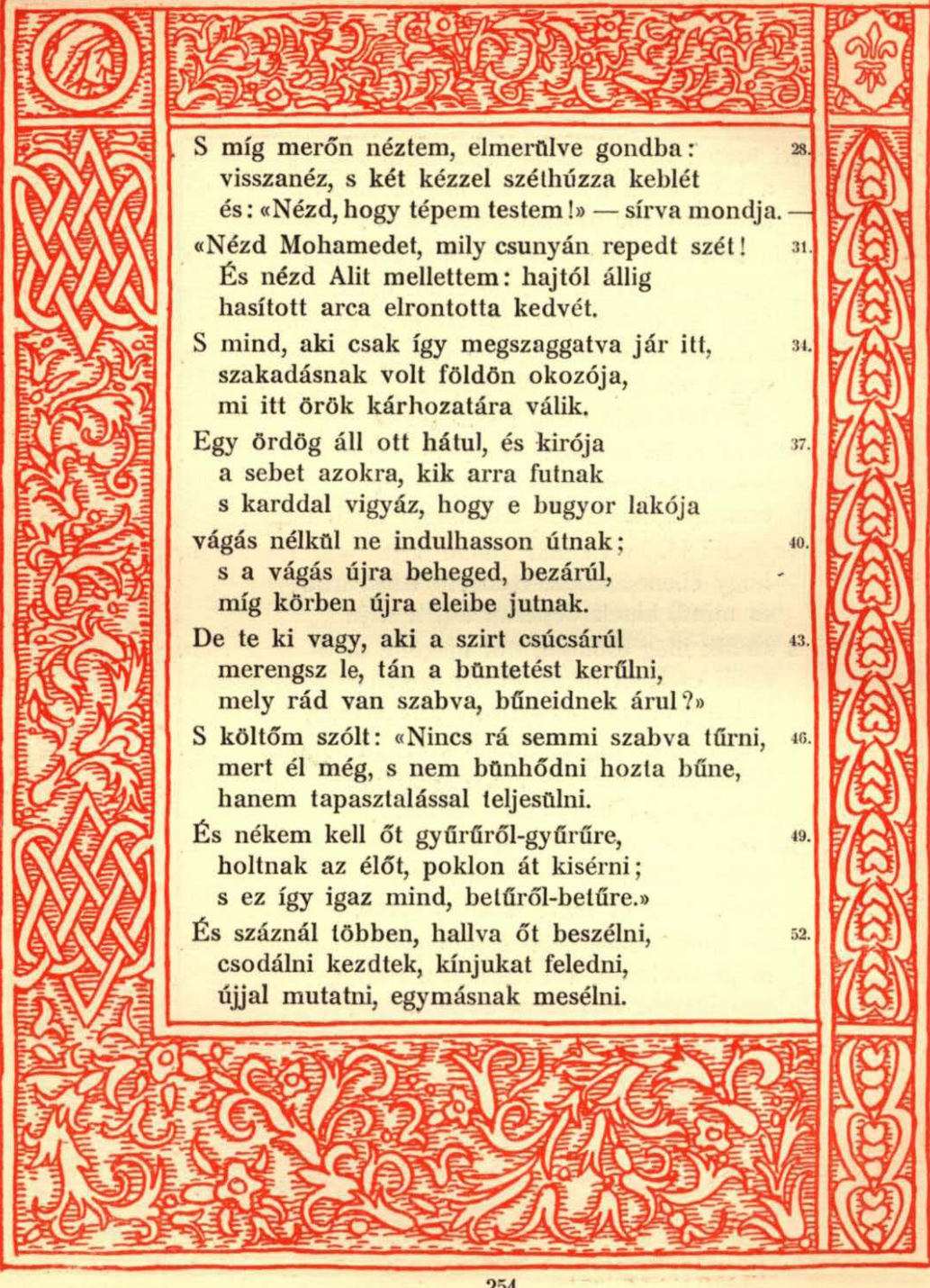
és mind ki, halva már, hiába sírja, 13.
hogy ellened szállt, Roberto Guiscardo!
és mind, kinek Ceperan lett a sírja

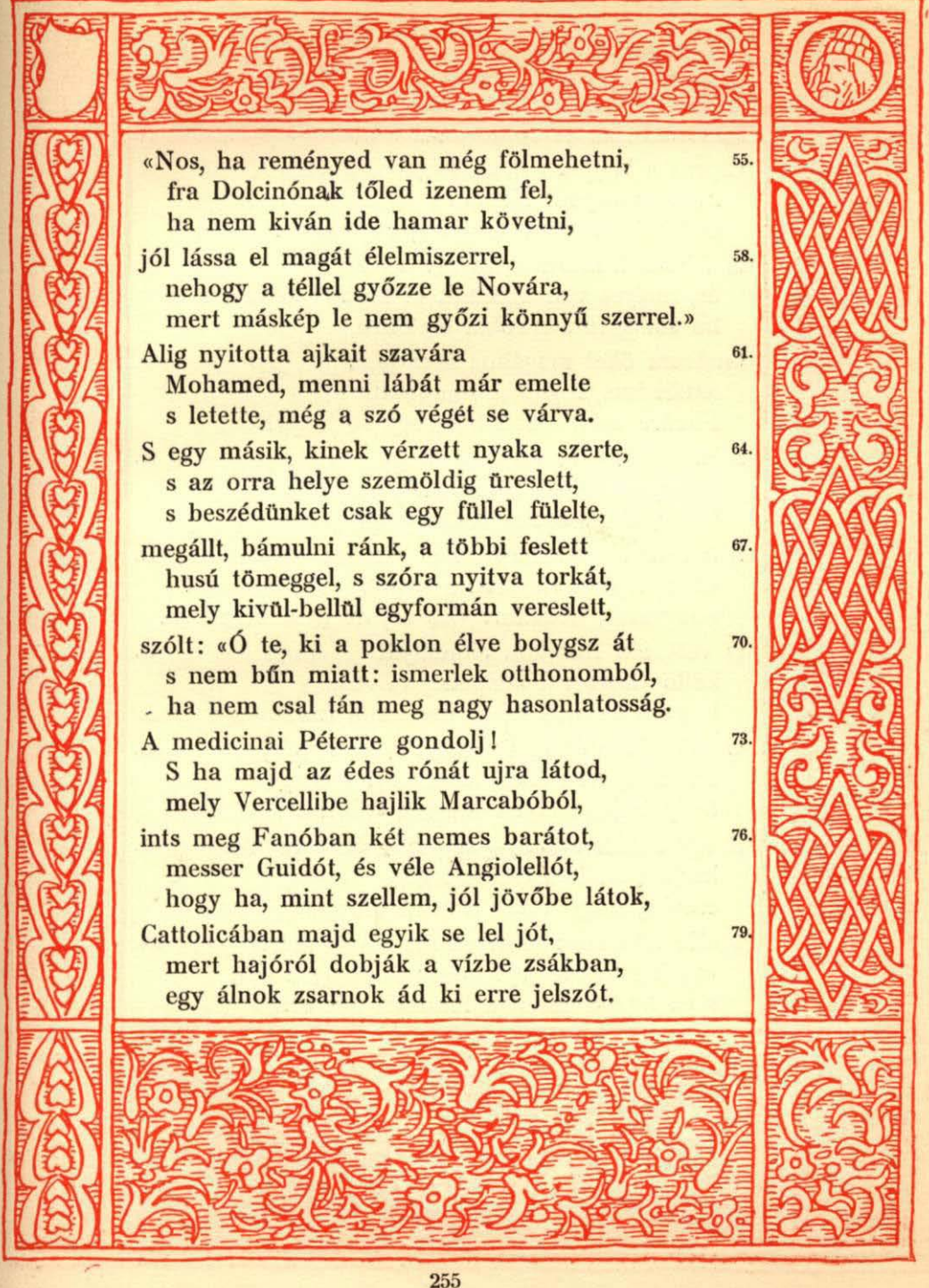
s szedik még csontját, hol megölte ártó 16.
apúli csel; és mind, ki ott esett el,
hol fegyver nélkül győzött vén Alardo,

s száz csonka tag s tátongó szörnyű sebhely 19.
tünne fel: semmi lenne összemérve
a kilencedik bugyorbéli sebbel.

Láttál-e dongát hordóból kivéve ? 22.
úgy itt álltól az alsó szelelőig
hasított egyet végig szörnyű sérve.

Lába közt lógtak belei a földig; 25.
mája kilátszott, s a zacskó, a ronda,
melyben az étel sárrá zöcskölődik.

-
- S míg merőn néztem, elmerülve gondba : 28.
visszanéz, s két kézzel széthúzza keblét
és : «Nézd, hogy tépem testem !» — sírva mondja. —
- «Nézd Mohamedet, mily csunyan repedt szét! 31.
És nézd Alit mellettem : hajtól állig
hasított arca elrontotta kedvét.
- S mind, aki csak így megszaggatva jár itt, 34.
szakadásnak volt földön okozója,
mi itt örök kárhozatára válik.
- Egy ördög áll ott hátul, és kirója 37.
a sebet azokra, kik arra futnak
s karddal vigyáz, hogy e bugyor lakója
- vágás nélkül ne indulhasson útnak ; 40.
s a vágás újra beheged, bezárul,
míg körben újra eleibe jutnak.
- De te ki vagy, aki a szirt csúcsáról 43.
merengsz le, tán a büntetést kerülni,
mely rád van szabva, bűneidnek árul ?»
- S költőm szólt : «Nincs rá semmi szabva tőrni, 46.
mert él még, s nem bűnhődni hozta bűne,
hanem tapasztalással teljesülni.
- És nékem kell őt gyűrűről-gyűrűre, 49.
holtnak az élőt, poklon át kísérni ;
s ez így igaz mind, betűről-betűre.»
- És száznál többen, hallva őt beszélni, 52.
csodálni kezdtek, kínjukat feledni,
újjal mutatni, egymásnak mesélni.

«Nos, ha reményed van még fölmehetni,
fra Dolcinónak tőled izenem fel,
ha nem kíván ide hamar követni,
jól lássa el magát élelmiszerral,
nehogy a télel győzze le Novára,
mert máskép le nem győzi könnyű szerrel.»

55.

58.

Alig nyitotta ajkait szavára
Mohamed, menni lábát már emelte
s letette, még a szó végét se várva.

61.

S egy másik, kinek vérzett nyaka szerte,
s az orra helye szemöldig üreslett,
s beszédünket csak egy füllel fülelte,

64.

megállt, bámolni ránk, a többi feslett
husú tömeggel, s szóra nyitva torkát,
mely kívül-bellül egyformán vereslett,
szólt: «Ó te, ki a poklon élve bolygsz át
s nem bűn miatt: ismerlek otthonomból,
ha nem csal tán meg nagy hasonlatosság.

67.

70.

A medicinai Péterre gondolj!

73.

S ha majd az édes rónát újra látod,
mely Vercellibe hajlik Marcabóból,
ints meg Fanóban két nemes barátot,
messer Guidót, és véle Angiolellót,
hogy ha, mint szellem, jól jövőbe látok,
Cattolicában majd egyik se lel jót,
mert hajóról dobják a vízbe zsákban,
egy álnok zsarnok ád ki erre jelszót.

76.

79.

Ciprus s Majorca közt, szigetvilágban, 82.
nem szörnyedt Neptun még ily szörnyűségen,
se kalózok közt, se görög csatákban.

E félszemű zsarnok, ki oly vidéken 85.
úr, melyet van köztünk ki kincset adna,
ha sohse látott volna életében,

tanácsra őket magához hivatja, 88.
aztán ima, fogadás, mindhiába!
Focára zord szelét meg egy se hatja!»

S szóltam: «Ha kívánod, hogy a világba 91.
kivigyem híred, fejtsd meg, erre kérlek,
ki az, ki ama tájt vesztére látta?»

S ő rátevévén kezét egy más kisértet 94.
állkapcájára, szétfeszíté száját,
s így szólt hozzám: «Ez az, de nem beszélhet.

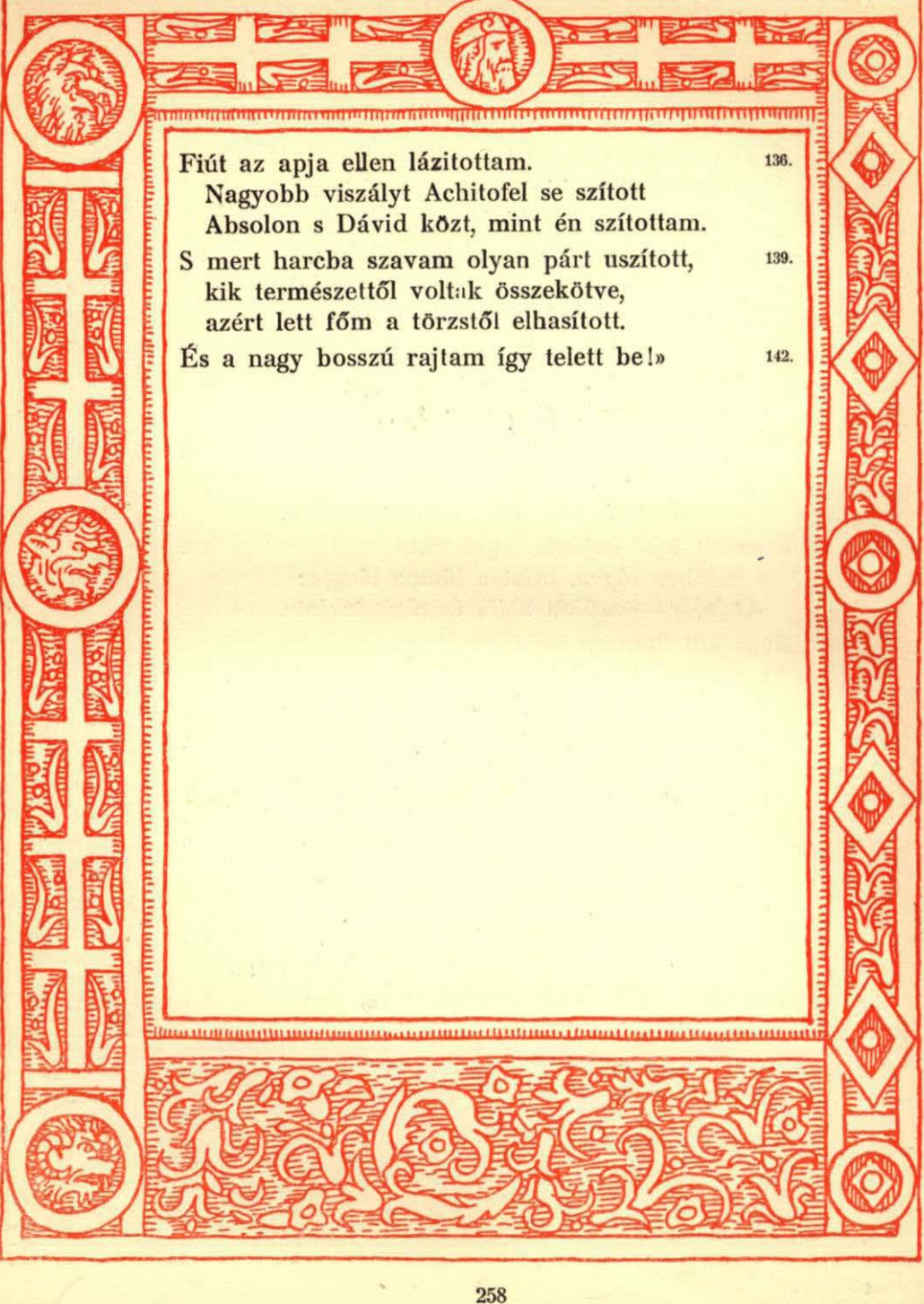
Ő volt, aki Rubikon akadályát 97.
kétlő Caesárral átlépette, vélvén,
hogy a késznél késni megtermi kárát.»

Ó mint bámultam elcsüggedt személyén, 100.
amint nyelv nélkül tátogott a torka,
mely hajdan olyan hangos volt, beszélvén.

S egy másik ottan — mindkét keze csonka — 103.
karja csutáit a fekete légbe
emelte, hogy a vér arcába csorga,

s «Ne feledkezz el Moscárról se» — kérte — 106.
«én mondtam, jaj! hogy: *Födolog a tett,*
s ez hozott átkot a toszkáni népre.»

- «S rokonságodra zord ítéletet» — 109.
toldtam kínjára kint, s távozni láttam
lassan a balga, bús kísértetet.
- S én ott maradtam a csonkák hadában, 112.
s láttam oly dolgot, mit csak elbeszélni,
bár túl vagyok rajt, borsózik a hátam.
- De nem hagy lelkem öntudata félni, 115.
a jó társ, mely az embert bátorítja
s a tisztaságnak paizsával védi.
- Láttam (és szinte most is látom, írva,) 118.
egy fejnélküli törzset menni itt e
bús nyáj közt, mely bűnét vérezve sírja.
- S leszelt fejét hajánál fogva vitte 121.
s kezében lógva, mint a lámpa lángja:
«Ó jaj!» — szólott a fő, és ránk tekintte.
- Maga lett önmaga számára lámpa, 124.
s egy volt kettőben, s kettő egy személyben:
Az tudja, hogy lehet, ki így kívánta!
- Amint a híd lábához ért az éjben, 127.
karját a fejfel a magasba tolja,
hogy mihozzánk közelebről beszéljen.
- S ily szavakat mond: «Nézz az én kínomra, 130.
te, ki a holtakat vizsgálod élve,
mondd, van-e még ilyen a mély pokolba!
- És hogy rólam hírt mondj a földre érve, 133.
tudd meg, Bertran de Born vagyok, ki ottan
az ifjú királyt rontottam dicsérve.

Fiút az apja ellen lázitottam.

136.

Nagyobb vizályt Achitofel se szított
Absolon s Dávid közt, mint én szítottam.

S mert harcba szavam olyan párt uszított,
kik természettől voltak összekötve,
azért lett főm a törzstől elhasított.

139.

És a nagy bosszú rajtam így telett be!»

142.

The page is framed by a wide, ornate border in red ink. The border consists of several horizontal and vertical bands. The top and bottom bands feature repeating geometric patterns, including diamonds and squares. The left and right vertical bands are decorated with a series of circles, some containing stylized profiles of figures. The central area of the page is a large, empty rectangle with a thin red border.

HUSZONKILENCEDIK
ÉNEK

A RÜHÖSÖK

Allaforte ura Bertran de Born volt.

Gerì del Bello Dante apjának unokaöccse. Izgága ember volt, végre is úgy ölték meg; családja 1300-ban, Dante utazásának évében még nem boszulta meg halálát.

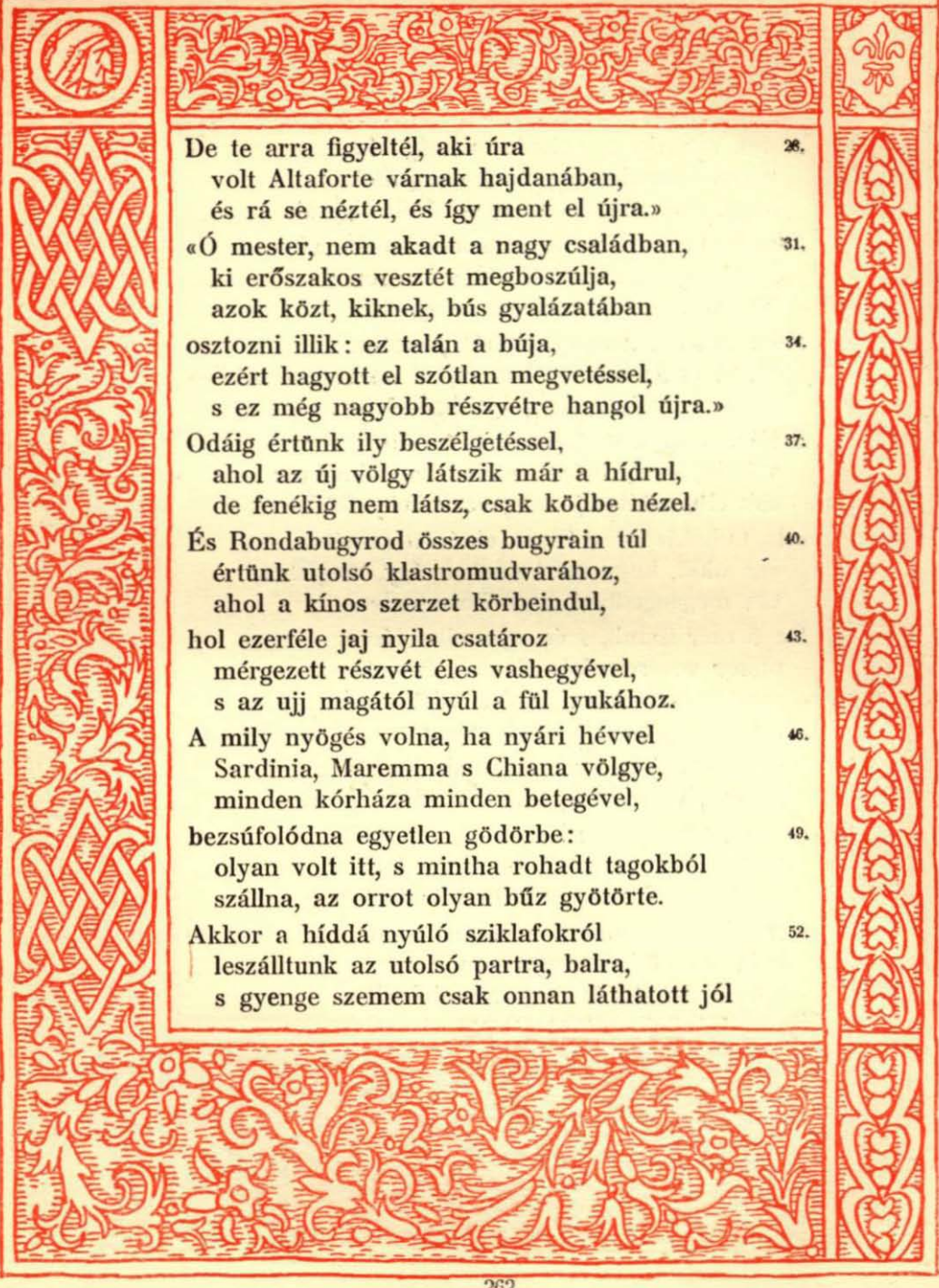
Sardinia, Maremma, Chiana völgye egészségtelen vidékek. Hogy népteleníté el Aeginát a dögvész, s hogy változtatta aztán Aeacus király a hangyákat emberekké: leírja Ovidius.

A nyolcadik kör tizedik bugyra a hamisítók helye. — Az arezoi alchimista Griffolino mester. Sienai Albert a sienai püspök gyámfia volt. — Capocchiot érchamisításért égették meg Siénában.

Stricca (de'Salimbeni) és Niccolo testvérek voltak, utóbbi tagja a sienai finom bandának, mely 12 költekező gavallérból állott; köztük Caccia d'Ascian és Abbagliato: Bartolommeo de Folcacchieri. (Tagja volt Lano is XIII. 120.)

Nagyszombat d. u. félkettő (a hold a lábunk alatt).

- A sok sebnek, a sebhedt sokaságnak, 1.
láttán szemeim úgy megrészegedtek,
hogy csak pihenni és csak sírni vágytak.
- De költőm szólt: «Mi baja a szemednek? 4.
hogy oly merően mélyed a bugyorba
láttára e bús, nyomorék seregnek?
- Nem titted ezt ennyire más pokolba. 7.
Tudd meg: e völgy huszonkét hosszú mérföld —
minden lakóját vágy nád látni sorba?
- S lábunk alatt mutatja már a félkört 10.
a hold, — és időnk szűken van kimérve:
sok látnivalót rejt még ez a mély föld.»
- «Ha tudnád» — szóltam, elnézést remélve — 13.
«az okát, hogy mért néztem úgy, megállva,
tán megengednéd enyhébben ítélve.»
- De ő már indult, s én nyomába járva, 16.
mikor vezérem készült már felelni,
még hozzátettem: «Hol a szirten állva,
a sziklavölgybe úgy láttál figyelni, 19.
alkalmasint egy rokonom siratja
a bűnt, mely itt gyümölcsét fájva termi.»
- És mesterem szólt: Ne búsulj miatta! 22.
Gondolatod ne csüggyön egyre jajján:
maradjon ő, nézz már te más alakra,
mert láttam őt imént a hídnak alján 25.
reád mutatni, fenyegetve ujjá,
s Geri del Bellót megnevezni hallám.

-
- De te arra figyeltél, aki úra 26.
volt Altaforte várnak hajdanában,
és rá se néztél, és így ment el újra.»
- «Ó mester, nem akadt a nagy családban, 31.
ki erőszakos vesztét megboszúlja,
azok közt, kiknek, bús gyalázatában
osztozni illik: ez talán a bújja, 34.
ezért hagyott el szótlán megvetéssel,
s ez még nagyobb részvétre hangol újra.»
- Odáig értünk ily beszélgetéssel, 37.
ahol az új völgy látszik már a hídrul,
de fenéig nem látsz, csak ködbe nézel.
- És Rondabugyrod összes bugyrain túl 40.
értünk utolsó klastromudvarához,
ahol a kínos szerzet körbeindul,
- hol ezerféle jaj nyila csatároz 43.
mérgezett részvét éles vashegyével,
s az ujj magától nyúl a fül lyukához.
- A mily nyögés volna, ha nyári hévvel 46.
Sardinia, Maremma s Chiana völgye,
minden kórháza minden betegével,
bezsúfolódna egyetlen gödörbe: 49.
olyan volt itt, s mintha rohadt tagokból
szállna, az orrot olyan bűz gyötörte.
- Akkor a híddá nyúló sziklafokról 52.
leszálltunk az utolsó partra, balra,
s gyenge szemem csak onnan láthatott jól

a hamisítók hadára, az aljra, 55.
kiket itt iktat a nagy Úr cseléde,
a csalhatatlan Igazság hatalma.

Nem hiszem, hogy látott Aegina népe 58.
ennyi nyavalyát, mikor oly utálat,
oly rémes sok dögpára szállt a légbe,

hogy a kis féregig le minden állat, 61.
a szörnyű pestis által érte vesztét;
s aztán új néppé hangyák raja váltott,

mint régi költők bizton följegyezték: 64.
mint ahány raj lélek e völgyi kútat
kerülte, lankatag vonszolva testét.

És egymás testén kúsztak át e rútak 67.
hason és háton; s némelyik közöttük
négykézláb mászta a keserves útát.

Lépésben mentünk szóttalan fölöttük, 70.
s a népet, mely lenn földre betegedve
lábán sem állt már, szemünkkel követtük.

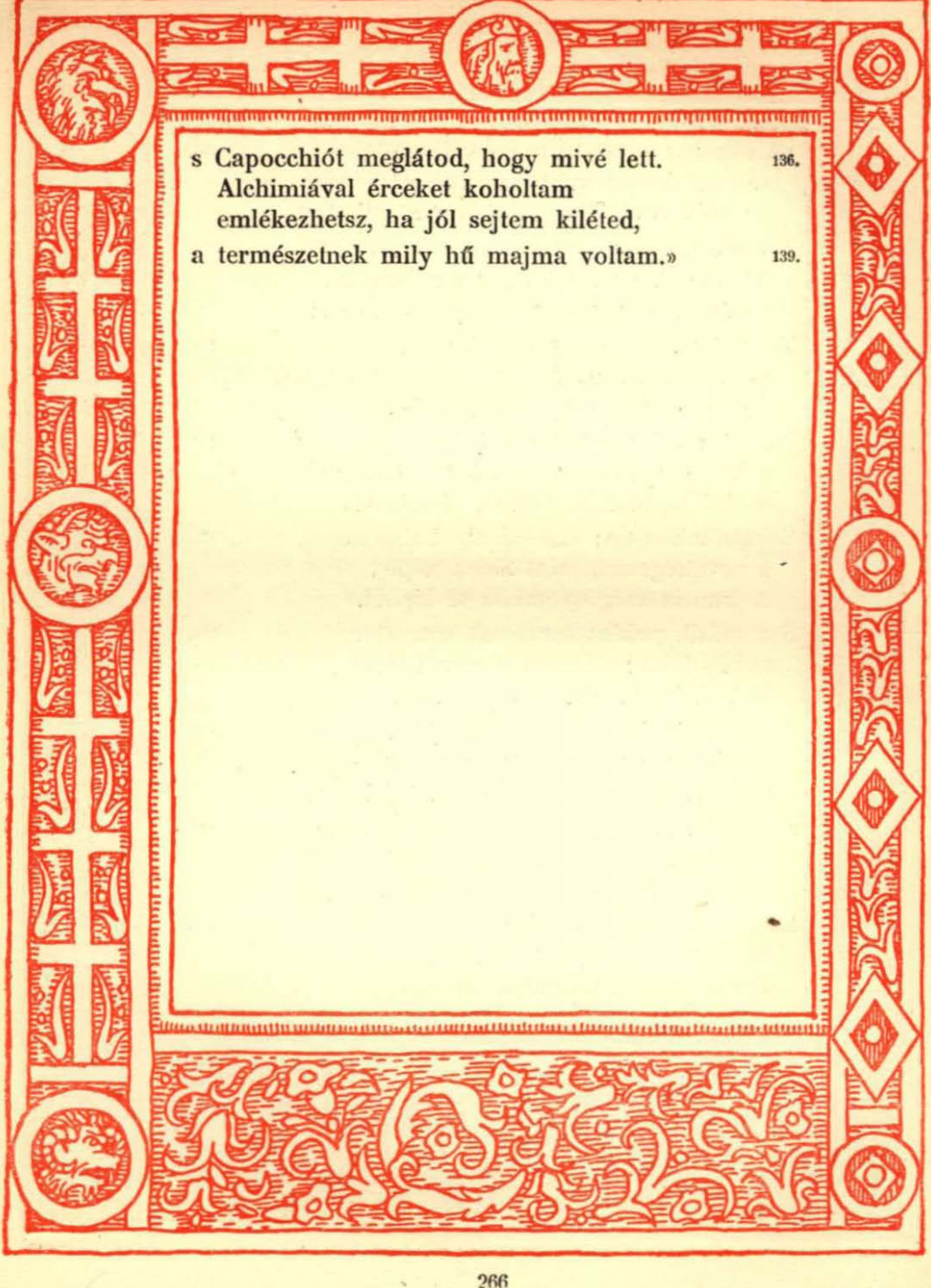
S mint tégely tégelyt, tűzön melegedve, 73.
ült kettő közöttük egymást támogatva,
tetőtől-talpig kosszal pettyegetve.

S nem láttam még, hogy oly gyorsan vakarna 76.
lovat lovászfű, kit vár az úra,
vagy ki már álmos, aludni akarna:

mint ezek testén ahogyan vadúla 79.
körmük marása, fokozódva dühhel,
a viszketésre mely nem csillapúla.

- És úgy birkóztak körmeik a rühhel, 82.
 mintha szakács késsel kaparna pontyot,
 vagy más halat, min legnagyobb a pikkely.
- «Ó te ki bőrod így vakarva bontod, 85.
 s feszítő fogót csinálsz ujjaidból» —
 költöm egyikhez ily szavakat mondott —
- «felelj, akad-e latin ember itt, hol 88.
 ti nyögtek? Felelj, ha örök idődig
 sohsem kívánsz kikopni karmaidból.»
- «Én, s ez, ki itt rohadva fészkelődik, 91.
 latinok vagyunk ketten» — mondta sírva. —
 «De te ki vagy, ki itt ezzel törődik?»
- «Ezt itt,» — felelt — «ki még nem szállt a sírba, 94.
 kísérem körről-körre, megmutatni
 neki e sok kínt, melynek nincsen írja.»
- Akkor megszűntek egymást támogatni, 97.
 s reszketve felém vánszorogtak ők is,
 és mind, aki a szót el tudta kapni.
- De közelebb jött hozzám Vezetőm is, 100.
 s szólt: «Kérdezd, amit vágysz kitudni tőle!»
 és én elkezdtem, látva, hogyan őriz:
- «Ha nem kívánod, hogy tetteid őre, 103.
 emléked», — szóltam — «a földről kivesszen,
 hanem hogy éljen ott még sok időre:
- ki vagy, kifia? valld meg ezt szivessen! 106.
 Büntetésednek undok, csunya volta
 a vallomástól vissza ne ijesszen.»

- «Arezzóban születtem» — válaszolta — 109.
 «Siénai Albert máglyára küldte
 de más vitt tűzbe, és más vitt pokolba.
- Tréfáltam egyszer veled, hogy röpülve 112.
 fel tudnék szállni levegőbe szárnyal.
 Kíváncsi volt, s esze csöppet se fűrge:
- látni kívánt ezzel a tudománnyal, 115.
 s mert Daedalus nem voltam, lassú tűzben
 égettetett meg a gyámapja által.
- De jaj, csaló alchimiát is fíztem, 118.
 s Minos, a csalhatatlan, ime mivé tett!
 utolsó bugyorban rohadni bűzben!»
- S költőmhöz én: «Láttál oly balga népet, 121.
 s nevetségesset, mint Siéna népe?
 A francia még nyomába se léphet.»
- S a másik poklos szavamat megértve, 124.
 ekkép felelt: «Kivéve persze Striccát,
 ki költekezni olyan szépen érte,
- és Niccolót, ki messze keletig járt, 127.
 csakhogy átültethesse honni kertbe,
 a szegfűszeg fűszernek drága titkát,
- s a *finom bandát*, melyben játszva verte 130.
 el Caccia szőllejét, s nagy erdeit,
 és Abbagliato élcét szórta szerte.
- De ha kérded, ki jár kezedre itt 133.
 Siéna ellen, megfelel tenéked
 arcom, csak élesítsed szemeid,

s Capocchiót meglátod, hogy mivé lett.
Alchimiával érceket koholtam
emlékezhetsz, ha jól sejtem kiléted,
a természetnek mily hű majma voltam.»

136.

139.

HARMINCADIK ÉNEK

A NAGYHASU ÁDÁM MESTER

Semelét, Théba alapítójának, Kadmusnak leányát, Jupiter szerette; ezért üldözte Júnó a thébai népet. Athamas thébai király. — Trója pusztulásakor elesett Priamus király is. Hekuba, Priamus neje; Polydorus és Polyxena gyermekei.

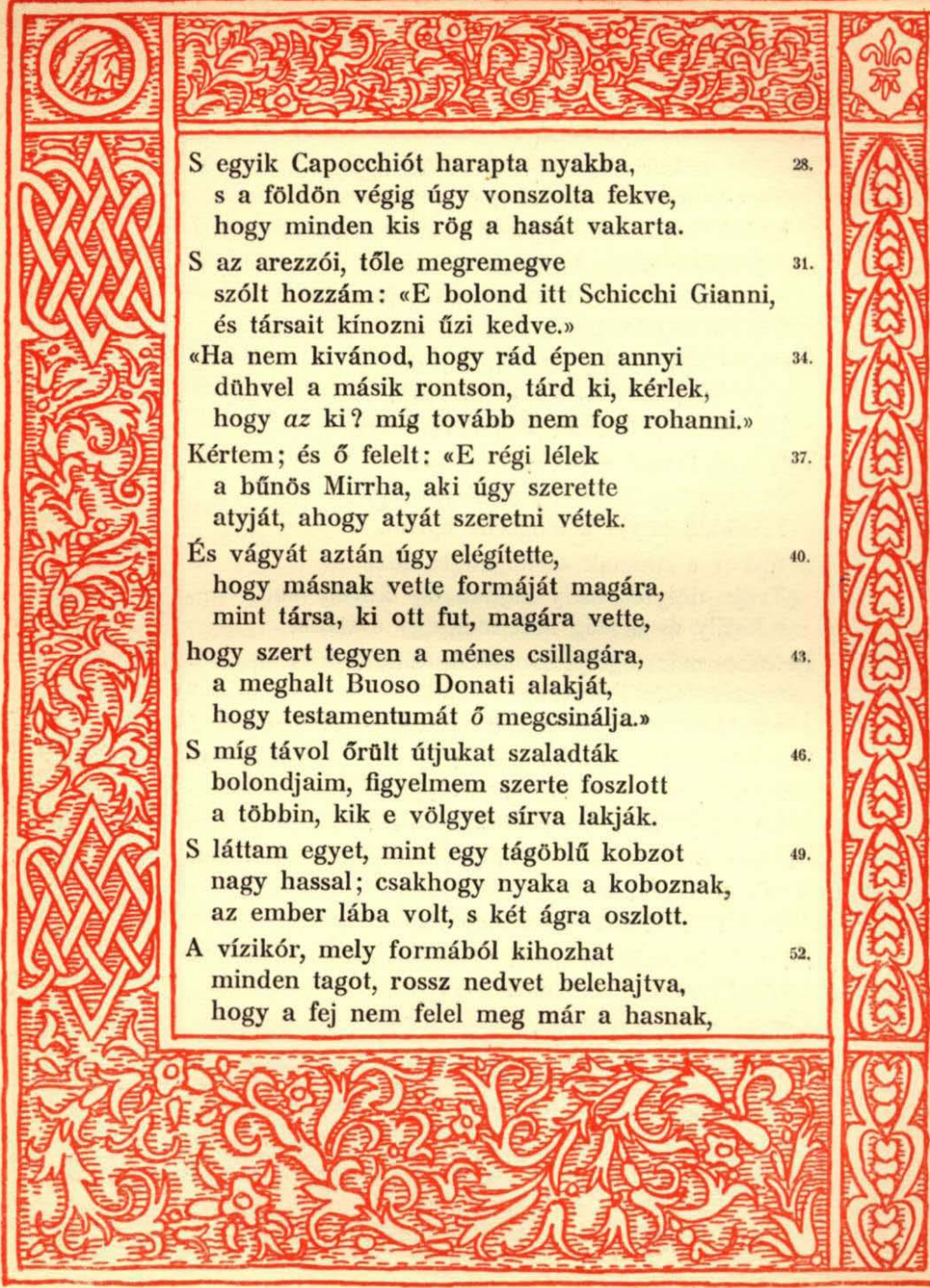
Mikor Buoso Donati (l. XXV. én.) végrendelet nélkül halt meg, távoli rokona, Simone Donati állítólag Gianni Schicchi a meghalt ágyába fektette és a sölét szobában végrendeletet csináltatott vele Buoso helyett: jutalmul ménese legszebb lovát adta neki.

Mirrha idegen nőnek tettette magát, hogy atyja iránti szerelmét kielégítse; e bűnös éj gyümölcse Adonis.

Casentino vidékén van Roména vára: ott hamisítá Ádám mester Roména grófjainak, II. Guidonak, Sándornak és II. Aghinolfonak számára a forintot (l. életr. 7. és 15.), melyen Firenze védőszentjének, Keresztelő Jánosnak (vö. XIII. én. 143.) képe volt. A hamisító máglyára került. A Branda-kut Roména mellett van.

Sinon volt az ki (mint Vergiliusz leírja) hazugságokkal rábirta a trójaikat, hogy a végzetes falovat várukba vigyék. — Aki József ellen tett csalfa vádat, az Putifárné. — Narcisszus a szép pásztorfiu addig nézte magát a patak tükrében, míg önmagába szeretett.

Hajdan, mikor nagy volt Junó haragja, 1.
 Semele miatt a thébai népre,
 amint nekik nem egyszer megmutatta,
 oly őrülség szállt Athamas szívébe, 4.
 hogy mikor neje tűnt szemébe, hozván
 két kis fiát karján atyjuk elébe,
 kiáltott: «Itt van a nőstényoroszlán 7.
 a kölykeivel! Ide azt a hurkot!»
 És ádáz tűz körmét kinyujtva osztán
 velük egyikre, Learchusra sujtott, 10.
 és megforgatta, s egy sziklára vágta.
 Másikkal anyja a tengerbe ugrott.
 S mikor a sorsnak sárba hágta lába 13.
 Trója dölőfét, mely hajdan oly kevély volt,
 s király és ország halt meg egy csatába,
 Hekuba, már fogoly, szomorú, félholt, 16.
 miután látta Polyxena vesztét,
 s a tenger partján egy iszonyú vérfolt
 közepén Polydorus fia testét: 19.
 ugatott, mint az eb ugat dühében,
 mert fájdalmai az esztét kikezdték.
 De sem thébai, sem trójai népben, 22.
 sohasem volt oly iszonyú bolond
 veszett állat sem, nemhogy ember épen,
 mint itt két sápadt árny, ki a porond 25.
 rögein rohant meztelen harapva,
 mint disznó, hogyha ólából kiront.

-
- S egyik Capocchiót harapta nyakba, 28.
s a földön végig úgy vonszolta fekve,
hogy minden kis rög a hasát vakarta.
- S az arezzói, tőle megremegeve 31.
szólt hozzám: «E bolond itt Schicchi Gianni,
és társait kínozni űzi kedve.»
- «Ha nem kívánod, hogy rád épen annyi 34.
dühvel a másik rontson, tárd ki, kérlek,
hogy az ki? míg tovább nem fog rohanni.»
- Kértem; és ő felelt: «E régi lélek 37.
a bűnös Mirrha, aki úgy szerette
atyját, ahogy atyát szeretni vétek.
- És vágyát aztán úgy elégítette, 40.
hogy másnak vette formáját magára,
mint társa, ki ott fut, magára vette,
hogy szert tegyen a ménes csillagára, 43.
a meghalt Buoso Donati alakját,
hogy testamentumát ő megcsinálja.»
- S míg távol őrtült útjukat szaladták 46.
bolondjaim, figyelmem szerte foszlott
a többin, kik e völgyet sírva lakják.
- S láttam egyet, mint egy tágöblű kobzot 49.
nagy hassal; csakhogy nyaka a koboznak,
az ember lába volt, s két ágra oszlott.
- A vízikór, mely formából kihozhat 52.
minden tagot, rossz nedvet belehajtva,
hogy a fej nem felel meg már a hasnak,

a száját állandóan nyitva tartja, 55.
mint hektikását, kinek szomjuságtól
felvonva egyik, állán másik ajka.

«Ó ti, kiket kín se sújt, bűn se vádol, 58.
s mégis itt vagytok, nem tudom miért,
nézzetek rám is, ha semmise gátol,

Ádám mesterre, s lássátok, mi ért! 61.
Amit akartam ittam élve kedvre,
s jaj, mint sovárgok most egy csöpp vízért!

A sok jó víz, mely zöld dombról siet le, 64.
Casentinóból Arnó folyamába,
s mindég oly hűs, és lágy marad a medre,

folyton előttem áll, és nem hiába! 67.
mert képük sorvasztóbb, mint e betegség,
amely arcom húsát már mind lerágta.

Az igazsággal büntető Ridegség, 70.
bűnöm helyét festi lelkem elébe,
- hogy emlékezve még több könnyem essék.

Mindég előttem áll Roména képe, 73.
ahol szent Jánost hamis pénzre vertem,
s azért hagytam ott fönny a testem *égve!*

De ha Guidót látnám e szörnyű helyben, 76.
vagy Sándort, vagy az öccsüket, e kéjet
Branda-kútért nem adná szomjú lelkem.

S tán itt is egy már, ha valót beszélnek 79.
azok a lelkek, kik még jární tudnak; —
mit ér nekem, ki itt lekötve élek?

Ó csak annyival megkönnyülni tudjak, 82.
hogy száz év alatt egy hüvelyt haladnék,
milyen örömmel indulnék az útnak.

E völgyön értük végesvég kutatnék, 85.
bár tizenegy mérföldnyi az egész kör,
és egy felet keresztben is kiad még.

Miattuk estem ide büntetésből, 88.
ők csábítottak oly forintot verni,
melynek teljes három karatja rézből.»

«Kik azok ketten» — kezdtem én figyelni — 91.
«kik mint nedves kéz télen, párolognak :
itt látom őket melletted heverni?»

«Itt leltem már (s azóta nem mozogtak)» — 94.
felelt — «mikor lebuktam e vödörbe,
s úgy vélem, itéletnapig se fognak.

Egyik Sinon, Trója hamis görögje, 97.
másik József ellen tett csalfa vádat ;
és lázuktól feküsznek gőzölgve.»

S öklével egyik, talán bosszúságot 100.
érezve, mert ily megvetőn nevezte,
feszesre puffadt nagy hasára vágott,

s az mint a dob szól, olyat szólva, rezge. — 103.
Ádám mester se volt rest, archa csapta
karjával úgy, hogy ő is megérezte.

És aztán szólt: «Bár testem többi tagja 106.
oly nehéz, moccanni se bírna már-már :
karom szabad még, ilyen mozdulatra!»

Mint aki rossz álmát igaznak véli,
és álomnak kívánja, s ami úgy van,
minthogyha úgy nem volna, csak *reméli* :

136.

olyanná lettem, magamat az útban
menteni vágyva, s már a hallgatással
mentettem is: de ezt magam se tudtam.

139.

«Nagyobb hibát kisebb pironkodással
is mostak már le» — vigasztalt Vezérem —
«azért hát hagyj föl minden bánkodással.

142.

De gondold meg, kivel vagy? Ime *vélem* !
S ha olyan helyre jutsz, hol durva szóval
durva nép pöröl: lábad messze térjen,
mert ezt hallani vágyni: aljas óhaj!

145.

148.

HARMINCEGYEDIK ÉNEK

AZ ÓRIÁS KEZÉBEN

Nagy Károly serege Roncevalnál semmisült meg Ganellone árulása folytán: a legnagyobb hős Roland, a hátvédvel megszorulva, kürttel adott jelt, de hiába. (Megírja a *Chanson de Roland*.)

A Kútról l. XVIII. én. Montereccion Siéna erődje Firenze ellen. — A Gigászok, a Föld fiai, az istenek ellen lázadt óriások (Ephialtes, Tiphöüs, Titius, Briareus); Juppiter villámával sújtá le őket a flegrai csatában (vö. XIV. én. 58.). — Nimród, a bábéli torony építője, a nyelvzavar okozója. Scipió Hannibált Afrikában a Bagrada völgyében verte le, a zámái ütközetben. — Anteus (ki a flegrai csata idején még nem élt), oroszlánhússal táplálkozott; vele birkózott meg Herakles.

A római fenyőtoboz még ókori művészek bronzalkotása; embernagyságnál nagyobb. (Ma látható a Vatikánban.) — A friz legények híresek voltak magasságukról. — Garisenda a bolognai ferdetorony neve.

Kocitus a pokolfolyónak a Kút mélyén, a Föld középpontjában meggyült és befagyott része. (Vö. XIV. én. 118.)

MEDVEK ÉS MÓRISZOK

Így a nyelv, amely rajtam sebet ejtett, 1.
 befestve szégyen biborával arcom,
 újra balzsamot adni nem felejtett:
 mint, mondják, Achilles dsidája harcon 4.
 sebet osztott, de második ütéssel,
 enyhíteni tudott a fájó karcon.
 Így fordítottunk hátat megvetéssel 7
 a ronda völgynek, és mentünk a parton
 nem zavarva egymást beszélgetéssel.
 Nem volt itt éj, se nap, csak örök alkony. 10.
 Szemem keveset láthatott előre,
 de egy kürtszót hallottam szörnyű hangon,
 hogy a mennydörgés rekedt lenne tőle; 13.
 s szememet arra vonta ez a kürtjel,
 ahonnan gondolám, hogy hangja jőne.
 Mikor a frank gyászos harcban terült el, 16.
 s Nagy Károly elveszíté szent hadát,
 Róland sem búgott ilyen szörnyű kürttel.
 S még nem soká néztem az éjszakát, 19.
 hát mintha arra sok nagy tornyot látnék,
 s kérdém: «Milyen város van odaát?»
 «Mivelhogy szemed e homályon át még 22.
 nem ér oly messzeségig» — szólt a Mester —
 «amit látsz, csak káprázat, csalfa játék.
 S meglátd, ha addig érsz, hogy földi testtel 25.
 járók szeme messziről mint csalódik;
 azért kilépni egy kicsit ne restelj!»

Aztán keze kezembe kapcsolódik, 28.
s szól: «Hogy a hamis kép után ne lássad
különösnek, feltárom a valódit.

Nem tornyok azok, hanem óriáshad: 31.
körben állnak a kútban, s köldökig nyúl
ki testük mélyéből a kútnylásnak.»

Mintha a köd halkan oszolva ritkul, 34.
a szem csak lassan tudja megítélni
páráin által, hogy mi rejtezik túl:

úgy én, átfúrva ezt a vastag éji 37.
leget, s a parthoz közeledve jobban,
csalódni szünnén, kezdtem íme félni.

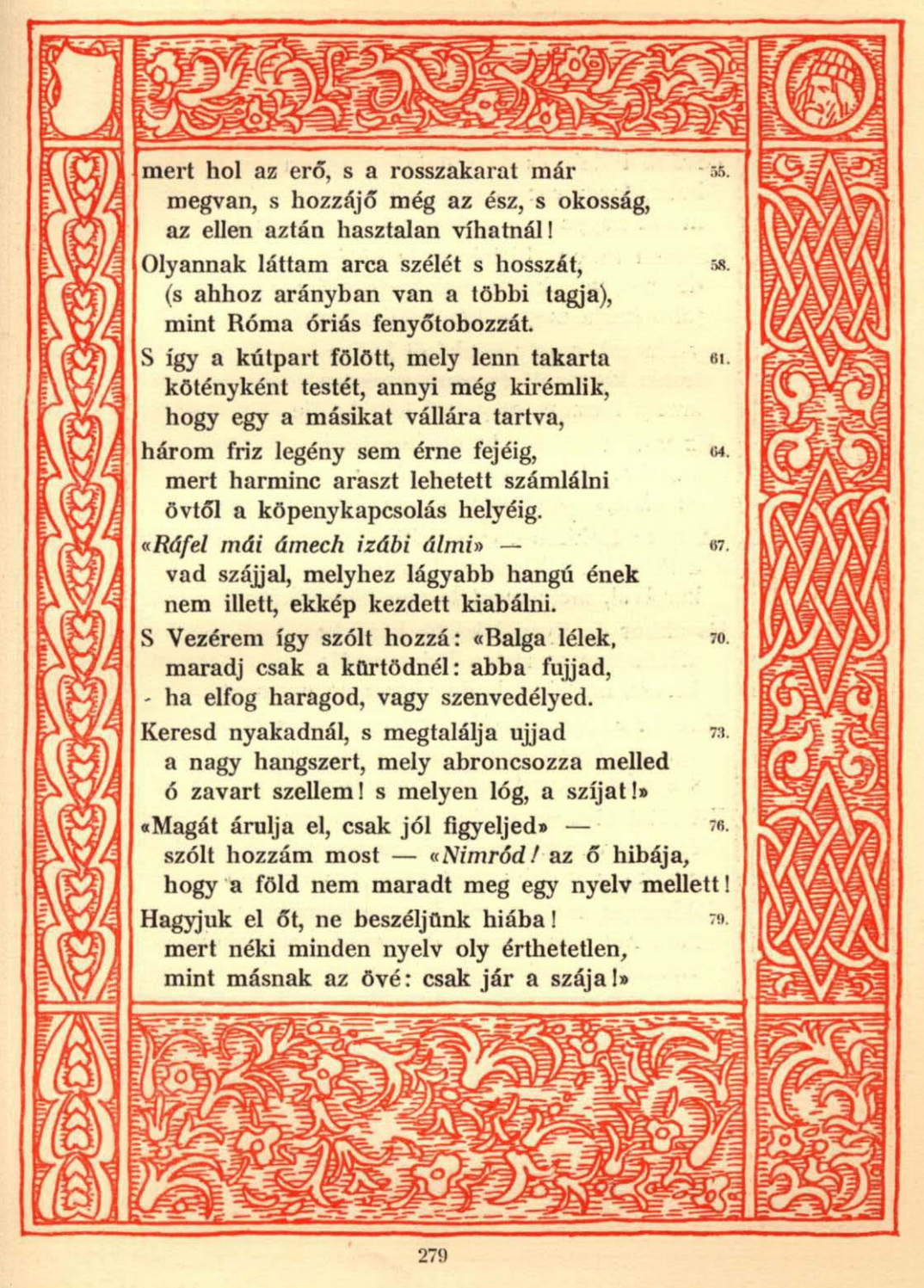
Mivel mint Montereccion csúcs ahogy van 40.
nagy tornyok koszorújával körözve:
úgy tornyosodtak a nagy Kútból ottan,

féltesttel körben kinyúlva fölötte 43.
az iszonyú Gigászok, kiket égből
Juppiter most is fenyeget dörögve.

S egynek már arcát láttam a sötétből, 46.
s vállát és mellét, s hasa nagy darabját,
s a karját, mely lecsüggve kétfelé dől.

A természet jól teszi, hogy manapság 49.
ily ekzekútort Marsnak már nem alkot,
s ily állatnak ki hagyta veszni magvát.

Mert aki megfontolja jól a dolgot, 52.
megérti hogy bálnát ily szörnyű hadnál,
s elefántot alkotni jobbnak tartott:

mert hol az erő, s a rosszakarát már 55.
megvan, s hozzájő még az ész, s okosság,
az ellen aztán hasztalan víhatnál!

Olyannak láttam arca szélét s hosszát, 58.
(s ahhoz arányban van a többi tagja),
mint Róma óriás fenyőtobozzát.

S így a kútpart fölött, mely lenn takarta 61.
kötényként testét, annyi még kirémlik,
hogy egy a másikat vállára tartva,

három friz legény sem érne fejéig, 64.
mert harminc araszt lehetett számlálni
övtől a köpenykapcsolás helyéig.

«Ráfel mái ámech izábi álmi» — 67.
vad szájjal, melyhez lágyabb hangú ének
nem illett, ekkép kezdett kiabálni.

S Vezérem így szólt hozzá: «Balgá lélek, 70.
maradj csak a kürtödnél: abba fujjad,
- ha elfog haragod, vagy szenvedélyed.

Keresd nyakadnál, s megtalálja ujjad 73.
a nagy hangszert, mely abroncsozza melled
ó zavart szellem! s melyen lóg, a szíjat!»

«Magát árulja el, csak jól figyeljed» — 76.
szólt hozzám most — «Nimród! az ő hibája,
hogy a föld nem maradt meg egy nyelv mellett!

Hagyjuk el őt, ne beszéljünk hiába! 79.
mert néki minden nyelv oly érthetetlen,
mint másnak az övé: csak jár a szája!»

Tovább indult, és én mögötte mentem 82.
 balra fordulva: és egy nyíllövésre
 másik nagyobb s vadabb gigászra leltem.

Én nem tudom, ki képes ily kötésre, 85.
 de meg volt kötve, bal karja előre,
 jobb karja meg a hát felőli részre,
 egy láncsal, amely nyakától lejőve 88.
 testén kigyózott és azon a részen,
 amely látszott, őt gyűrű tellt belőle.

«Ez volt a gőgös, aki oly merészen 91.
 Juppiter ellen erejét próbálta:
 ez bűne,» — szólt Vezérem, intve, nézzem.

«A neve Ephialtes. Ő csinálta 94.
 a lázadást, s isteneket ijesztett
 karjával, mely most le van kötve, hátra.»

Es akkor én ilyen kérdésbe kezdek: 97.
 «Hallottam szertelen Briareusról:
 kérlek, ha lehet, hadd láthassam ezt meg.»

Mire ő: «Majd meglátod Anteust» — szól — 100.
 «ki közel van, beszél, és láncolatlan,
 s a kútfenékre tesz e parti csúcsról.

Kit látni kívánsz, sokkal távolabb van 103.
 és meg van kötve, és ehhez hasonlít,
 csakhogy vadabb még ennél arculatban.»

Földrengés, melytől minden összeomlik, 106.
 nem ráz meg tornyot úgy, mint e szavaktól
 Ephialtes fejtől meginga combig.

Mindjárt meghalok, azt gondoltam akkor: 109.

és ha nem látom, hogy meg van kötözve,
meghaltam volna már a gondolattól.

De mi tovább mentünk, elérve közbe 112.

Anteust, aki úgy állt a gödörben,
hogy fej nélkül öt singre nyúlt ki törzse.

«Ó te, kinek keze a véres völgyben, 115.

hol Scipiónak neve tündökölt,
s Hannibál hada futott összetörten,

ezer oroszlánt prédakép megölt; 118.

s ki ha ott lettél volna, hol fivérid
küzdöttek, van ki hiszi, hogy a Föld

fiai a nagy győzelmet megérik: 121.

ne vess meg, tégy le minket Kocitushoz,
hol szörnyű vize befagyott a mélyig.

Ne küldj Tiphthoszhoz, se Titiuszhoz! 124.

hajolj le; mert társam meg tudja tenni,
amit kérhet egy pokolbéli bús rossz.

Ne fintorogj: mert híred tudja vinni, 127.

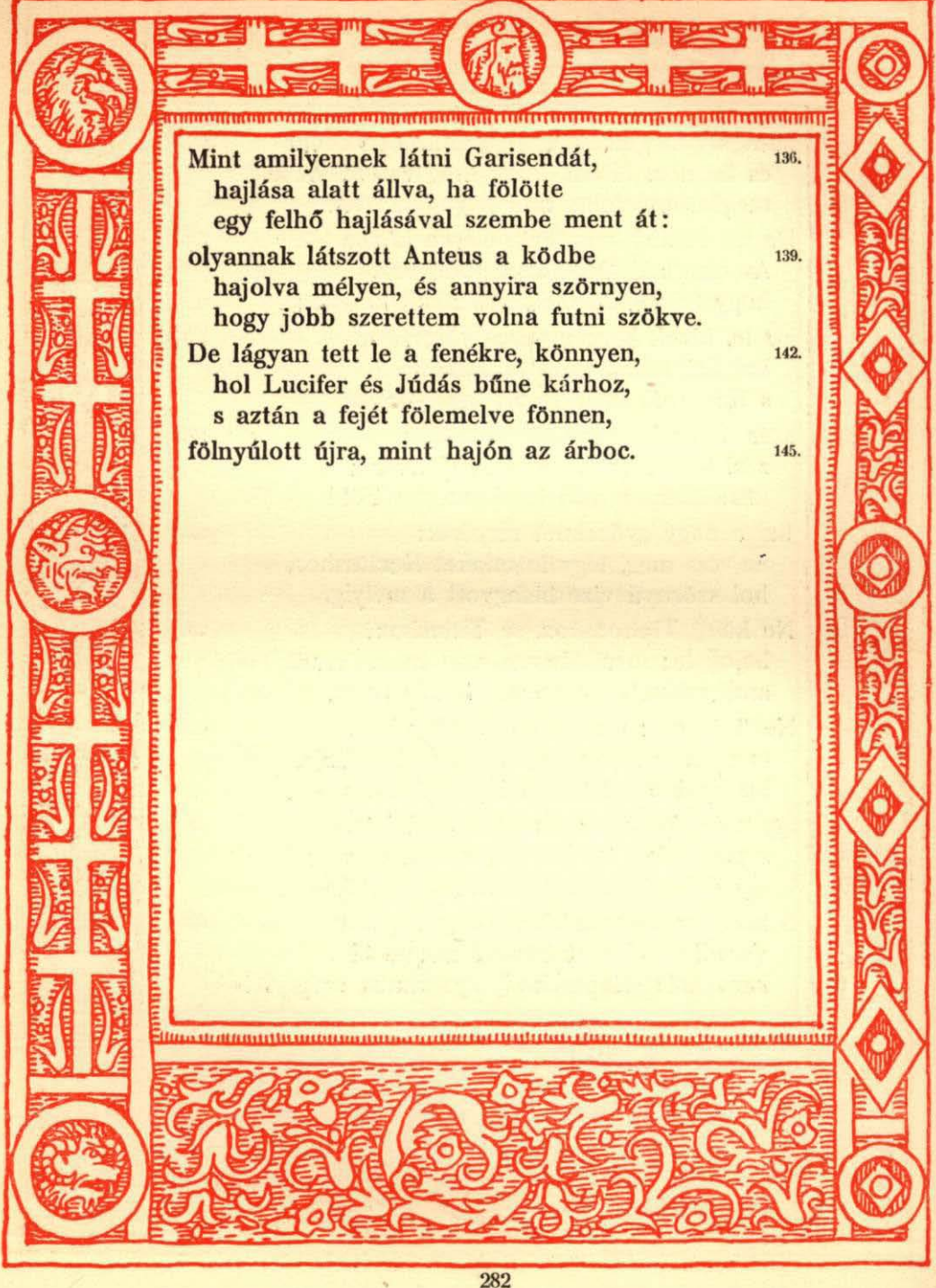
mert él még, és még hosszú élet várja,
ha Ég idő előtt nem fogja híni.»

Így szól Vezérem; s az kezét kitarja, 130.

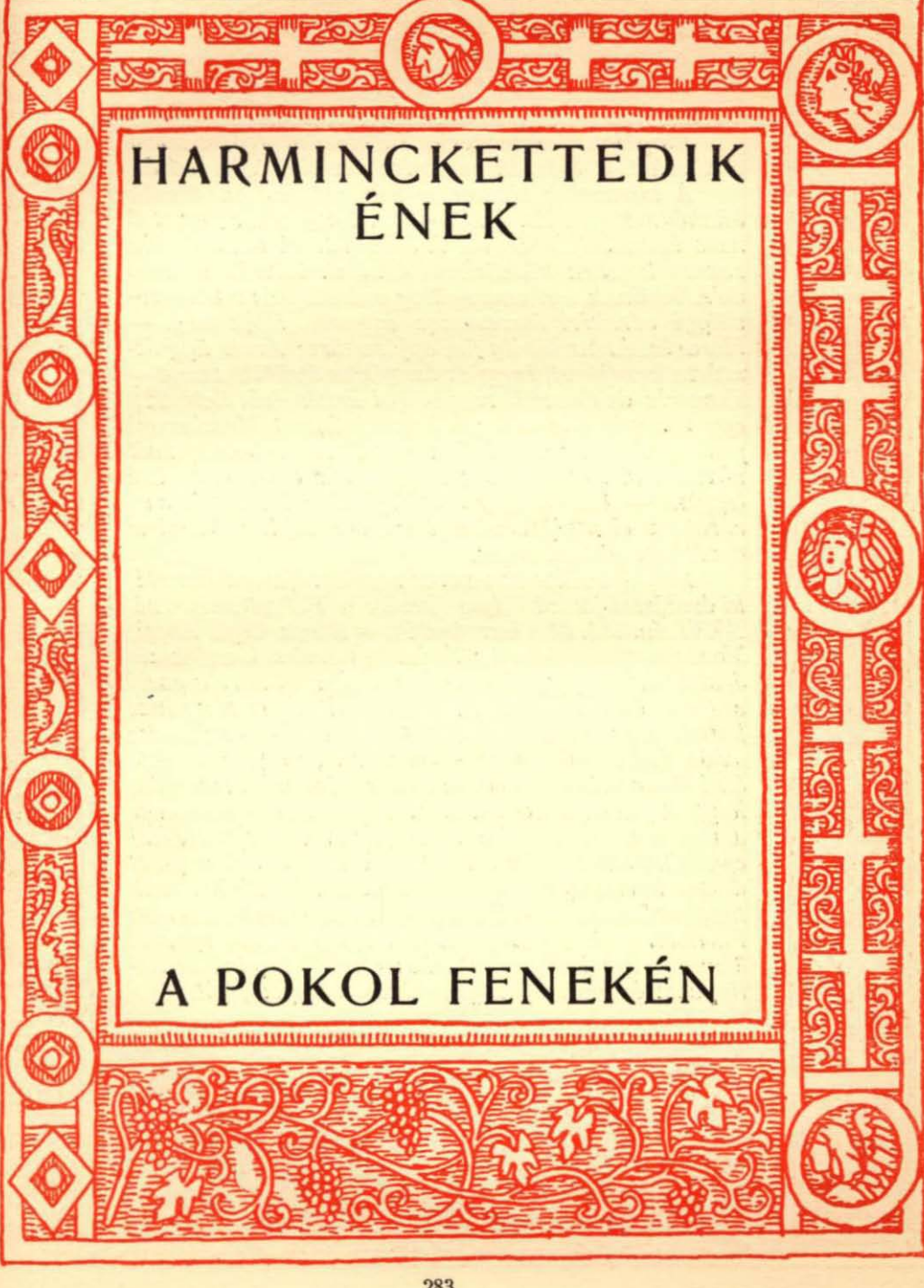
s megfogja őt e kézzel, melyet egykor
oly dühhel kulcsolt Herkules nyakára.

S magát a nagy kézben érezve ekkor 133.

Vergiliusz ekként beszélt nekem tárt
karokkal: «Kapaszkodj nyakamba meg jól!»

Mint amilyenek látni Garisendát, 136.
hajlása alatt állva, ha fölötte
egy felhő hajlásával szembe ment át:
olyannak látszott Anteus a ködbe 139.
hajolva mélyen, és annyira szörnyen,
hogy jobb szerettem volna futni szökve.
De lágyan tett le a fenékre, könnyen, 142.
hol Lucifer és Júdás bűne kárhoz,
s aztán a fejét fölemelve fönnen,
fölnyúlott újra, mint hajón az árboc. 145.

The page is framed by a decorative border in red ink. The border consists of several repeating elements: a diamond shape with a central dot, a circle with a central dot, a stylized floral or scrollwork motif, and a circular medallion containing a profile of a classical figure. The top and bottom borders are wider and feature a more complex, dense pattern of scrolls and floral motifs. The central area is a large, empty rectangular space.

HARMINCKETEDIK
ÉNEK

A POKOL FENEKÉN

Amphion a mese szerint énekével mozgásra bírva a köveket, a Múzsák segítségével építé Théba várát.

A kilencedik körben, a Kút mélyén az árulók bűnhődnek (vö. XI. én. 52—66.). Négy alkör; az első neve Kaina, Kainról (vö. V. én. 107.). Itt vannak, kik rokonaik ellen követtek el árulást. Köztük Alberto de'Albertinak, a Bisenzo-völgy urának fiai; a Bisenzo-völgyi várakért összeeszeve egymást ölték meg. — Mordréc, Artur király fia, apjára tört; Artur úgy átszúrta kardjával, hogy az árnyékán átsütött a nap. — Focaccia de'Cancellieri, pistojai Fehér (vö. életr. 22.) egy rokonát ölte meg; a firenzei Sassol Mascheroni pedig gyámfát; Camiscion Pazzi azt a rokonát, kivel közösen birt egy várat: hogy a vár egészen az övé legyen. — Carlin Pazzi fehérpárti létére a rábizott várat az ellenség kezére játszotta: saját rokonai is a várban foglyul estek.

Második alkör Antenóra: neve a trójai Antenorról, ki árulással játszú Ulisses kezére a Palladiumot (vö. XXVI. én. 63.). Itt a hazaárulók. — Bocca degli Abati, Montapertinél (életr. 8.; X. én. 86.) a zászlótartó kezét árulásból levágta, hogy elejtse a zászlót, mire a guelf csatasor összezavarodott. — Buoso di Duera sok pénzt kapott Manfredtól, hogy ellenálljon a franciáknak; aztán Anjou Károlytól is pénzt vett, hogy átengedje őket (életr. 7. és 10.) — Beccheria apátot arról vádolták, hogy a ghibelineket pártolja. — Gianni del Soldanier a víg barátok elüzése után (életr. 10., XXIII. én.) egy pillanatra ghibelin létére kezébe keríté a guelf állam kormányát. — Ganellonéről l. a XXXI. ének magyarázatát. — Tribaldello francia pénzért elárulta Faenzát. — Tideusz a thébavívó hét király egyike: Menalippusz halálra sebesíté; erre ő megölte Menalippuszt és haláláig rágta dühében koponyáját.

Ha volna rímem, olyan durva, vak, 1
hogy megfeleljen e gonosz veremnek,
melynek a többi szikla hídja csak,
bővebb levét préselném szellememnek, 4.
de mert szavam nem tud rekedve nyögni,
csak félelemmel fogok énekelemnek.
Mert a világ mélyét rímekbe kötni 7.
csacsogó nyelvnek nem való, sem annak,
ki csak *papát, mamát* képes gügyögni.
De hogy a tény feleljen meg szavamnak, 10.
segítsenek a Nők, kik Théba várat
emelni segítettek Amphionnak.
Ó Nép, mely mindennél lejjebbre szállott! 13.
olyan helyen vagy, melyről szólni is rossz,
mért nem lettél inkább juh, kecske, állat!
Mikor a Kút mélyén voltunk, az izmos 16.
lábnál, mi csöppek: a magasba néztem,
a Kút falára, melytől mélye titkos.
De költőm így szólt: «Vigyázz a menésben, 19.
és hogy szegény testvéreid fejére
ne lépjen lábad, tartsad mindig észben.»
Csak ekkor néztem a lábam elé le, 22.
s egy tavat láttam, mely befagyva mélyen,
nem mint víz, hanem mint üveg fehérle.
Sohasem fagy be ily vastagra télen 25.
Ausztriában sem a Duna kérge,
sem zord honában a Don ily fehérén.

S bár Táंबरlic hegy esne rá e jégre 28.
szélén: akkor se mondaná hogy: *krikk!*
bár Pietrapana is rádölné végre.

Mint béka orrát ha kidugja víg 31.
koaxozással, mikor a parasztlány
már a kalászszedésről álmodik:

ugy addig, hol a szégyen űlt az arcán, 34.
száz fej kékült ki, s kelepelt fogával,
a többi részét jég alatt fagyasztván,

Lefelé fordul mindegyik nyakával; 37.
és mindegyiknek ajka a hidegre,
és síró szeme a kínokra rávall.

S megláttam, amint néztem e fejekre, 40.
kettőt, egymást érintve oly szorossan,
hogy össze volt a fűrtjük keveredve.

«Mondjátok, bús szorongók, hadd tudhassam, 43.
kik vagytok?» — szóltam, s ők felém emelték
fejüket, nyakban felgömbítve lassan.

S egy percre könnyüket arcukra ejték 46.
eddig csak bellül nedves szemeik,
míg a fagy ujjai bereteszelték,

(vaskapocs így fát fához nem szorít); 49.
s erre mint két kemény csőr, összekoppan
a két fej, melyet a düh elborít.

S egy másik, kinek arca fel se bukkan, 52.
(füle lefagyott; üres helye kék folt):
«Mit nézel, mint a tükröt?» — szól unottan. —

«De ha kívánod tudni, ki e két holt: 55.
a föld, honnan Bisenzo völgynek árad,
egykor Alberto apjuké, s övék volt.

Testvérek, s ha még egy ily szörnyű párat 58.
keres valaki, méltót, jégbe hűtni:
egész Kainán át hiába fárad.

Nem, az se méltóbb, kinek általütni 61.
szívét, s árnyát egyszerre tudta Ártur;
Focaccia sem; sem az, ki szemlesütni
itt mellettem tanul, s elzár a tájtul: 64.
ő Sassol Mascheroni; és ha toszkán
vagy, ismered: kiáll a jégből álltul.

De tudd meg, hogy ne faggass többet osztán, 67.
hogy én vagyok Camiscion Pazzi; várom
Carlint, hogy mentse bűnöm, ráfokozván.»

S száz arcot láttam még e síma tájon, 70.
fagytól lilán; hogy sohasem mehettem,
azóta sem, jég tükrén, úgy utálok.

S míg így csuszongtunk a középre ketten, 73.
ahol minden súly összegyűl az aljban,
és én remegtem az örök hidegben:

végzet volt? véletlen? vagy úgy akartam? 76.
már nem tudom; de járva a fejek közt,
lábammal megbotoltam egyik archan.

Kiáltott: «Mért tiporsz e bús sereg közt? 79.
És mért tiporsz engem, ha Montaperti
boszúja nem nyert benned újra eszközt?»

És én ; «Ó mester, várj itt, míg kifejti 82.
e szellem azt, amért gyötör a kétség;
aztán kedved szerint fogok sietni.»

És ő megállt; s én szóltam a sötétség 85.
fiához: «Ki vagy itt e jégverembe
te, ki nagyot zúgysz, bár kicsiny a vétség?»

«Ki vagy te, aki mást így rugva szembe, 88.
sétálsz keresztül» — felelt — «Antenórán:
rúgásod élőtől se volna gyenge.»

«Én élek» — szóltam — «és még jöhet órám, 91.
hogy híressé tehetlek, ha kívánod,
neved sok híresség közé beróván.»

Felelt: «Én ép ellenkezőt kívánok: 94.
eredj el innen, többet ne zavarj már!
Nem kell hizelgés Kocitusz tavának!»

Ekkor megfogtam, lehajolva, hajnál, 97.
s szóltam: «Mondd meg a nevedet, különben
fejedben nem marad egy árva hajszál.»

«S ha egy hajszál sem marad is fejemben, 100.
nem mondom meg» — szólt — «ki vagyok, sem arcom
föl nem vetem, hogy tudnál látni szemben.»

S haját már ujjam közt csavarva tartom; 103.
ugatott, s arcát jégre lapította,
s már több csombókot kitépett a markom,

mikor egy másik: «Mi bajod te, Bocca? 106.
Ugatsz? Nem elég hogy fogat csikorgatsz?
Mi ördög lelt már?» — így kiált dohogva.

«Most már csak hallgass» – mondtam – «bárha hallgatsz 109.
gaz áruló! hazádba (szégyenedre),
viszek igaz hírt: attól nyugton alhatsz!»

«Hazudd azt ott fönn, ami jut eszedbe! 112.
De ha meglátod még édes hazádat,
erről is szólj, kinek úgy perg a nyelve.

Bezzeg siratja a francia sápot. 115.
Elmondhatod: *Láttam Duéra lelkét,*
hol a hűsben az árnyak hada sápad.

És ha kérdeznék, kiket rejt e hely még: 118.
Beccheria van épen oldaladnál,
kinek nyakát Firenzében leszelték.

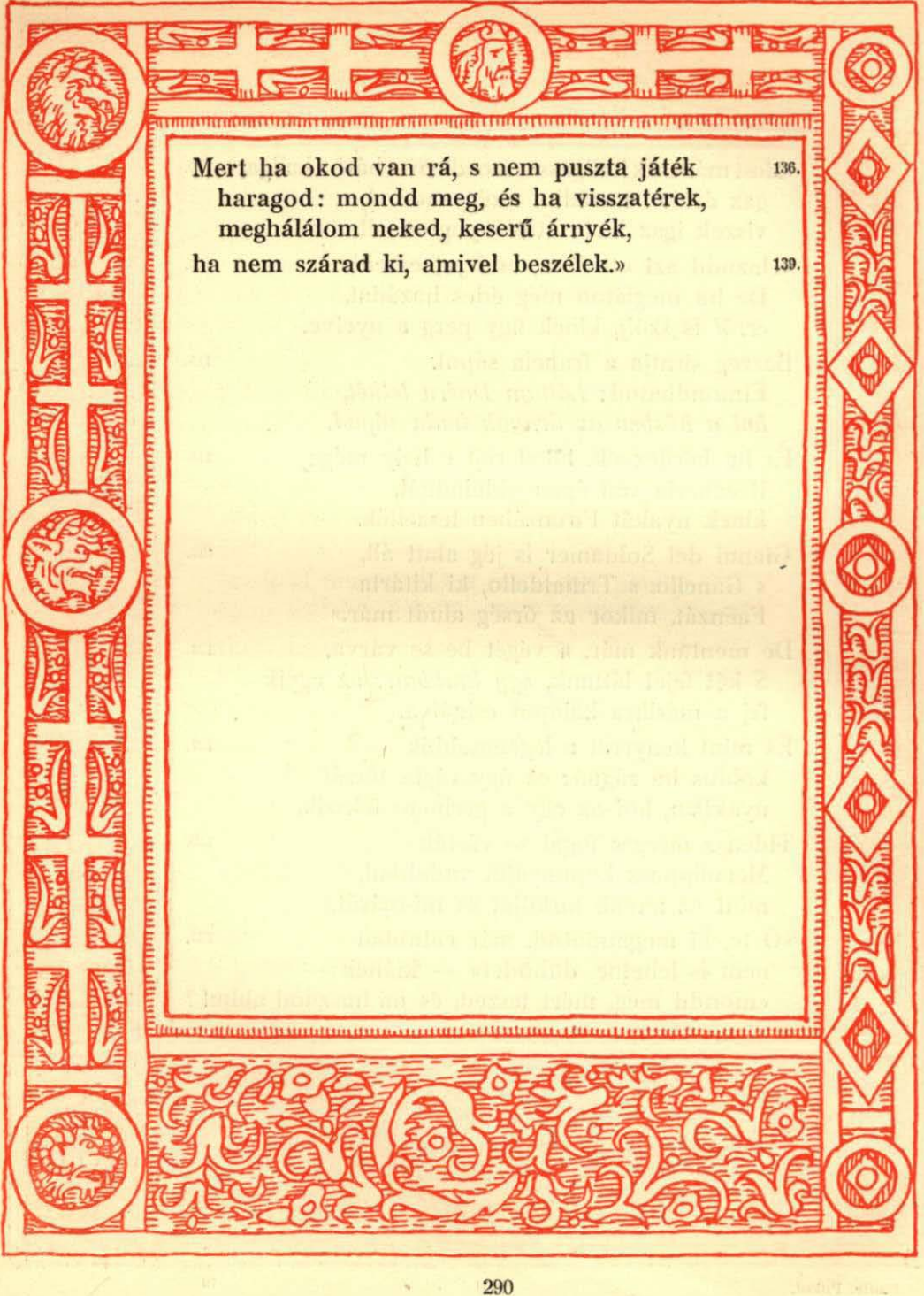
Gianni del Soldanier is jég alatt áll, 121.
s Ganello, s Tribaldello, ki kitérta
Faënzát, mikor az őrség aludt már.»

De mentünk már, a végét be se várva. 124.
S két fejet láttunk, *egy lyukban*: az egyik
fej a másikra kalapot csinálva.

És mint kenyerét a legéhesebbik 127.
koldus ha rágná: ez úgy rágta társát
nyakban, hol az agy a gerincre fekszik.

Tideusz mérges fogai se vásták 130.
Menalippusz koponyáját vadabbul,
mint ez annak tarkóját és mi-mását.

«Ó te, ki megmutatod, már rutabbal 133.
nem is lehetne, dühödet» — kiálték —
«mondd meg, mért teszed, és mi hasznod abbul?»

Mert ha okod van rá, s nem puszta játék 136.
haragod: mondd meg, és ha visszatérek,
meghálálom neked, keserű árnyék,
ha nem szárad ki, amivel beszélek.» 139.

HARMINCHARMADIK
ÉNEK

UGOLINO
ÉS AZ ELEVEN KÁRHOZOTTAK

Ugolino della Gherardesca grófról l. életr. 15., 16. Gaddo és Uguccione fiai; Brigata és Anzelmo unokái. — Bukását Ruggieri érseken kívül a Sismondi, Lanfranchi és Gualandi családoknak köszönhette. A tornyot, hol zárva volt, éhség tornyának nevezték azóta. A si nyelvről l. életr. 13. — Gorgona és Caprára két sziget az Arno torkolatánál. — Thébában hajdan szörnyű dolgok történtek (vö. a XXX. ének elejét).

A kilencedik kör harmadik alköre Ptolomea; így nevezve Ptolomeusról, Jerikó kormányzójáról, aki asztal fölött ölte meg ipát és annak fiai, a biblia szerint. Azok szenvednek itt, akik vendégeikkel szemben követnek el árulást. — Alberigo szerzetes haragosát Manfredó Manfredit, ebédre hitta s úgy ölette meg; a jelszó volt, melyre a gyilkosok előrohantak: Jőjjön a gyümölcs! — Atropos a párkák egyike, aki az élet fonalát elvágja. — Branca d'Oriáról l. XXII. én. és életr. 12. Branca d'Oria és ipa Zanche Mihály is, genovaiak voltak.

- Felemelé a szörnyű lakomátul 1.
száját a bűnös, megtörülve szépen
a fej hajában, melyet rága hátul,
s kezdé: «Óh hát megint véresre tépjem 4.
a kint, amely szívemet elszorítja
már rágondolva, nemhogy még beszédben.
- De hogyha szavam léssen az a csira, 7.
mely szégyent hoz ez áruló fejére,
láss beszélve sírni s beszélni sírva.
- Nem tom ki vagy s e kárhozat helyére 10.
miként jöttél; de Flórenc szép vidékén
szülöttnek sejtet szavaid zenéje.
- Tudd meg hát: Ugolinó gróf valék én 13.
s ez itt Ruggieri érsek: mért vagyok
ilyen szomszédja, elválík a végén.
- Hogy tette azt, hogy benne bízva sok 16.
ármánya által bús fogságba estem
s elvesztem: elbeszélni nincsen ok.
- Azért csak mit nem tudhatsz még, lefestem 19.
hogy lássad azt, van-é okom haragra,
lefestem, mily csúf halált halt a testem.
- Keskeny nyílás vet fényt a bús falakra, 22.
miknek éhségem ád nevet azóta,
s hol még sok ember lesz börtönbe rakva.
- S már e nyíláson át fogságom óta 25.
több holdat láttam, míg jövömnek fátylát
egy rossz álom előttem szétnyitotta.

-
- Álmomban ez egy farkast és családját 28.
üzött fel úri vadászként a hegyre,
amelytől Luccát Pizából nem látják.
- Tanult, sovány ebekkel űzte egyre 31.
s Sismondi és Lanfranchi és Gualandi
vele együtt kergették vetekedve.
- Fáradtan már alig bírtak haladni 34.
a farkaskölykök s ezer harapásnak
sebével láttam őket ott maradni.
- Napkölte előtt fölébredve másnap 37.
hallám, hogy fiaim kenyeret kérnek
nyögő hangján álmoközi sírásnak.
- Kő vagy, ha nem sír benned is a lélek 40.
elgondolván, ez mily érzésre keltett;
kik itt sem könnyeznek, min könnyeznének?
- Felébredtek s az óra már közelgett, 43.
amikor enni szoktak nékik adni,
de álmából mindegyik rosszat sejtett.
- S hallám az alsó zárat elcsukatni 46.
a szörnyű tornyon; és szemükbe néztem
fiaimnak — s hangot se tudtam adni.
- Nem sírtam — kővé váltam már egészen — 49.
de sírtak ők, s szólt Anzelmocska végre
«Mi lelt apám? mért nézel oly sötéten?»
- Ekkor se sírtam, sem a kérdésre 52.
nem válaszoltam aznap, sem az éjjel,
amíg a másik nap nem jött az égre.

Amint a kínos tömlőc némi fénnyel 55.
világosúlt és én borzadva láttam
arcomat négy arcon tükrözni széllyel,

két öklömet kétségbeesve rágtam; 58.
s ők azt gondolván, étel éhe dulja
testem, így szóltak felugorva bátran:

«Atyánk, nem lesz szívünknek ennyi bújja, 61.
ha minket eszel! Te ruháztad csontunk
e vézna hússal: — vedd magadhoz újra!»

Aznap, se másnap, több egy szót se mondtunk, 64.
nem búsítottam őket több sohajjal —
mért nem nyíltál meg föld, elnyelni gondunk?

Mikor negyedszer így talált a hajnal, 67.
Gaddo magát előttem elvetette:
«Apám mért nem segítesz!» — nyögte jajjal.

Azzal meghalt. S mint most látsz engemet te, 70
sorban elesni láttam mind a hármat
ötöd- s hatodnap, kínok közepette.

S már vakon keresém négy fiacskámat 73.
kezemmel; s két nap nevük egyre mondtam
míg többre ment az éhség, mint a bánat!»

Amint végezte, szemforgatva nyomban 76.
a nyomorult fejet kezdé harapni
s foga kemény volt, mint eb foga, csontban.

Aj, Píza, örök botrány fogsz maradni 79.
a szép hazában, ahol a sí járja.
Mert a szomszédság rest példát mutatni,

- támadjon fel Gorgóna és Caprára 82.
s az Arnót torlaszolják el keresztbe,
hogy benned mindent megfullasszon árja.
- Bár Ugolino vesztedet kereste 85.
s minden várad eladta volna tényleg,
nem vonhatnád fiait ily keresztre.
- Ártatlanok, hisz nem sok éve élnek, 88.
új Thébae! Uguccione és Brigata
s a kettő, kiket fenn nevez az ének.
- Tovább mentünk, hol a jég síma háta 91.
más népet főd be zordan, kiknek arca
van fölfelé a jégből, nem a háta.
- S a könny maga a könnyet visszatartja, 94.
hogy a könnyek befelé visszaszállnak,
hogy több legyen a kín nyomása, harca.
- Mert a legrégebb könnyek összeállnak 97.
s a szemnek gödrét megtöltvén előre
az arcon kristálysisakot csinálnak.
- S bár, mint kinek megkeményült a bőre 100.
érzéketlen volt arcom: a hideg
minden érzését elrabolta tőle,
- mégis úgy tetszett, szél legyinti meg. 103.
És kérdém: «Mester, ki mozgatja ezt már?
Nem alszik itt lenn minden lengeteg?»
- S felelte: «Útunk ama tájra kezd már 106.
vinni, hol saját szemed válaszol majd,
meglátva az okot, amelytől ez száll.»

- A fagy varából most elénkbe sóhajt 109.
 egy hang: «Ó lelkek, kik annyira szörnyen
 vétkezettetek, hogy vár a legalsó part,
 ó törjétek le, hogy egy percre könnyen 112.
 kisírjam kínom, ezt a szörnyű fátylat
 szememről, míg majd ráfagy újra könnyem.»
 Feleltem: «Mondd ki vagy, ha az a vágяд 115.
 hogy legyen kedvem emlékezni rád; —
 s ha nem segítek, e jég vessen ágyat.»
 Felelt hát: «Én Alberigo barát, 118.
 gonosz gyümölcs gonosz kertésze voltam,
 s kapok most a fűgéért datolyát.»
 «Ó» – mondtam ekkor – «itt vagy hát már, holtan?» 121.
 S ő: «Nem tudom, fenn jár-e a világban
 testem, vagy elpihent a síri boltban,
 mivel az megvan itt Ptolomeában, 124.
 hogy ide gyakran előbb hull a lélek
 mint Atropos kárt tenne fonalában.
 És hogy e könnyből fagyott régi kéreg 127.
 súlyát szememről szívesebben elvedd,
 elmondom, hogy mihelyt e szörnyű méreg,
 árulás vétke, szennyezi a lelket, 130.
 testét egy démon elfoglalja s benn ül,
 míg ideje lejár s a vére cserged.
 S a lélek addig ilyen kútban enyhül, 133.
 s tán jár a teste még ez árnyak ott fönn,
 aki már rég mellettem ideleln hül.

- Te tudhatod ki nemrég még a földön 136.
 éltél; ser Branca d'Oriának nevezték,
 s több éve mult, hogy e hely néki börtön.»
- «Félek, hogy megcsalsz» — mondtam — «hiszen ezt még, 139.
 ezt a ser Branca d'Oriát ki se vitték,
 eszik, iszik, alszik s ruházza testét.»
- «Fönn» — szólt — «hol a Rondakörmök hevíték 142.
 neki a szívós szurkot föni, forni,
 Zanche Mihály úr meg sem érkezett még,
 mikor már ennek a testébe holmi 145.
 ördög jött és egy rokonába, szállni,
 kivel az árulást merték koholni.
- De nyujtsd kezed már valahára szánni: 148.
 nyisd föl szemem!» — És én föl nem nyitottam
 és jótett volt, gonoszul véle bánni.
- Aj Genova! minden baj megvan ottan! 151.
 s az erkölcsöt lakói messze küldik.
 Genova! mért nem pusztúlsz el legottan?
- Mert ezt a vásott romagnai földit 154
 olyannal láttam Kocitusz tavában,
 kinek a lelke Kocituszba' fördik
 s a teste élve jár-kel Genovában. 157.

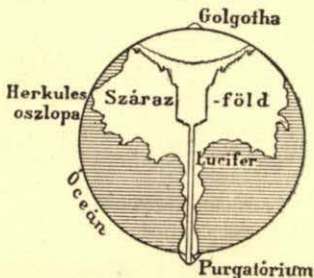
HARMINCNEGYEDIK
ÉNEK

A FÖLD KÖZÉPPONTJA

Vexilla regis prodeunt: egy templomi ének kezdete («a király zászlói jönnek»). Dante hozzáteszi: *inferni*: a pokoli király zászlói közelednek.

A kilencedik kör negyedik alköre a Judecca, nevezve Judásról; a legmagasabb dolgoknak, az Istennek, a világszászárságnak úrulói vannak itt. (V. ö. életr. 34.) — Itt van Lucifer (Dis) ki a legszebb angyal léteire fellázadt az Isten ellen: most ő a leg-rutabb ördög. E Luciferben mintha az emberiség bűne volna megtestesítve: három arca a három emberfajt jelképezi. Brutus és Cassius, a Caesar gyilkosai: a világszászárság apostolának szemében majdnem egyenrangú bűnösök Judással.

Lucifer a jég közé van fagyva, de oly óriás, hogy szőre maga embervastagságnyi rést tart fenn a jég és a test között. Teste közepén van a föld középpontja; erről és a súlyviszonyokról igen tiszta fogalmi vannak Danténak. A mi félgömbünk födele a nagy kontinens (Európa, Ázsia, Afrika, az akkor ismert világ): középpontja a Golgotha, a Megváltás hegye. A tulsó félgömb óceán: de közepén egy szigeten van a tisztulás hegye: a Purgatórium. (V. ö. XXVI. én.)

Lucifer elé értek Dantéék nagyszombal estéjén. A csillagokhoz kiérték 1300 husvét vasárnapjának reggelén.

«*Vexilla regis prodeunt inferni* 1.
felénk; azért előre nézz, keresve» —
szólt mesterem — «ha fel tudnád ismerni.»

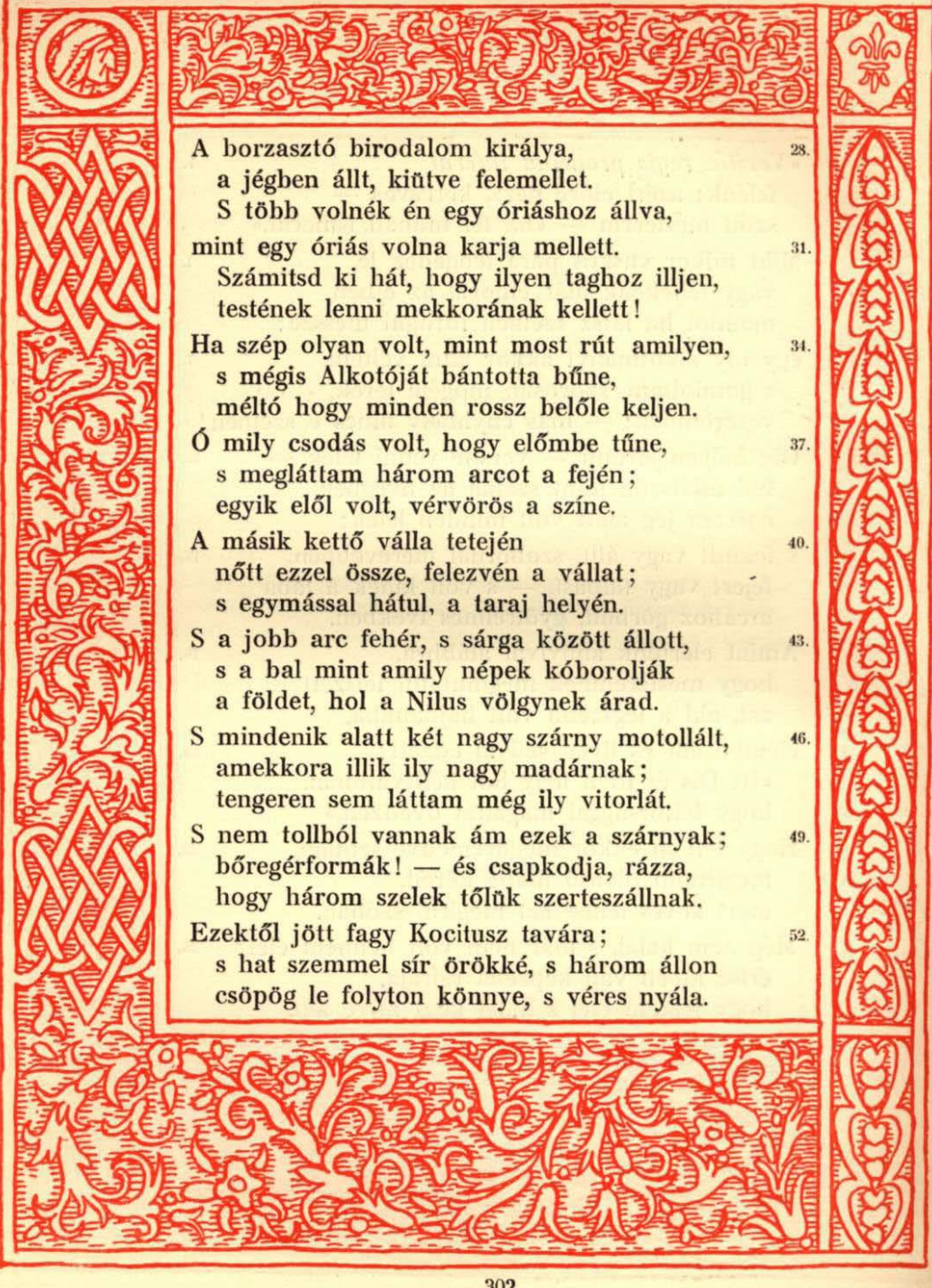
Mint mikor vaskos pára lengedez le, 4.
vagy féltekénk már elborúl az éjben,
malmot ha látsz szélben forogni messze:
egy oly alkotmányt akkor látni véltem, 7.
s gondoltam, szorosán mögéje térek
vezéremnek; — más enyhely nincs e szélben!

Oly helyen jártam — versbe venni félek — 10.
hol átlátszón mint száлка az üvegben,
egészen jég alatt volt minden lélek;
s feküdt vagy állt, szobornál merevebben, 13.
fejest vagy talpast, — s volt kinek a lába
arcához görbült, gyötrelmes ívekben.

Amint elértünk annyival alábbra, 16.
hogy mesteremnek megmutatni tetszett
- azt, aki a legszebb volt hajdanába,
élembe állt és ilyen szóval edzett: 19.
«Itt Dis és itt a hely hol kell valóban,
hogy bátorsággal magadat övedzed.»

Hogy lettem ekkor megdermedve szóltan, 22.
megírnom olvasó hiába kéred,
mert kevés lenne azt megírni szóban.

Még nem halál, s már nem volt bennem élet; 25.
értse kiben van képzelet csírája,
hogy lelkem élet s halál közt mivé lett.

-
- A borzasztó birodalom királya, 28.
a jégben állt, kiütve felemellet.
S több volnék én egy óriáshoz állva,
mint egy óriás volna karja mellett. 31.
Számítsd ki hát, hogy ilyen taghoz illjen,
testének lenni mekkorának kellett!
- Ha szép olyan volt, mint most rút amilyen, 34.
s mégis Alkotóját bántotta bűne,
méltó hogy minden rossz belőle keljen.
- Ó mily csodás volt, hogy előmbe tűne, 37.
s megláttam három arcot a fején;
egyik elől volt, vérvörös a színe.
- A másik kettő válla tetején 40.
nőtt ezzel össze, felelvén a vállat;
s egymással hátul, a taraj helyén.
- S a jobb arc fehér, s sárga között állott, 43.
s a bal mint amily népek kóborolják
a földet, hol a Nilus völgynek árad.
- S mindenik alatt két nagy szárny motollált, 46.
amekkora illik ily nagy madárnak;
tengeren sem láttam még ily vitorlát.
- S nem tollból vannak ám ezek a szárnyak; 49.
bőregérformák! — és csapkodja, rázza,
hogy három szelek tőlük szerteszállnak.
- Ezektől jött fagy Kocitusz tavára; 52.
s hat szemmel sír örökké, s három állon
csöpög le folyton könnye, s véres nyála.

És úgy zúz egy-egy bűnöst mind a három
száján fogával, mint tiló a kendert
gyötörve mind, hogy mind egyszerre fájjon.

55.

És azt ki elülső szájába hemperg,
fogánál jobban karma tépi, hátán
csontig olykor nyúzván a bűnös embert.

58.

«Fenn akit legjobban gyötör a Sátán» —
szólt költőm — «Júdás az Iskarióti.
Feje benn van, lába kilóg a száján.

61.

A másik kettő, kiknek feje lóg ki:
az Brutus — a fekete szájból ez csügög,
ládd, hogy nyújtózik, nem tud szót se szólni.

64.

Meg Cassius — nézd azt a vastag testűt.
De már az éj közelget; már mi mostan
mindent láttunk, utunkat újra kezdjük.»

67.

Amint kivánta, nyakába fogóztam,
és ő alkalmas helyen, és időben
mikor szétnyilt a Sátán szárnya hosszan,
megkapaszkodott a szőrös csípőben,
és így szállt, szórról csipeszkedve szórre,
a tömött szőr, s jég közt ereszkedőben.

70.

73.

Mikor ott voltunk ahol a csípőre
forgó comb illik, csípő vastagába:
fáradtan és aggódva, útam öre
fejvel fordult oda, hol volt a lába,
és úgy fogózott, mint föl aki mászik,
azt hittem visszamászunk kín honába.

76.

79.

«Ilyen lépcsőn megyünk már, jól vigyázz itt!» 82.
szólt költőm mint lankadt utas lihegve,
«ily út visz onnan, hol a Bűn tanyázik.»

Aztán kilépett át egy szirtüregre, 85.
és engemet leültetett a szélén,
s gonddal ő is mellém ereszkedett le.

Szemem most felvettem, szinte félvén 88.
látni, mint láttam Lucifert viszont, —
s láttam — lábával éghez evickélvén!

Hogy bámulást éreztem, és iszonyt, 91.
gondolja, ki tudatlan most se tudja,
mily pontot hágtam át, és mily viszonyt.

«Talpra!» — szólt mesterem — «mert rossz az útja, 94.
és hosszú még célunknak, és a nap már
pályáját harmadfél órája futja.»

Szép padló, mint a palotás uraknál 97.
nem volt itt; sem természetvájít üregnél
egyéb, rossz földnél, fénytelen falaknál.

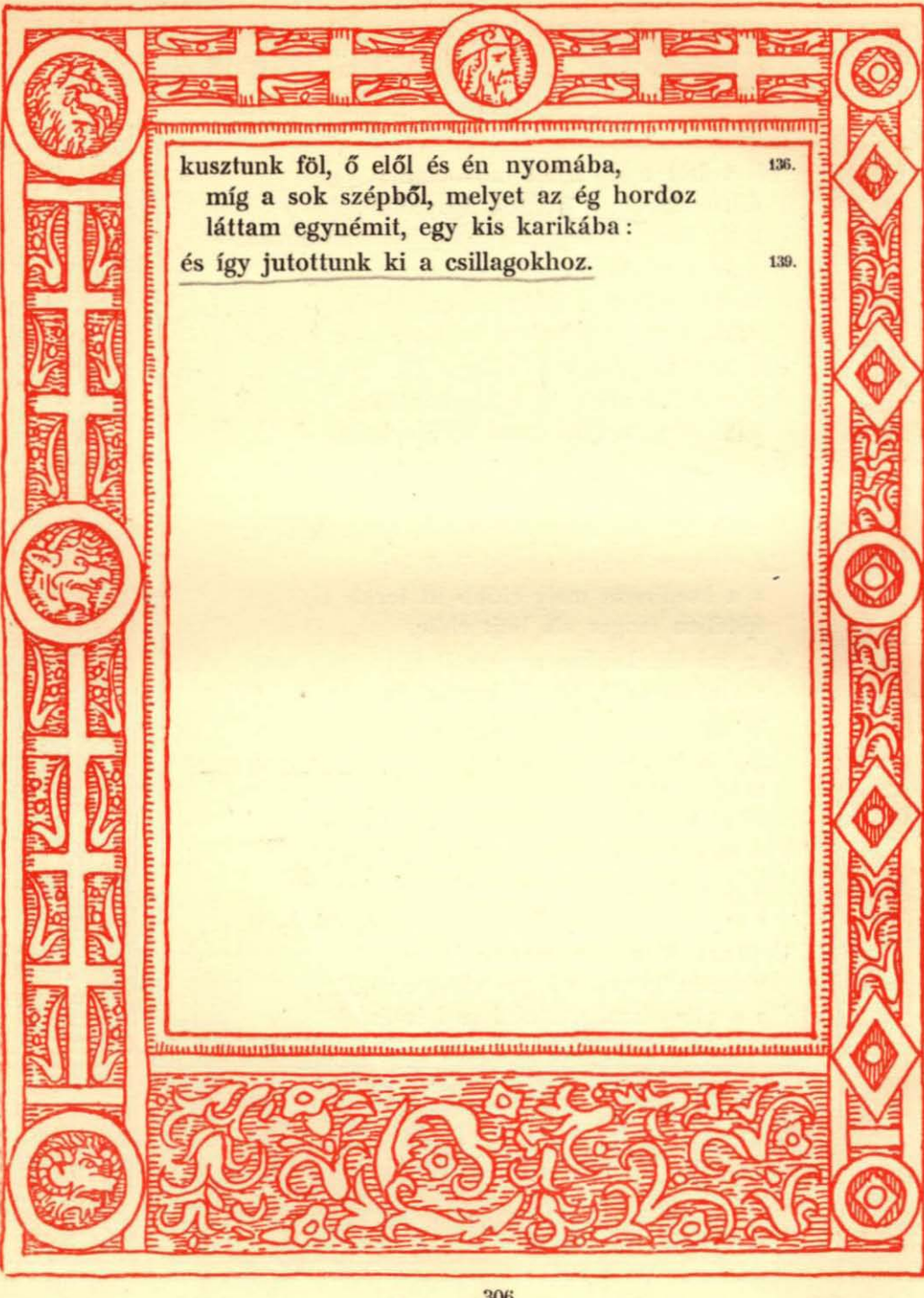
«Mielőtt e mélységből kivezetnél» — 100.
szóltam amint felszöktem talpra — «mester,
tévedés ellen néhány szót tehetnél:

A jég hová lett? S hogy fordult így ez fel 103.
lábbal az égnek? s a nap merre hágott,
hogy ily hamar hajnal cserélt az esttel?»

«Azt hiszed túl vagy még» — (szavamba vágott) — 106.
«a centrumon, hol szőrén kézre fogtam
a férget, mely lyukasztja e világot.

- Túl voltál, amíg *lefelé* mozogtam ; 109.
de fordulván a ponton áthatoltál,
mely felé minden súly hull, mindenhonnan.
- S már a másik félgömbön, szembe voltál 112.
azzal, melyre a Nagy Száraz fődélt
borít, amelynek csúcsa volt az oltár,
hol halt, ki büntelen foganva élt. 115.
S a Judeccának ép e kis köröcske
felel meg, melybe most a lábad ért.
- Reggel van itt amikor ott túl este. — 118.
Ez meg akinek lépcsőnk lett a szőre
csak úgy áll, mint előbb állt, megszőgezve.
- Ez oldalon bukott az égből ő le ; 121.
s a kontinens mely előbb itt terült el,
féltében tenger alá bújt előle,
és a mi féltékenyre menekült fel ; 124.
s ami maradt, tán őt kerülni hagyta,
űreggé e helyet, és hegynek űlt fel.»
- Egy barlang száll itt kifelé haladva, 127.
még oly mély mint e sírja Belzebubnak.
Nem látható, de hanggal tudtul adja
egy csermely, melynek hajjai lezúgnak 130.
a szirtnek e mély magavájta résén ;
s kigyózván nagy lejtője nincs ez útnak.
- E titkos úton át a mester és én 133.
visszaindultunk világos világba ;
s a pihenésre gondolni se késvén,

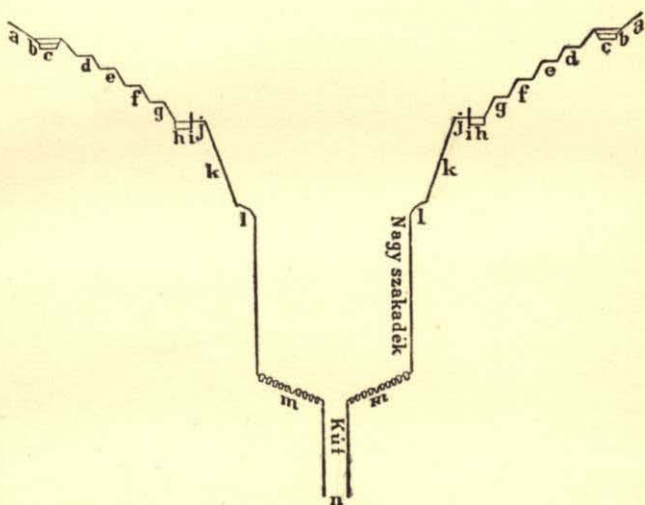

kusztunk föl, ő elől és én nyomába,
míg a sok szépből, melyet az ég hordoz
láttam egynémit, egy kis karikába :
és így jutottunk ki a csillagokhoz.

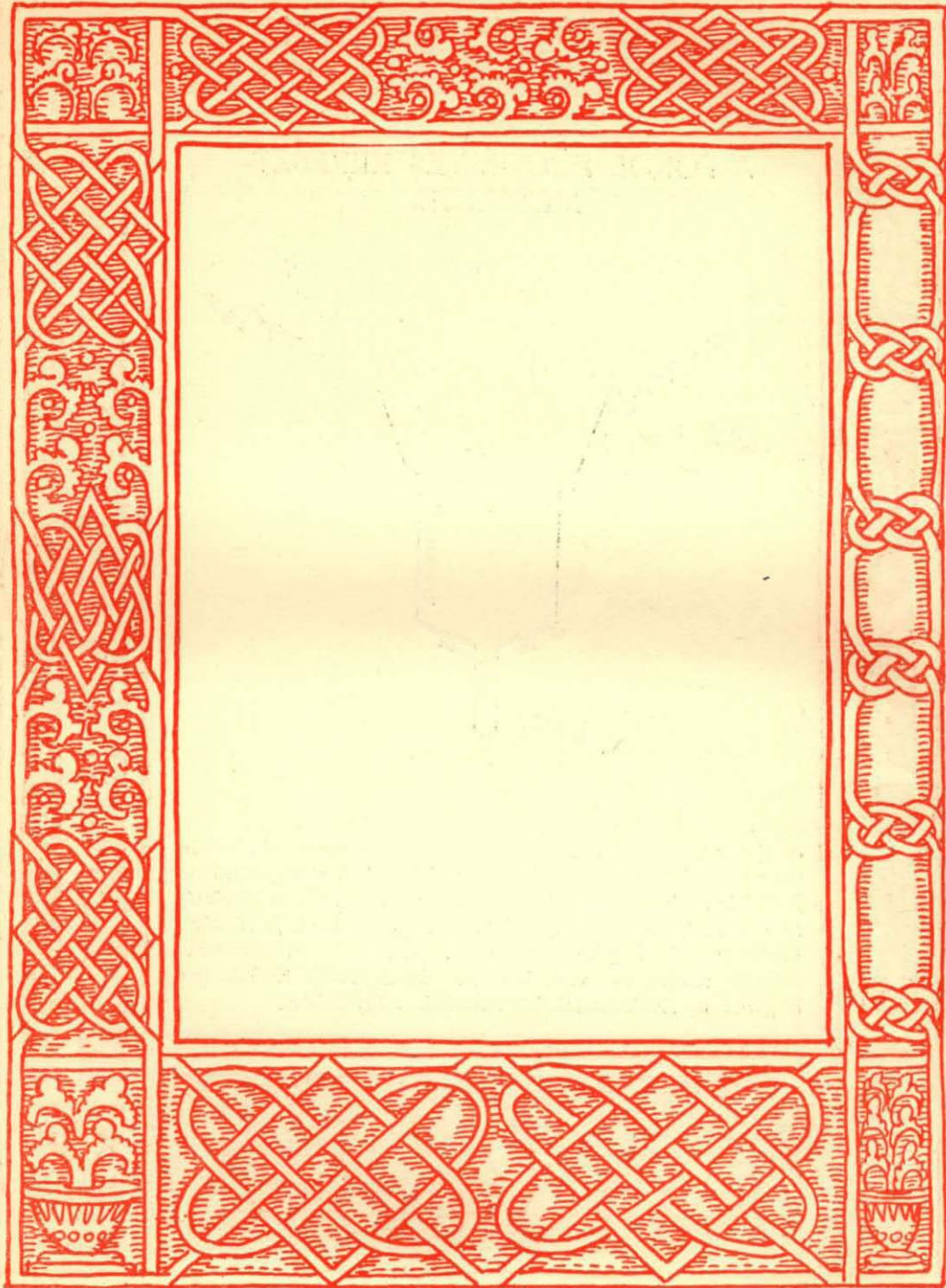
136.

139.

A POKOL FÜGGÉLYES KERESZT- METSZETE.

a) Közönyösek, b) a Pokol kapuja, c) Acheron, d) I. kör (tornác): Kereszteetlenek, e) II. kör: Szerelmek bűnösei, f) III. kör: Mértéktelenek étel-italban, g) IV. kör: Pénz bűnösei, h) V. kör: Haragosok (Styx), i) Dis városának falai, j) VI. kör: Eretnekek, k) Kisebb szakadék, l) VII. kör: Erőszakosok (három alkör), m) VIII. kör (Rondabugyrod): Csalók (tiz bugyor), n) Kocitusz IX. kör: Árulók (négy alkör).

A POKOL EGYES RÉSZEI DANTE ÉNEKEIBEN

A sötét erdő	I. én.	1—136
	II. «	1—142
A Pokol kapuja. Közönyösek	III. «	1—69
Acheron		70—136
I. Kőr. (Tornác.) Keresztleetlenek	IV. «	1—151
II. Kőr. A szerelem bűnösei	V. «	1—142
III. Kőr. Mértéktelenek étel-italban	VI. «	1—115
IV. Kőr. A pénz bűnösei	VII.	1—96
V. Kőr. Haragosok (Styx)		97—130
	VIII. «	1—66
Dis falai előtt		67—130
	IX. «	1—105
VI. Kőr. Eretnekek		106—133
	X. «	1—136
	XI. «	1—115
Kisebb szakadék	XII. «	1—45
VII. Kőr. Erőszakosok. I. gyűrű: felebarátjuk ellen (Phlegeton)		46—139
II. gyűrű: önmaguk ellen	XIII. «	1—151
	XIV. «	1—3
III. gyűrű: a) Isten ellen		4—142
(Phlegeton) b) természet ellen	XV. «	1—124
	XVI. «	1—134
	XVII. «	1—30
c) munka ellen		31—75
Nagyobb szakadék		76—136
VIII. Kőr. (Rondabugyrod.) Csalók	XVIII. «	1—21
1. bugyor: csábítók		22—99
2. « hízelgők		100—136

VIII. Kőr. 3. bugyor: simoniákusok . . .	XIX. én.	1—133
4. " jósok	XX. "	1—130
5. " közönséges csalók	XXI. "	1—139
	XXII. "	1—151
6. " képmutatók	XXIII. "	1—148
	A roncsolt hid	XXIV. "
		1—60
7. " tolvajok		61—151
	XXV. "	1—151
	XXVI. "	1—12
8. " rossz tanácsadók		13—142
	XXVII. "	1—136
9. " vizálýszítók		1—142
	XXIX. "	1—36
10. " hamisítók		37—139
	XXX. "	1—148
	XXXI. "	1—6
	A kút	7—145
IX. Kőr. Áruló. (Kocitus):		
1. alkőr: rokonaik ellen (Kaina)	XXXII. "	1—72
2. " hazájuk ellen (Antenóra)		73—139
	XXXIII. "	1—90
3. " vendégeik ellen (Ptolomea)		91—157
4. " a legmagasabb dolgok ellen (Judecca)	XXXIV. "	1—69
Út a másik féltekére		70—139

TÁRGYMUTATÓ

Dante költeménye a középkornak valóságos lexikona; még szorosabb értelemben, mint pl. Balzac műve lexikona a XIX. századnak. Emberek, tájak, történetek kápráztató sokasága vonul el előttünk, meg-megvillanva és ismét eltűnve; látszólag rendszertelenül, csak egy nagy allegorikus rendszer keretébe foglalva. Azért, aki a nagy költeményt történeti vonatkozásaiban is teljesen átérteni akarja, annak okvetlen szüksége van pontos és kimerítő tárgymutatóra.

A tárgymutató az életrajzi bevezetésre és magára a költeményre terjed ki; (a magyarázatok tartalma összeesik az illető énekek tartalmával). Nemcsak azt vettem fel, ami névszerint meg van említve, hanem azt is amire csak vonatkozás történik: hisz erre tán még nagyobb szükség van. Kettős nevek két helyen is megtalálhatók; kivéve néhány igen kevésbé fontos személyt, kiknek csak azon nevét vettem fel, mely a Komédiában előfordul.

A magukban álló arab számok az életrajz paragrafusait jelzik. A római szám az éneket, az utána következő arab szám a sort. A költemény szereplőinek neve mellett az első szám azt a helyet jelenti, ahol először lép fel, a többi azokat, ahol névszerint van említve. Dante nevét egyáltalán nem vettem fel, Vergiliuszét pedig a költeményből csak egyszer: ahol először fellép; Firenzét csak ott, ahol Dante említi. Ami C-nél nincs, K-nál, ami F-nél nincs, Ph-nál keresd és vizont.

Abati Bocca XXXII. 78. 106.
 Abbagliato XXIX. 132.
 Ábel IV. 56.
 Ábrahám IV. 58.
 Absolon XXVIII. 138.
 d'Accorso, Francesco XV. 110.
 Acheron III. 77. XIV. 116.
 Achilles V. 65. XII. 71.
 XXVI. 62. XXXI. 4.
 Achitofel XXVIII. 137.
 Acquacheta XVI. 97.
 Acquasparta 23.
 Acri (Acre) XXVII. 90.
 Ádám III. 115. IV. 55.
 Ádám, bresciai 15. XXX. 46.
 61. 104.
 Adige (Etsch) XII. 5.
 Aegina XXIX. 58.
 Aeneas 37. I. 75. II. 13. 32. IV.
 122. 126. V. 61. XIII. 11.
 XXVI. 93.
 Aeneis 28. 29. XX. 113.
 XXVI. 82.
 Aesopus XXIII. 4.
 Aethiopia XXIV. 90.
 Aetna XIV. 56.
 Aghinolfo, Guido XXX. 76.
 Agnello, Brunelleschi XXV.
 35. 68.
 d'Agobbio, Cante de' Gabrielli
 24.
 d'Aguglione, Baldo. 35.
 Alardo (Erard) XXVIII. 18.
 Alberigo barát XXXIII. 110. 118.
 Albert, sienai XXIX. 110.
 Alberto, della Scala 27.
 Alberto, Alberti XXXII. 57.
 Alberti, Alessandro és Napo-
 leone XXXII. 41.
 Alchimia XXIX. 118. 137.
 Aldobrandi, Tegghiajo 8.
 VI. 79. XVI. 4. 41.
 Alekto IX. 47.
 Alessandro, Guidi XXX. 76.
 Alessio Interminei da Lucca
 XVIII. 122.
 Ali XXVIII. 32.
 Alichino (Szárnyas) XXI. 118.
 XXII. 113—4. 125.
 Alighieri 4. 9.
 Alpesi szentBenedek, klastrom
 XVI. 101.
 Alpok XIV. 30. XX. 62.
 Altaforte XXIX. 29.
 Amphiaraios XX. 32. 34.
 Amidei, 5.
 Amor V. 118.
 Amphion XXXII. 12.
 Anagni 26.
 II. Anasztáz XI. 8.
 Anaxagoras IV. 137.
 Anchises I. 75.
 Andrea de Mozzi XV. 112.
 Angioiello da Cagnano
 XXVIII. 77.
 Angolok XII. 120.
 Anguillaja, Ciacco VI. 52. 58.
 Angyalvár XVIII. 31.

Anjou Károly 10. XIX. 99. Athén XII. 17.
 Annás XXIII. 121. atom XII. 41.
 Anselmucci della Gherardesca Atropos XXXIII. 126.
 XXXIII. 38. 50. Attila XII. 133. XIII. 150.
 Antenora XXXII. 89. Augustus I. 71.
 Anteus XXXI. 100. 113. 139. Aulis XX. 111.
 Appeninek XVI. 95. XX. 65. Ausztria XXXII. 26.
 Apúlia XVIII. 8. 17. Avellana, fonte 38.
 Aquinói szent Tamás 12. 28. Aventinus XXV. 26.
 Arachne XVII. 18. Averroes 28. IV. 143.
 Aragoniai Péter 15. Avicenna 28. IV. 143.
 Arbia 8. X. 86. XXXII. 80. Avignon 26.
 Arethusa XXV. 98. VIII. Azzo XII. 112.
 Arezzo 16. XXII. 5. XXIX. 109. III. Azzolino 67. XII. 110.
 d'Arezzo, Griffolino XXIX. 109.
 XXX. 31.
 d'Arezzo, Guittone 13.
 Argenti, Filippo VIII. 32. 61. Baldo d'Aguglione 35.
 Ariadne XII. 19. Barbariccia (Szemigszakáll)
 Aristoteles IV. 131. XI. 90. XXI. 120. XXII. 29. 59. 145.
 Arli (Arles) IX. 112. Barbarossa Frigyes 5.
 Arno 35. XIII. 147. XV. 113. Bardi, Simone 12.
 XXIII. 95. XXX. 65. XXXIII. 83. Bartolomeo della Scala 27.
 Arnold, bresciai 5. Beatrice 12. 14. 17. 36. II. 53.
 Arrigo (= Oderigo Fifanti?) 70. 103. IX. 8. X. 131. XII. 88.
 VI. 80. XV. 90.
 arsenal, velencei XXI. 8. Beccheria, Tesauro XXXII. 119.
 Artur király XXXII. 62. Bella, donna 9. VIII. 45.
 Aruns jós XX. 46. Bella, Giano della 19.
 d'Ascian, Caccia XXIX. 131. Bellincione 4.
 Asdente XX. 119. Bello, Geri XXIX. 20. 27.
 Assisi szent Ferenc 18. 19. Belzebug XXXIV. 128. (L. még
 XXVII. 112. Dis, Lucifer)
 Athamas XXX. 4. Benacus (Garda-tó) XX. 64. 74. 77.

- XI. Benedek 26.
 Benedek, alpesi szent XVI.
 101.
 Benvenuto 10. XVIII. 16.
 Bergamo XX. 71.
 Bertran de Born 13. XXVIII.
 119. 134. XXIX. 29.
 Bisenzo XXXII. 56.
 Bocca, Abati XXXII. 78. 106.
 Boëthius 28.
 Bologna 11. 31. 38. XVIII. 58.
 XXIII. 103. 142.
 bolognai ferde torony (Gari-
 senda) XXXI. 136.
 Bonatti, Guido XX. 118.
 VIII. Bonifác 22. 24. 26. XIX.
 52. XXVII. 70.
 Bonturo XXI. 41.
 Bordeaux 26.
 Borsiere, Vilmos XVI. 70.
 Branca d'Oria 12. XXXIII.
 137. 140.
 Branda-kút XXX. 78.
 Brenta XV. 8.
 Brescia XX. 68. 71.
 bresciai Ádám 15. XXX. 49.
 61. 104.
 bresciai Arnold 5.
 Briareus XXXI. 98.
 Brigata (Nino della Gherar-
 desca) XXXIII. 38. 89.
 brigata godereccia (finom
 banda) XXIX. 130.
 Bruges XV. 4.
 Brunelleschi, Agnello XXV.
 35. 68.
 Brunetto, Latini 11. XV. 23.
 30. 32. 100.
 Brutus (aki Tarquint megölte)
 IV. 127.
 Brutus (Caesar gyilkosa)
 XXXIV. 65.
 Bujamonti, Giovanni XVII. 72.
 Bulicame (Forró-tó) XIV. 79.
 Buonconvento 35.
 Buondelmonte 5.
 Buoso Donati XXV. 35. 140.
 XXX. 44.
 Buoso Duera XXXII. 106. 116.
 Caccia, d'Ascian XXIX. 131.
 Cacciaguida 4.
 Caccianemico, Venedico XVIII.
 41. 50.
 Cacus XXV. 17. 25.
 Cadmus XXV. 98.
 Caesar, Julius I. 70. IV. 123.
 XXVIII. 98.
 Caëta XXVI. 91.
 Cagnazzo (Mérges) XXI. 119.
 XXII. 106. 119.
 Calcabrina (Rugós) XXI. 118.
 XXII. 133.
 Calchas XX. 112.
 Camilla I. 107. IV. 124.
 Camiscion, Pazzi XXXII. 68.
 Can Grande della Scala 27. 40.
 I. 102.

Canossa 3.	Ceuta (Septa) XXVI. 111.
Cante, de Gabrielli d'Agobbio 24.	chaos XII. 43.
Caorsa XI. 49.	Charibdis VII. 23.
Capaneus XIV. 46. 63. XXV. 15.	Charon III. 83. 94. 109. 120. 128.
Capocchio XXIX. 136. XXX. 28.	Chiana völgye XXIX. 47.
Caprara XXXIII. 82.	Chiron XII. 65. 71. 77. 97.
Caprona 16. XXI. 94.	Ciacco, dell' Anguillaja VI. 52. 58.
Carlino, Pazzi XXXII. 69.	Ciampolo XXII. 48. 121.
Carrara XX. 47.	Cianfa, Donati XXV. 43.
Casalodi XX. 95.	Cicero, Tullius éI. 28. IV. 141.
Casella 13.	Cino da Pistoja 13. 25.
Casentino 31. 35. XXX. 65.	Ciprus XXVIII. 82.
Cassius XXXIV. 67.	Circe XXVI. 91.
Catalano (vig barát) 10. XXIII. 82. 104. 114.	Ciriatto (Harapós) XXI. 121. XXII. 55.
Cato XIV. 15.	Clugny XXIII. 63.
Cattolica XXVIII. 79.	Colchis XVIII. 87.
Cavalcanti, Cavalcante X. 52.	Convito 29.
Cavalcanti, Francesco XXV. 82. 151.	Corneto XIII. 8.
Cavalcanti, Guido 13. 22. 23. X. 59. 62.	Corneto, Rinteri XII. 137.
Cecina XIII. 8.	Cornelia IV. 129.
V. Celesztin 22. III. 60. XXVII. 105.	Corso, Donati 20.
centaurok XII. 56. 104. 115. XXV. 17.	Curio XXVIII. 86. 94.
Ceperan XXVIII. 15.	Daedalus XVII. 111. XXIX. 116.
Cerberus VI. 13. 22. 32. IX. 98.	Damiata (Damiette) XIV. 104.
Cerchi, Vieri 22.	Dante gyermekei 20. 40.
Certomondo 16.	Dávid IV. 58. XXVIII. 138.
Cervia XXVII. 42.	Dejanira XII. 68.
Cesena XXVII. 52.	Deidamia XXVI. 61.
	Demokritos IV. 136.
	Dido V. 61. 86.

Diogenes IV. 138.
 Diomedes XXVI. 56.
 Dionysios (tirannus) XII. 107.
 Dioscorides IV. 140.
 Dis (Lucifer) VIII. 68. XI. 65. 73.
 XII. 39. XXXI. 143. XXXIV.
 18. 20. 89.
 Divina Comedia 37. XVI. 127.
 XXI. 2.
 dolce stil nuovo 13.
 Dolcino, fra XXVIII. 56.
 Don XXXII. 27.
 Donati 3.
 Donati, Buoso XXV. 35. 140.
 XXX. 44.
 Donati, Cianfa XXV. 43.
 « Corso 20.
 « Forese 13. 18.
 « Gemma 20.
 donna Bella 9. VIII. 45.
 donna gentile 20. 21.
 Draghignazzo (Sárkány) XXI.
 122. XXII. 73.
 Duera, Buoso XXXII. 106. 116.
 Duna XXXII. 26.
 eklogák 39.
 Elektra IV. 121.
 Elizeus XXVI. 34.
 Empedokles IV. 137.
 Empoli 8. X. 91.
 Ephialtes XXXI. 94. 100. 108.
 Epikurus X. 13.
 Erard (Alardo) XXVIII. 18.
 Erikto IX. 23.
 Erinnysek IX. 37. 45.
 Este, Azzo XII. 112.
 « Obizzo XII. 111.
 Eteokles XXVI. 54.
 Etsch (Adige) XII. 5.
 Euklides IV. 142.
 Euryalus I. 108.
 Eurypilus XX. 106. 112.
 Éva IV. 55.
 III. Ezzelino 67. XII. 110.
 Faënza XXVIII. 49. XXXII. 123.
 Faëton XVII. 107.
 Faggiuola, Uguccione 38.
 Fano XXVIII. 76.
 Farfarello (Lóláb) XXI. 123.
 XXII. 94.
 Farinata, Uberti 7. 8. VI. 79.
 X. 22. 32.
 farizeusok XXIII. 116. XXVII. 85.
 fehérek 22. VI. 64. XXIV. 150.
 feketék 22. 23. VI. 64. XXIV.
 143.
 Feliccione, Ungolino, 25.
 Feltro I. 105.
 Ferenc, Assisi szent 18. 19.
 XXVII. 112.
 ferencrend 18. 19. XVI. 106.
 XXVII. 67.
 Fiesole 1. XV. 62. 73.
 Fifanti 5. Oderigo? VI. 80.
 Filippo Argenti VIII. 32. 61.
 finom banda XXIX. 130.

Firenze VI. 50. VIII. 62. X. 26. 92. XV. 113. XVI. 75. XVII. 71. XXIII. 95. XXIV. 144. XXVI. 1. XXXII. 120. XXXIII. 11. 117.

Flegias VIII. 17. 19. 24.

Flegra XIV. 58.

Florentia 1.

Focaccia, Cancellieri XXXII. 63.

Focara XXVIII. 90.

Folco Portinari 12. 15.

fonte Avellana 38.

Forese Donati 13. 18.

Foresi, Rampino di Ranuccio XXIV. 139.

forint 7. XXX. 74. 89.

Forli 31. XVI. 99. XXVII. 43.

Forró-tó (Bulicame) XIV. 79.

Fortuna VII. 67. XV. 95.

Főnix XXIV. 107.

Főző (Libicocco) XXI. 122. XXII. 70.

Francesca da Rimini 39. V. 73. 116.

Francesco d'Accorso XV. 110.

Francesco Cavalcanti XXV. 82. 151.

Francesco Malaspina 31.

franciák XXVII. 44. XXIX. 123.

frankok 2. XXXI. 16.

frati godenti 10. XXIII. 82. 103.

Frigyes, Barbarossa 5.

II. Frigyes 6. X. 119. XIII. 58. XXIII. 66.

Fucci, Vanni XXIV. 98. 125. XXVI. 1.

furiák IX. 37, 45.

Fülöp, szép 26. 33. XIX. 87.

Gabrielli, Cante d'Agobbio 24.

Gaddo, della Gherardesca XXXIII. 68.

Galenus IV. 143.

Galeotto V. 137.

Galigai, Puccio Sciancato XXV. 35. 148.

Gallura XXII. 82.

Ganellone (Gano) XXXII. 122.

Garda XX. 65.

Garda-tó XX. 65.

Gardingo XXIII. 108.

Garisenda XXXI. 136.

Gaville XXV. 151.

Gemma, Donati 20.

Genezis XI. 106.

Genova XXXIII. 151. 153. 157. VII. Gergely 3.

Geri del Bello XXIX. 20. 27.

Geryon XVI. 131. XVII. 97. 133. XVIII. 20.

Gherardesca, Ugolino 15. 16. XXXII. 124. XXXIII. 13. 85.

ghibelin 3. 4. 22. X. 47.

Ghisolabella (szép Gizella) XVIII. 56.

Giacomo da Sant' Andrea XIII. 119. 133.

Giampolo XXII. 48. 121.

- Gianciotto, Malatesta V. 107.
 Gianfigliuzzi XVII. 59.
 Gianni, Lapo 13.
 « Schicchi XXX. 32.
 « Soldanier XXXII. 121.
- Giano della Bella 19.
 gigások XXXI. 44.
 Giotto 19.
 Giovanni Bujamonti XVII. 72.
 Giovanni del Vergilio 39.
 Golgotha XXXIV. 114.
 Gomita, Fráter XXI. 81.
 Gorgo IX. 52. 56.
 Gorgona XXXIII. 82.
 Governo XX. 78.
 Göncöl XI. 114.
 görögök XX. 108. XXVIII. 84.
 Graffiacane (Körmös) XXI. 122.
 XXII. 34.
 Griffolino d'Arezzo XXIX. 109.
 XXX. 31.
 Gualandi XXXIII. 32.
 Gualdrada XVI. 37.
 guelf 3. 5. 6.
 Guido, Bonatti XX. 118.
 « Cassero XXVIII. 77.
 « Cavalcanti 13. 22. 23.
 X. 59. 62.
 Guido, Guerra XVI. 4. 38.
 « Guinicelli 13.
 « Monforte 10. 12.
 XII. 119.
 Guido, Montefeltro 16. XXVII. 4.
 Guido, Novello 8. 10. 39.
- Guidi, Guido, Alessandro és
 Aghinolfo XXX. 76.
 Guiscardo, Robert XXVIII. 14.
 Guittone d'Arezzo 13.
 habsburgi Rudolf 12. 15.
 Halak XI. 113.
 Hannibal XXXI. 117.
 Harapós (Ciriatto) XXI. 121.
 XXII. 55.
 Hárpiák XIII. 10. 101.
 Hautfort XXIX. 29.
 Hektor IV. 122.
 Hekuba XXX. 16.
 Helena V. 64.
 II. Henrik (angol) XXVIII. 135.
 IV. Henrik (német) 3.
 VII. Henrik (luxemb.) 33. 35.
 Henrik (angol herceg) 12.
 XII. 119.
 Herakles XXV. 32. XXVI. 108.
 XXXI. 132.
 Herakleitos IV. 138.
 Hippokrates IV. 143.
 Hispánia XXVI. 109.
 Homéros IV. 88.
 Horatius IV. 89.
 Ida (hegy) XIV. 99.
 Ikarus XVII. 110.
 Ilion (Trója) I. 74. XXVI. 59.
 XXVIII. 10. XXX. 14. 97.
 113.
 Illés XXVI. 35.

Imola XXVII. 49.
India XIV. 32.
Interminei, Alessio da Lucca
XVIII. 122.
investitura 3.
Isiphile XVIII. 92.
Itália I. 106. IX. 114. XX. 61.
Izráel IV. 59.
Izsák IV. 59.
Jacopo, Rusticucci VI. 80.
XVI. 4. 44.
János, evangelista XIX. 106.
János, keresztelő 2. XIII. 143.
XXX. 74.
János, templom 9. XIX. 17.
Jázon (argonauta) XVIII. 82. 86.
Jázon (főpap) XIX. 85.
Jelenések könyve XIX. 106.
Johannes de Virgilio 39.
Jozafát völgy X. 11.
József (bibliai) XXX. 98.
jubileum 1300. 23. XVIII. 28.
Judás IX. 27. XIX. 96. XXXI. 143.
XXXIV. 62.
Judecca XXXIV. 116.
Julia (Caesar leánya) IV. 128.
Julius, Caesar I. 70. IV. 121.
XXVIII. 98.
Juno XXX. 1.
Jupiter XIV. 52. XXXI. 45. 92.
Kaifás XXIII. 115.
Kain XX. 126.
Kaina V. 107. XXXII. 60.

Karinthia XV. 9.
Károly, Anjou 10. XIX. 99.
« Martell 16.
« Nagy 2. XXXI. 17.
« Sánta 15. 22.
« Valois 24. 33.
V. Kelemen 26. 33. 38. XIX. 83.
XXVIII. 59.
Keresztelő János 2. XIII. 143.
XXX. 73.
Kleopatra V. 63.
Kocitus XIV. 119. XXXI. 122.
XXXII. 96. XXXIII. 155—56.
XXXIV. 52.
Komédia, Dante költeménye
37. XVI. 127. XXI. 2.
III. Konrád 4.
Konradin 7. 10.
Konstantin, nagy XIX. 115.
XXVII. 94.
Körmös (Graffiacane) XXI. 122.
XXII. 34.
Kréta XII. 11. XIV. 95.
Krisztus IV. 53. XII. 38.
XXXIV. 115.
Laërtes XXVI. 95.
Lajos, szent él. 10.
Lamberti, 5. — Mosca VI. 80.
XXVIII. 103. 106.
Lamone XXVII. 49.
Lancelotto V. 128.
Lanfranchi XXXIII. 32.
Lano XIII. 118. 120.

Lapo, Gianni 13.
 Lateran XXVII. 86.
 Latini, Brunetto 11. XV. 23.
 30. 32. 100.
 Latino, biboros 15.
 Latinus király IV. 125.
 Lavinia IV. 126.
 Learchus XXX. 10.
 Lemnos XVIII. 88.
 Léthe XIV. 131. 136.
 Libicocco (Főzö) XXI. 122.
 XXII. 70.
 Linus IV. 140.
 Livius XXVIII. 11.
 Loderingo, víg barát 10.
 XXIII. 82. 104.
 Logodoro 12. XXII. 89.
 Lóláb (Farfarello) XXI. 123.
 XXII. 94.
 Lombardia 35. XXVII. 20.
 Lucanus IV. 90. XXV. 94.
 Lucca 38. XXI. 38. XXXIII.
 30.
 Lucca Alessio, Interminci da
 XVIII. 122.
 Lucia, szent II. 97. 100.
 Lucifer (Dis) VIII. 68. XI. 65. 73.
 XII. 39. XXXI. 143. XXXIV.
 18. 20. 89.
 Lucretia IV. 128.
 Luni XX. 47.
 Lunigiana 31.
 luxemburgi VII. Henrik 33.
 Lybia XXIV. 85.
 macedon XIV. 31.
 Magravölgy XXIV. 145.
 Mainardo Pagani XXVII. 50.
 Majorca XXVIII. 82.
 Makkabéusok XIX. 86.
 Malacoda (Rondafark) XXI.
 76. 79.
 Malaspina Francesco 31.
 Malatesta XVII. 46.
 « Gianciotto V. 107.
 « Paolo V. 73.
 Malatestino XXVII. 46. XXVIII.
 81. 85.
 Malebolge (Rondabugyrod)
 XVIII. 1. XXI. 5. XXIV. 38.
 XXIX. 40.
 Malebranche (Rondakörmök) -
 XXI. 37. XXIII. 23. XXXIII.
 142.
 Manfréd 7. 8. 10.
 Manto XX. 52. 55.
 Mantua I. 68. XX. 92.
 Marcabó XXVIII. 75.
 Marcia IV. 128.
 Maremma XXV. 19. XXIX. 47.
 Mária, szűz II. 94.
 Marokko XXVI. 104.
 Mars, hadisten 2. XIII. 143.
 XXIV. 145. XXXI. 50.
 Martell Károly 16.
 Mascheroni, Sassol XXXII. 65.
 Matilda 3.
 Matteo d'Acquasparta 23.
 Mátyás apostol XIX. 95.

- Medea XVIII. 96.
 Medicinai Péter XXVIII. 64. 73.
 Medúza IX. 52. 56.
 Megéra IX. 46.
 Menalippus XXXII. 131.
 Mérge (Cagnazzo) XXI. 119.
 XXII. 106. 119.
 Michel Zanche 12. XXII. 88.
 XXXIII. 144.
 Mihály, Skót jós XX. 116.
 Mihály, szent VII. 12.
 III. Miklós pápa 15. XIX. 31.
 Mincio XX. 77.
 Miniato, san 17.
 Minos V. 4. 17. XIII. 96. XX. 36.
 XXVII. 124. XXIX. 119.
 Minotaurus XII. 11. 25.
 Mirra XXX. 38.
 Mohamed XXVIII. 31. 62.
 Monarchia, Dante értekezése
 34.
 Monforte, Guido 10. 12. XII.
 119.
 Montagna XXVII. 47.
 Montaperti 8. 10. X. 85.
 XXXII. 80.
 Montefeltro, Guido 16.
 XXVII. 4.
 Montereccion XXXI. 40.
 Montone XVI. 94.
 Mordrec XXXII. 61.
 Mosca, Lamberti VI. 80. XXVIII.
 103. 106.
 Mózes IV. 57.
 Mozzi, Andrea XV. 112.
 Múzsák II. 7. XXXII. 11.
 Nagy Károly 2. XXXI. 17.
 Nagy Sándor XII. 107. XIV. 31.
 Napoleone Alberti XXXII. 41.
 Nápoly, 15. 35.
 Narcissus XXX. 128.
 Nassidius XXV. 95.
 Navarra XXII. 48.
 négynapos béke 12.
 németek XVII. 21.
 Németország XX. 62.
 Neptunus XXVIII. 83.
 Nessus XII. 61. 68. 98. XIII. 1.
 Niccolo Salimbeni XXIX. 127.
 Nilus XXXIV. 44.
 Nimród XXXI. 77.
 Nino della Gherardesca
 (Brigata) XXXIII. 38. 89.
 Nino Visconti XXII. 83.
 Ninus V. 59.
 Nisus I. 108.
 Noé IV. 56.
 Novára XXVIII. 59.
 Novello, Guido da Polenta
 8. 10. 39.
 Obizzo d'Este XII. 111. XVIII. 56.
 Obriachi XVII. 62.
 oc-nyelv 13.
 Oderigo Fifanti (?) VI. 80.
 Odysseus (Ulisses) XXVI. 56.
 oil-nyelv 13.

Ordelaŕfi XXVII. 45.
 Orpheus IV. 140.
 d'Orŕa, Branca 12. XXXIII.
 137. 140.
 Orsini Miklós, pápa 15. XIX.
 31. 70.
 Ottaviano degli Ubaldini 6.
 X. 120.
 Ottó, nagy 2.
 Ottokár 15.
 Ovidius IV. 90. XXV. 97.

 Padova 31. XV. 8. XVII. 70.
 Pagani, Susisana XXVII. 50.
 Pál, szent II. 29. 32.
 Palio XV. 122.
 Palladium XXVI. 63.
 Paolo Malatesta V. 73.
 Paris (trójai) V. 67.
 Paris (város) 32.
 Pasiphaë XII. 13.
 Pazzi, Camiscion XXXII. 68.
 « Carlino XXXII. 69.
 Pazzo, Rinieri XII. 137.
 Penelope XXVI. 95.
 Penthesilea IV. 124.
 Peschiera XX. 70.
 Péter, aragoniai 15.
 Péter, szent I. 134. II. 24. XIX.
 91. 94.
 Péter, templom XVIII. 32.
 Phaëton XVII. 107.
 Phlegeton XII. 52. XIV. 77.
 116. 130.

 Pholus XII. 72.
 Photius XI. 9.
 Piceno XXIV. 148.
 Piero da Medicina XXVIII. 73.
 « della Vigna XIII. 33.
 Pietrapana XXXII. 30.
 Pinamonte XX. 96.
 Pisa 15. 16. 19. XXXIII. 30. 79.
 Pistoja 22. XXIV. 126. 143. 148.
 XXV. 10.
 Pistoja, Cino da 13. 25.
 Platon 29. IV. 134.
 Plutus VI. 115. VII. 2.
 Pó V. 98. XX. 78.
 Pola IX. 113.
 Polenták 8. 10. 39. XXVII. 41.
 Polydorus XXX. 19.
 Polyneikes XXVI. 54.
 Polyxena XXX. 17.
 Portinari 12. 15.
 Praeneste (Prenestrino, Pales-
 trina) XXVII. 101.
 Prato XXVI. 9.
 Priamus XXX. 15.
 priorok 15. 23.
 Priscianus XV. 109.
 Proserpina IX. 44.
 Provence 10.
 Provenzano Salvani 8. 10.
 Ptolomea XXXIII. 124.
 Ptolomeus (csillagász) IV. 142.
 Puccio Sciancato XXV. 35. 148.
 pun háboru XXVIII. 9. XXXI.
 115.

Putifárné XXX. 98.
Pyrrhus XII. 135.

Quarnero IX. 113.

Rákhel II. 101. IV. 60.

Rampino di Ranuccio Foresi
XXIV. 139.

Ravenna 39. XXVII. 40.

Rea (Juppiter anyja) XIV. 100.

Reginaldo Scrovegni XVII. 64.
renaissance 6. 28.

Reno (Bologna mellett)
XVIII. 61.

Rhône IX. 112.

Rimini, Francesca da 39.
V. 73. 116.

Rinieri Corneto XII. 137.

Rinieri Pazzo XII. 137.

Roberto Guiscardo XXVIII. 14.

Roland XXXI. 18.

Róma 1. 2. 5. 6. 28. 34. 35.
I. 71. II. 21. XIV. 105. XV.
77. XVIII. 28. XXVI. 60.
XXVIII. 10.

római óriás fenyőtoboz
XXXI. 59.

Romagna XXVII. 29. 37.

Romano, Ezzelino da XII. 110.
XXVI. 60.

Romena XXX. 73.

Rondabugyrod (Malebolge)
XVIII. 1. XXI. 5. XXIV. 38.
XXIX. 40.

Rondafark (Malacoda)
XXI. 76. 79.

Rondakörmök (Malebranche)
XXI. 37. XXIII. 23. XXXIII. 142.

Rubicante (Vörös) XXI. 123.
XXII. 40.

Rubicon XXVIII. 97.

Rudolf, habsburgi 12. 15.

Ruggieri XXXII. 124. XXXIII.
14. 28.

Rugós (Calabrina) XXI. 118.
XXII. 133.

Rusticucci Jakab VI. 80. XVI.
4. 44.

Sabellus XXV. 95.

Saladin IV. 129.

Salimbeni, Niccoló XXIX. 127.

Salimbeni, Stricca XXIX. 125.

Salvani, Provenzano 8. 10.

San Benedetto de l'Alpe
XVI. 100.

San Gimignano 23.

San Giovanni, templom 9.
XIX. 17.

San Godenzo 25.

San Miniato 17.

Sándor, Guidi XXX. 77.

Sándor, nagy XII. 107. XIV. 31.

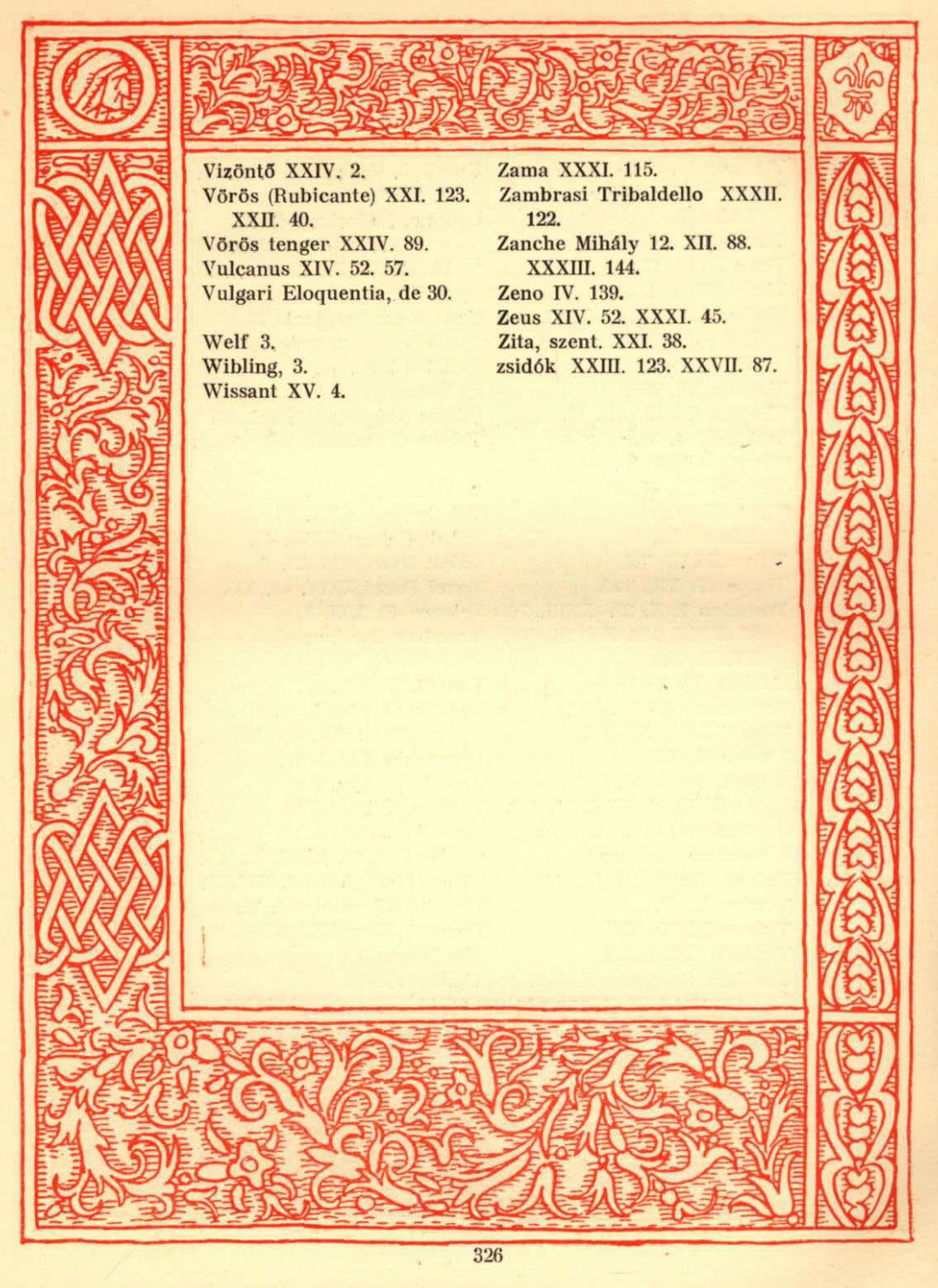
Sant'Andrea, Giacomo XIII.
119. 133.

Santa Croce, di fonte Avellana
38.

Sánta Károly 15. 22.

Santerno XXVII. 49.
 Sardinia 12. XXII. 82. 90.
 XXVI, 104. XXIX. 47.
 Sárkány (Draghignazzo) XXI.
 122. XXII. 73.
 Sassol Mascheroni XXXII. 65.
 Saturnus XIV. 96.
 Savena XVIII. 61.
 Savio XXVII. 52.
 Scala, Alberto és Bartolomeo,
 27.
 Scala, Can Grande 27. 40.
 I. 102.
 Scarmiglione (Tépász) XXI. 105.
 Schicchi, Gianni XXX. 32.
 Sciancato Puccio XXV. 35. 148.
 Scípio XXXI. 116.
 Scrovegni, Reginaldo XXVIII.
 64.
 Semele XXX. 2.
 Semiramis V. 52. 58.
 Seneca IV. 141.
 Septa (Ceuta) XXVI. 111.
 Serchio XXI. 49.
 Sevilla XX. 125. XXVI. 110.
 Sextus XII. 135.
 si-nyelv 13. 28. XXXIII. 80.
 Siena 7. 8. 10. 16. XXIX. 122.
 134.
 sienai Albert XXIX. 110.
 Silvius II. 13.
 Simon mágus XIX. 1.
 Simone, Bardi 12.
 simónia 3. XIX. 1. 74.
 Sinon XXX. 97.
 sipa XVIII. 60.
 Sismondi XXXIII. 32.
 Skót Mihály XX. 116.
 Sodoma XI. 49.
 Sokrates IV. 134.
 Soldanier, Gianni XXXII. 121.
 Sorakte XXVII. 95.
 Sordello 13.
 Stricca, Salimbeni XXIX. 125.
 Strofadok XIII. 11.
 Styx VII. 106. IX. 81. XIV. 116.
 Susisana, Pagani XXVII. 50.
 Sychaeus V. 62.
 szaracének XXVII. 87.
 Szárnyas (Alichino) XXI. 118.
 XXII. 113—4. 125.
 százak 22.
 Szemigszakáll (Barbariccia)
 XXI. 120. XXII. 29. 59. 145.
 Szép Fülöp 26. 33. XIX. 87.
 Szicília XII. 108. XXVIII. 7.
 szicíliai vecsernye 15.
 I. Szilveszter pápa XIX. 117.
 XXVII. 95.
 Tagliacozzo 10. XXVIII. 18.
 Tamás, aquinoi 12. 28.
 Tamberlic XXXII. 28.
 Tarquinius IV. 127.
 tatárok XVII. 17.
 Tegghiajo, Aldobrandi 8. VI.
 79. XVI. 4. 41.
 Telemachus XXVI. 94.

- Tenzone 18.
 Tépász (Scarmiglione)
 XXI. 105.
 Tesoro 11. XV. 119.
 Thais XVIII. 138.
 Thales IV. 138.
 Théba XIV. 68. XX. 32. 59.
 XXV. 15. XXX. 2. XXXII. 11.
 XXXIII. 89.
 Themze XII. 120.
 Theseus IX. 53. XII. 17.
 Tibald XXII. 52.
 Tiberis XXVII. 30.
 Tiresias XX. 40. 58.
 Tirol XX. 63.
 Tisiphone IX. 48.
 Titius XXXI. 124.
 Toppo 16. XIII. 120.
 Toszkána 2. X. 22. XXIII. 76.
 92. XXIV. 122. XXVIII. 108.
 XXXII. 65.
 törökök XVII. 17.
 Tribaldello XXXII. 122.
 Trient XII. 4. XX. 68.
 Tristan V. 67.
 Trója I. 74, XXVI. 59. XXVIII.
 10. XXX. 14. XXX. 97. 113.
 troubadourok 12. 13. (l. még
 Bertran de Born.)
 Tullius, Cicero 28. IV. 141.
 Turnus I. 107.
 Tydeus XXXII. 130.
 Typhoüs XXXI. 124.
 Ubaldini, Ottaviano X. 120.
 Uberti, 5. Farinata 7. 8. VI. 79.
 X. 22. 32.
 Ugolino, Felicciono éi. 25.
 « della Gherardesca
 15. 16. XXXII. 124. XXXIII.
 13. 85.
 Uguccone, Faggiuola 38.
 « Gherardesca
 XXXIII. 38. 89.
 Uj Élet 21.
 Ulisses (Odysseus) XXVI. 56.
 Urbino XXVII. 29.
 vadvárt 22. VI. 66.
 Val Camonica XX. 66.
 Val di Chiana XXIX. 47.
 Valois Károly 24. 33.
 Vanni Fucci XXIV. 98. 125.
 Velence 40. XXI. 8.
 Venedico Caccianemico
 XVIII. 41. 50.
 Vercelli XXVIII. 75.
 Vergilius 28. 29. I. 79. stb.
 Verona 27. 40. XV. 122. XX. 68.
 Verucchio XXVII. 46.
 Veso hegy XVI. 94.
 Vicenza XV. 113.
 Vieri de' Cerchi 22.
 vig barátok 10. XXIII. 82. 103.
 Vigna, Piero della, 6. XIII. 33.
 Virgilio, Giovanni del, 39.
 Visconti, Nino XXII. 83.
 Vita Nuova 21.
 Vitaliano XVII. 69.

Vizöntő XXIV. 2.
Vörös (Rubicante) XXI. 123.
XXII. 40.
Vörös tenger XXIV. 89.
Vulcanus XIV. 52. 57.
Vulgari Eloquentia, de 30.

Welf 3.
Wibling, 3.
Wissant XV. 4.

Zama XXXI. 115.
Zambrasi Tribaldello XXXII.
122.
Zanche Mihály 12. XII. 88.
XXXIII. 144.
Zeno IV. 139.
Zeus XIV. 52. XXXI. 45.
Zita, szent. XXI. 38.
zsidók XXIII. 123. XXVII. 87.

A FORDÍTÓ MEGJEGYZÉSEI

Kötelességemnek tartom itt kijegyezni azon helyeket, melyek részben, vagy egészen megegyeznek a Szász Károly-féle fordítással. E megegyezések nagyrészt elkertülhetetlenek és természetesek, sőt részben véletlenek. Van hely, melyet csak egyféleképen lehet megoldani; van, melynek Szász-féle megoldását utólag jobbnak találván, megtartottam a magamé helyett. (Így XXXI. 101., ahol a magam fordítása így hangzott:

Ki közel van, beszél és nincs lekötve

Kit látni kívánsz, innen messze vetve
és meg van kötve, és ehhez hasonlít
csak hogy még zordabb arca és a kedve.

utólag jobbnak találtam a Szász Károlyét, mely a szövegben olvasható).

Egyeznek a következő sorok (nagyobbrészt némi változtatással): I. 1—3. (Ez a megoldás különben Aranyé). III. 9. VII. 64. IX. 127. XI. 110. 113. XV. 30. XX. 1—3. XXI. 139. XXVII. 136. XXXII. 57. XXXIV. 103.

Átvettem a következő rímeket: VII. 47. XIV. 50. XVI. 71. (változtatva) XVII. 1. XVIII. 128. XX. 17. XXIII. 104. XXVII. 40—48. (a legnagyobb átvétel) XVIII. 71. 119. XXX. 101. 103—06. XXXI. 20. 65. 101. XXXIII. 1. XXXIV. 136—39.

Félig átvettem a rímet e helyeken: I. 2. VIII. 2. 109. X. 5. XIV. 44. XXI. 53 (vált.) XXIV. 43. XXVIII. 74. XXIX. 61. 125. (vált.) XXX. 146. XXXI. 80. XXXIV. 34.

Kifejezést alig kettőt-hármat vettem át: az ördögnevek közül csak egyet. Szász különcségeit és licenciáit teljesen mellőztem.*) Fordításom a mai irodalmi

*) A 12 tagu vers (XV. 1.) nem szabadság, hanem Dante egy különcségének követése a maga helyén.

nyelv keretein belül marad, bár a dolog természeténél fogva alkalmaznom kellett itt-ott merész tömörségű kifejezéseket, népies (*kumni* = fejet ledugni XXII. 136.) és régi (*pilis* = a papok tonzurája XII. 39.) szavakat. De azt hiszem, egyik sem történt az érthetőség rovására.

A Malebolgét Rondabugyrodnak fordítottam, helységnevének fogva fel, mint Angyal János. A *bugyor* szó hangzásban és értelemben közel áll a *bolgiá*hoz; az egész kifejezésnek, úgy érzem, van bizonyos *pokolszaga*. Lesznek, akik ezt és a hasonlókat kissé ízléstelennek fogják találni: de ezek kétségkívül még több megbotránkozni valót is lelnek Dantében.

Nem filológiai, hanem költői hűségre törekedtem; de tán ép ezért nem éreztem magamat följogosítva Dantét «a mai közönség ízléséhez közelebb hozni», sőt, talán néhány régibb keletű részlete kivéve (legrégibbek a III., V., XXII. és XXXIII. énekek) mindenütt törekedtem a legszigorubb értelmi hűségre. Mindazonáltal sosem felejtettem el, hogy ez a fordítás laikus közönség részére készült; a szakember eredetiben olvassa Dantét. Inkább tekintettel voltam olvasóimra, mint bírálóimra.

A magyarázatok közül is mindig a legegyszerűbbet és legkönnyebbet választottam, néha tán a filológiai pontosság rovására. Megvan azonban munkámnak filológiaiilag is az az előnye elődei fölött, hogy újabb eredmények alapján készült.

TARTALOM

	Oldal
Előszó	3
Figyelmeztetés az olvasóhoz	4
Dante élete	5
I. ének. A sötét erdőben	33
II. „ Vergiliusz és Beatrice	41
III. „ A pokol kapuja	49
IV. „ A pokol tornáca	57
V. „ A szerelem halottjai	65
VI. „ Tivornyák hősei	73
VII. „ Pénz és szerencse	81
VIII. „ Dis városa előtt	89
IX. „ Mennyei segítség	97
X. „ Farinata	105
XI. „ A pokol beosztása	113
XII. „ A vérfürdő	123
XIII. „ Az eleven liget	131
XIV. „ A tűzeső	139
XV. „ Brunetto Latini	147
XVI. „ Nagy emberek a pokolban	155
XVII. „ A szörnyeteg hátán	163
XVIII. „ Rondabugyrod	171
XIX. „ Fejfel lefelé	179
XX. „ A jósek	187
XXI. „ A Rondakörmök	195
XXII. „ Pokoli bohózat	203
XXIII. „ Az ólomcsuhások	211
XXIV. „ Az emberi főniksz	219
XXV. „ A kigyóemberek	227
XXVI. „ Odysseus utolsó utazása	235
XXVII. „ Szent Ferenc és az ördög	243
XXVIII. „ Mohamed és a fejetlen ember	251

	Oldal
XXIX. ének. A rühösök	259
XXX. « A nagyhasú Ádám mester	267
XXXI. « Az óriás kezében	275
XXXII. « A pokol fenekén	283
XXXIII. « Ugolino és az eleven kárhozattak	291
XXXIV. « A föld középpontja	299
A Pokol függélyes keresztmetszete	307
A Pokol egyes részei Dante énekeiben	309
Tárgymutató	311
A fordító megjegyzései	327

